

Редакційна колегія:
СЕНИЩ П.М. (голова)
БОНДАР В.О.
ВОРОНОВА Л.В.
ГАЙДАР Є.Т.
ГЕЄЦЬ В.М.
ГРЕБЕНИК Н.І.
ГРУШКО В.І.
ДОМБРОВСЬКИ Марек
ІЛАРІОНОВ А.М.
КАНДИБКА О.М.
КІРСІЄВ О.І.
КРАВЕЦЬ В.М.
КРОТЮК В.Л.
ЛИСИЦЬКИЙ В.І.
МАТВІЄНКО В.П.
МОРОЗ А.М.
ОСАДЕЦЬ С.С.
ПАТРИКАЦ Л.М.

(зав. редакцією — головний редактор)

РАЄВСЬКИЙ К.Е.
САВЛУК М.І.
СТЕПАНЕНКО А.І.
ФЕДОСОВ В.М.
ЧЕРНИК І.П.
ШАРОВ О.М.

Номер підготовлено редакцією
періодичних видань НБУ

Головний редактор
ПАТРИКАЦ Л.М.

Заступник головного редактора
КРОХМАЛЮК Д.І.

Відділ монетарної політики
Редактор відділу **ПАПУША А.В.**

Відділ бухгалтерського обліку, розрахунків
та інформаційно-програмного забезпечення
Редактор відділу **КОМПАНІЄЦЬ С.О.**

Відділ валютного регулювання
та міжнародних банківських зв'язків
Редактор відділу **БАКУН О.В.**

Відділ економіки, законодавчого
забезпечення, банківського нагляду
та комерційних банків

Головний художник **КОЗИЦЬКА С.Г.**
Відділ реклами і розповсюдження

Редактор відділу **В'ЮНСКОВСЬКИЙ М.І.**

Літературні редактори
КУХАРЧУК М.В., ШАПОВАЛОВА І.Ф.
Дизайнер **СЕРЬОДКІН В.К.**

Коректори
СІЛЬВЕРСТОВА А.І., ГОРБАНЬ Н.В.
Оператор **ЛІТВІНОВА Н.В.**

Фотокореспондент **НЕГРЕБЕЦЬКИЙ В.С.**

Черговий редактор **БАКУН О.В.**
Адреса редакції:

просп. Науки, 7, Київ-028, 03028, Україна
тел./факс: (044) 264-96-25
тел.: (044) 267-39-44
E-mail: litvinova@bank.gov.ua

Журнал зареєстровано Держкомвидавом України
09.06.1994 р., свідоцтво КВ № 691

Журнал рекомендовано до друку
вченю радою Київського національного
економічного університету

Передплатний індекс "Вісник НБУ"
та додатка "Законодавчі і нормативні акти
з банківської діяльністю" 74132
Дизайн

Редакція періодичних видань НБУ
Кольороподібні друк
Інженерно-технічний центр НБУ

Формат 60 × 90 / 8. Друк офсетний.
Умовн. друк арк. 8.0. Умовн. фарбовид. 114.4.
Обл.-вид. арк. 2.86

При передруку матеріалів, опублікованих у
журналі, посилання на "Вісник Національного
банку України" обов'язкове. Редакція може
публікувати матеріали в порядку обговорення,
не поділяючи думку автора. Відповідальність
за точність викладених фактів несе автор.

Редакція не несе відповідальності
за зміст рекламних матеріалів.

© Вісник Національного банку України, 2000

Вісник

5 / 2000

Національного банку України

Щомісячний науково-практичний журнал Національного банку України
Видається з березня 1995 року

№ 5 (51) ◆ Травень 2000

Номер підписано до друку редакцією
періодичних видань НБУ 21.04.2000 р.

Зміст

ДЕРЖАВНІ ФІНАНСИ

В.Лісовенко Реструктуризація зовнішнього боргу України 2

МАКРОЕКОНОМІКА

О.Дзюблік Вплив рівня монетизації економіки України
на кредитну діяльність комерційних банків в умовах переходного періоду 4

ФІНАНСОВИЙ РИНOK

В.Опарін Фінансові ресурси: проблеми визначення та розміщення 10

О.Чайка, З.Карасьова Кредитування фізичних осіб
під заставу дорогоцінних металів за участю ломбарду 12

Гарвардський інститут — для службовців Національного банку 13

Основні монетарні параметри грошово-кредитного ринку України у березні 2000 р. 14

КОМЕРЦІЙНІ БАНКИ

I.Ткаченко, Б.Луців Моделювання управління динамікою кредитного портфеля 15

L.Хміль Оперативне планування чисельності працівників комерційного банку 17

Офіційний список комерційних банків України та перелік операцій, на право здійснення
яких комерційні банки отримали ліцензію Національного банку України 22

Перелік операцій, які підлягають ліцензуванню Національним банком України 32

Банки, вилучені з Реєстру банків, їх філій та представництв,
валютних бірж і фінансово-кредитних установ 32

Динаміка фінансового стану банків України на 1 квітня 2000 р. 34

Річний фінансовий звіт Акціонерного банку "Перший інвестиційний банк" за 1999 рік 35

ІНФОРМАЦІЙНЕ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Н.Меджибовська Банківські сервери в Інтернеті 38

ЗАКОНОТВОРЕННЯ

C.Лисюк Банки у зовнішньоекономічних відносинах України 40

ВІТАСМО!

Володимир Матвієнко — "Фінансист року" 45

"Собори душ своїх бережіть" 45

ЮРИДИЧНА КОНСУЛЬТАЦІЯ

H.Кривошеєва Банківське законодавство: актуальні питання 46

ФОНДОВИЙ РИНOK

D.Кошовий Портфельний інвестор повертається 48

Ю.Лисенков, О.Коваль Визначення активності ринку при розрахунку резерву
на відшкодування можливих збитків банків від операцій із цінними паперами 50

ХРОНІКА

L.Патрикац Свято на вулиці Юридичної науки 54

НАГЛЯД ТА АУДИТ

L.Клюско Регулювання фінансової стійкості комерційних банків на основі
прогнозування тенденцій динаміки основних показників їх діяльності 55

O.Терещенко Санаторійний аудит — необхідна передумова
фінансової санациї підприємств 57

ВАЛЮТНИЙ РИНOK

Офіційний курс гривні щодо іноземних валют, який встановлюється 61

Національним банком України один раз на місяць (за березень 2000 року) 61

Офіційний курс гривні щодо іноземних валют, який встановлюється 62

Національним банком України щоденно (за березень 2000 року) 62

НУМІЗМАТИКА І БОНИСТИКА

Про введення в обіг ювілейної монети "Іван Козловський" 64

Про введення в обіг ювілейної монети "Вікентій Хвойка" 64

Складові успіху /

Реструктуризація зовнішнього боргу України

Досвід подолання проблеми ліквідності 2000–2001 років

Залучення приватних кредиторів для подолання проблеми фінансової ліквідності – одне із ключових питань як для країн, що розвиваються, так і для провідних фінансових інституцій, які опікуються розбудовою сучасної фінансової архітектури світу. Успішно провівши операцію з реструктуризацією всього комерційного державного боргу, Україна набула унікального досвіду. Нестандартні рішення, знайдені в ході здійснення плану реструктуризації, можуть бути корисними для країн, які мають подібні проблеми.

ПРОБЛЕМА ЗОВНІШНЬОГО БОРГУ

Дефіцит державного бюджету — характерна риса економіки України останніх років (див. графік 1). За браком зовнішнього фінансування упродовж 1995–1997 pp. основним джерелом фінансування бюджетного дефіциту став ринок облігацій внутрішньої державної позики. Це призвело до ескалації короткотермінових та дорогих запозичень.

Щоб не створювати “піраміди ОВДП”, наприкінці 1997 — на початку 1998 року Україна вдалася до запозичень на зовнішніх ринках капіталу. На жаль, російсько-азіатська фінансова криза та низький темп реформ у наступні два роки ізолявали країну від міжнародних ринків капіталу. Зауважимо, що будь-яка держава, позичаючи кошти, розраховує на їх подальше рефінансування. Так, найбільша країна-боржник США постійно запозичує сотні мільярдів доларів — без доступу до джерел фінансування упродовж двох років боргот-

ва ситуація для Сполучених Штатів стала б українською.

Отже, наприкінці 1999 року перед Україною постало проблема обслуговування зовнішніх боргів. Справа полягала не у величині боргу, а в короткотерміновій ліквідності. За міжнародними стандартами у нашої країні невеликий, контролювання рівень зовнішнього боргу (див. графік 3). Однак із точки зору ліквідності (відношення платежів до наявних валютних резервів) в Україні найближчими двома роками очікувалася напружена ситуація (див. графік 4). Все це вимагало всеохоплюючої реструктуризації і комерційних, і двосто-

Віталій
Лісовенко

Начальник департаменту державного боргу
Міністерства фінансів України

◆ кредиторів налічувалося близько 100 тисяч;

◆ надзвичайно широка географія власників облігацій: Європа, Північна та Південна Америка, Азія, Далекий Схід, деякі країни колишнього СРСР;

◆ три із чотирьох єврооблігацій уже були цілком або частково реструктуризовані;

◆ переговори з окремими групами кредиторів не сприяли ефективній співпраці країни з рештою кредиторів.

Усе це ускладнювало добровільну реструктуризацію.

СТРАТЕГІЯ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ

Уряд України спільно з юридичними та фінансовими радниками розробив стратегію загальної реструктуризації зовнішнього державного боргу. Підготовча робота проводилась у тісному контакті з представниками Міжнародного валутного фонду, приватними учасниками ринку, найбільшими комерційними кредиторами та керівництвом Паризького клубу.

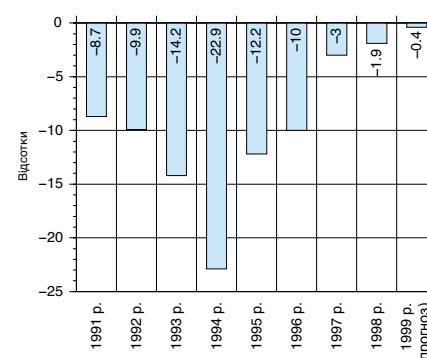
Загальний принцип стратегії — справедливе, рівноправне ставлення, дотримання принципу рівних пропорцій рефінансування боргових зобов'язань щодо всіх кредиторів України.

Реструктуризація стосувалася всіх видів зовнішнього комерційного боргу України та боргу перед Паризьким клубом. Передбачалося, що і в подальшому Україна отримуватиме кредити від МВФ, Світового банку та інших міжнародних організацій. Згідно з процедурами Паризького клубу офіційні переговори можливі лише після продовження програми співробітництва України з МВФ.

Дотримуючись принципу однакового ставлення до всіх кредиторів, Україна припинила платежі Паризькому клубу одночасно з платежами комерційним кредиторам. Щодо останніх здійснено такі кроки:

1. У грудні 1999 та січні 2000 року Міністр фінансів спільно з радниками провів численні консультації з найбільшими інституційними власниками українських

Графік 2. Динаміка ВВП України

ронніх зовнішніх державних боргів.

Вирішення проблеми боргового навантаження 2000–2001 років ускладнювалося такими чинниками:

- ◆ левову частку в структурі боргових зобов'язань України становили єврооблігації — юридично найбільш захищений інструмент;

- ◆ боргові інструменти підпорядковувалися законодавству різних країн;

* Бюджетні доходи мінус бюджетні видатки.

** Доходи мінус видатки (без урахування процентних виплат за внутрішніми та зовнішніми боргами).

облігацій та найбільшими інвестиційними банками щодо технічних питань майбутньої реструктуризації (валюта випуску, процедура обміну тощо).

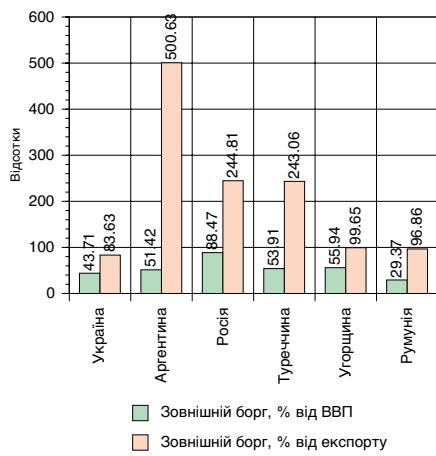
2. Водночас серед інвестиційних банків проводилася робота щодо відбору кандидатів для участі в синдикаті з виконання програми реструктуризації.

У результаті мандат надано першокласним банкам: європейським — ING, CSFB, Commerzbank та американсько-му Salomon Smith Barney. Така структура синдикату дала змогу охопити практично всіх власників українських зовнішніх облігацій.

3. З огляду на те, що за умовами трьох емісій єврооблігацій рішення про внесення змін щодо умов їх випуску можуть приймати власники 75 відсотків від загальної суми, підготовлено унікальну юридичну структуру обміну.

4. Головним завданням української команди в ході підготовки умов заміни боргових зобов'язань був пошук “золо-

Графік 3. Показники зовнішнього державного боргу різних країн (1999 рік)

тої середини” між інтересами України та працінням інвесторів отримати максимальний зиск від своїх інвестицій. Такий компроміс було знайдено:

◆ комерційним кредиторам запропоновано нову єврооблігацію України — із семирічним строком повного погашення та однорічним пільговим періодом;

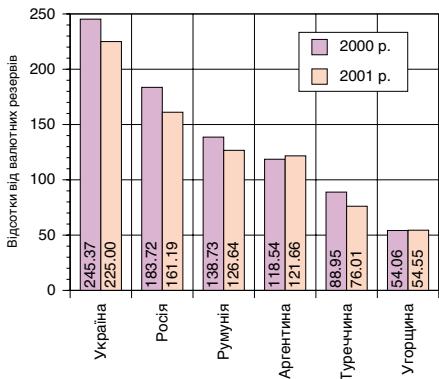
◆ власникам раніше емітованих облігацій надано право вибору валюти випуску нового інструменту (долари США чи євро);

◆ зменшено вартість обслуговування нового боргу — з 16—20% до 10—11% (у євро та доларах США);

◆ відсотки сплачуватимуться щоквартально, що дасть змогу інвесторам швидше отримувати дохід, а Україні — уникнути великих пікових платежів;

◆ основна сума боргу погашатиметься поступово, починаючи з березня 2001 року, що оптимізує інтереси як України, так і її інвесторів;

Графік 4. Платежі за зовнішнім державним боргом різних країн

◆ визначений українською стороною високий рівень необхідної згоди кредиторів (85%) дав змогу вирішити проблему так званих “free riders”;

◆ 100-відсоткова згода інвесторів на реструктуризацію за рахунок використання коефіцієнтів заміни дала змогу списати 152 млн. доларів США зовнішнього державного боргу. Причому, зачіткою, нову структуру погашення та обслуговування зовнішнього державного боргу України підтримали міжнародні фінансові організації.

5. Після офіційного надання пропозиції комерційним кредиторам України щодо реструктуризації державного боргу уряд спільно з радниками та синдикатом провели серед них безпрецедентну роз'яснювальну роботу:

◆ упродовж чотирьох тижнів у різних країнах Європи та США проходили численні презентації та зустрічі інвесторів із Прем'єр-міністром та урядовцями Кабінету Міністрів;

◆ аби спростити спілкування з інве-

сторами, створено сторінку в Інтернеті, підготовлено електронну адресу, багатоканальні телефонні лінії тощо;

◆ проведено широку рекламну кампанію в засобах масової інформації країн Європи та США.

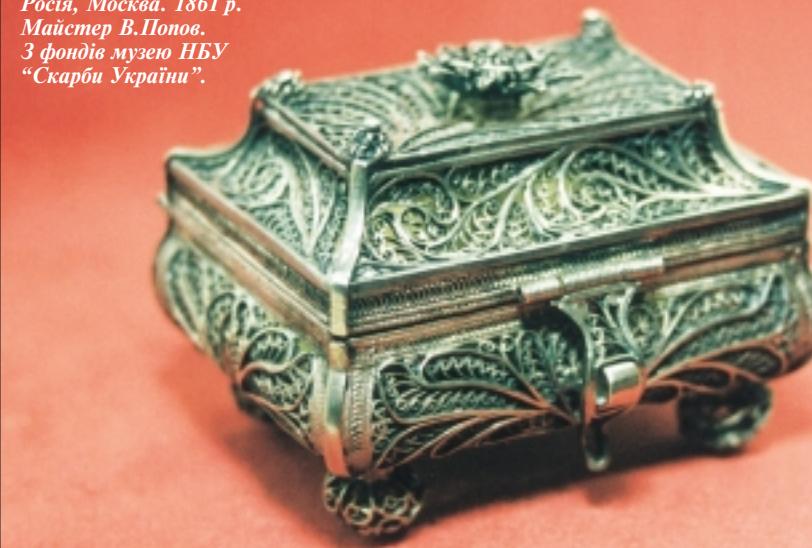
Сьогодні можемо констатувати: власники понад 99,24% від загальної суми облігацій, що підлягають заміні та погашаються упродовж 2000—2001 років, погодилися на запропоновані Україною умови реструктуризації. Це свідчить про безпредентну підтримку з боку приватних кредиторів політики реформ украйнського уряду, принципів стратегії загальної реструктуризації зовнішнього боргу, заснованої на справедливості та рівноправності у ставленні до кредиторів.

ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ЗОВНІШНІХ ЗАПОЗИЧЕНЬ

Деякі аналітики стверджують: “Після вирішення проблеми комерційного боргу Україні не потрібне подальше фінансування з боку міжнародних фінансових організацій”.

Це помилкова думка. Справді, завдяки реструктуризації борговий тиск послабиться. Проте це лише перший етап вітчизняної програми реструктуризації. Другим передбачається відновлення програми кредитування нашої країни з боку МВФ, що дасть необхідну підтримку платіжному балансу України та уможливить реалізацію третього етапу програми реструктуризації — переговори з Паризьким клубом.

*Скринка. Срібло.
Росія, Москва. 1861 р.
Майстер В.Попов.
З фонів музею НБУ
“Скарбі України”.*

**Олександр
Дзюблук**

Доцент кафедри грошового обігу і кредиту Тернопільської академії народного господарства.
Кандидат економічних наук

У статті розглядаються основні тенденції у кредитуванні комерційними банками реального сектора економіки України. Аналізується проблема монетизації економіки. Спростовується твердження про те, що недостатнє забезпечення господарств грошовими коштами є лише наслідком обмежувальної політики центрального банку. Пропонується комплекс заходів макроекономічного характеру, реалізація якого може сприяти активізації кредитної діяльності комерційних банків – базової передумови забезпечення господарського обороту грошовими ресурсами.

Вплив рівня монетизації економіки України на кредитну діяльність комерційних банків в умовах перехідного періоду

У ринкових умовах господарювання загальноекономічна роль комерційних банків як основних суб'єктів грошово-кредитних відносин супільства визначається їхніми можливостями залучати тимчасово вільні грошові кошти та спроможністю ефективно використовувати акумульовані ресурси для задоволення фінансових потреб реально-го сектора економіки з метою забезпечення безперервності індивідуальних кругооборотів капіталів підприємств.

Саме від здатності банківської системи забезпечувати потреби суб'єктів господарювання необхідними грошовими ресурсами значною мірою залежать перспективи подолання спаду вітчизняної економіки, який стався у процесі трансформації, та її подальшого зростання.

На жаль, загальні тенденції у сучасному розвитку кредитних операцій вітчизняної системи комерційних банків свідчать про суттєве послаблення ролі банківського кредиту в забезпеченні виробничого сектора необхідними грошовими ресурсами. Останнім часом частка банківських позик у валовому внутрішньому продукті України є

критично малою — приблизно 7–8% (див. таблицю 1).

Наведені у таблиці дані свідчать про незначні обсяги кредитів, наданих як підприємствам (а це є фактором ускладнення індивідуальних кругооборотів капіталів виробників), так і домашнім господарствам. За таких умов будь-яке стимулювання споживчого попиту (а отже, і ділової активності) є досить проблематичним.

Нині існує дисбаланс між грошово-кредитною сферою економічних відносин і реальним виробництвом. Хоча в період переходу від адміністративно-командних форм організації господарських процесів до ринкових частка грошових ресурсів у загальній структурі обігових коштів підприємств мала зростати. Та, як бачимо, на практиці в Україні набули розвитку зворотні тенденції. Так, у середині 1998 р. зазначенна частка становила у структурі обігових коштів промислових підприємств 1.4%, сільськогосподарських — 0.6%. За роки реформ питома вага грошової складової в обігових коштах суб'єктів господарювання зменшилася більш як на 10 разів.

Це створило передумови для переворення грошово-товарних відносин (основи ринкового процесу відтворення) на товарно-товарні, тобто на бартер, обсяги якого донедавна перевищували дві третини господарських зв'язків, зокрема, у сфері реалізації продукції промислових і сільськогосподарських підприємств, послуг, оплати праці та пенсійного забезпечення. Якщо на початку 1997 р. бартерні операції у промисловості становили 32% від загального обсягу реалізованої продукції, в 1998 р. — 37.6%, то на початку 1999 р. — 42.5%.

Наслідки цих процесів очевидні. “Тінізація” економіки та звуження бази оподаткування стали факторами, які посилюють розбалансованість економічної системи загалом, витісняючи значну сферу господарської діяльності за межі грошово-кредитних відносин і відтак суттєво обмежуючи можливості банківської системи щодо акумулювання грошових ресурсів та спрямування їх на потреби реального сектора. Вважати докорінною зміною загальних тенденцій незначне збільшення у 1997—1998 рр. частки банківських кредитних вкладень

Таблиця 1. Частка банківських кредитів у ВВП України*

Показники	01.01. 1996 р.	01.01. 1997 р.	01.01. 1998 р.	01.01. 1999 р.	01.01. 2000 р.
Обсяг валового внутрішнього продукту	54 516	81 519	92 484	103 869	127 126
Кредити, надані комерційними банками суб'єктам господарювання, всього	4 078	5 452	7 295	8 855	11 783
Кредити, надані нефінансовому сектору економіки	3 939	5 247	6 951	8 070	10 763
Кредити, надані домашнім господарствам	135	200	345	669	903
Питома вага банківських кредитних вкладень у ВВП, %	7.5	6.7	7.9	8.5	9.3
Питома вага кредитів нефінансовому сектору у ВВП, %	7.2	6.4	7.5	7.8	8.5
Питома вага кредитів домашнім господарствам у ВВП, %	0.3	0.3	0.4	0.7	0.7

* Джерело: “Бюлетень НБУ”. — 2000. — № 1.

у загальному обсязі ВВП (див. таблицю 1) немає достатніх підстав. Адже ці зміни пов'язані передусім із перерахунком за новим курсом кредитів, наданих в іноземній валюті, що було зумовлено девальвацією гривні. Певна недовіра банків-кредиторів до стабільності національної валюти і девальваційні очікування суб'єктів господарювання спричинилися до закономірних наслідків: останнім часом частка довгострокових кредитів у іноземній валюті перевищила частку кредитів у національній грошовій одиниці (див. таблицю 2).

Однією з причин незадовільного кредитування реального сектора економіки слід вважати також у цілому неадекватну об'єктивним економічним потребам спрямованість кредитної активності комерційних банків. Через це виникли значні диспропорції у структурі портфеля банківських активів, серед яких переважають державні боргові зобов'язання.

Природно, кредитна пасивність банківської системи на мікроекономічному рівні (у сфері кредитних послуг) негативно позначилася і на макроекономічному рівні, передусім у сфері формування грошової маси. Наслідком цього дехто з аналітиків вважає низький рівень (особливо порівняно з іншими країнами) монетизації економіки України, а також пов'язані із цим проблеми неплатежів у масштабах усього народного господарства.

Справді, обсяг платіжних засобів у грошовому обігу має бути адекватним реальним потребам виробництва та реалізації національного продукту, тобто обсягові товарообороту в країні. Цю закономірність грошового обігу можна відобразити за допомогою так званого рівняння обміну І.Фішера. Згідно з ним маса грошей в економіці (M) має відповісти реальним потребам господарського обороту (Q) з урахуванням рівня цін (P) та швидкості обігу грошей (V):

$$M = \frac{PQ}{V}.$$

Поява в обігу надлишкової грошової маси веде до збільшення сукупного попиту і зростання цін, унаслідок чого зменшується купівельна спроможність грошової одиниці. У ринкових умовах недостатня маса платіжних засобів може спричинити збої у реалізації товарів і такі негативні для всієї економіки явища, як спад виробництва та зниження ділової активності.

Отже, умови підтримання стабільності грошової сфери економіки та її реального сектора визначаються співвідношенням двох факторів: реальних потреб господарства у грошових коштах та їх фактичного надходження в обіг. Де-факто “наповненість” обороту грошовою масою характеризується показником монетизації економіки:

$$\text{Коефіцієнт монетизації} = \frac{\text{Грошова маса}}{\frac{\text{Валовий}}{\text{внутрішній продукт}}}$$

І хоча цьому показникові притаманні певні недоліки (зокрема, не зовсім коректне зіставлення грошової маси як запасу і валового продукту як потоку), саме він найчастіше використовується для оцінки забезпеченості обороту грошовими коштами. Порівнюючи коефіцієнти монетизації в нашій та інших країнах, дехто з дослідників стверджує, ніби в Україні “панує буквально грошовий голод” [1].

Показник монетизації української економіки справді нижчий, ніж у розвинутих країнах та в деяких країнах із передінною економікою. Це свідчить про низький рівень забезпеченості господарських процесів у вітчизняній економіці належною кількістю платіжних засобів. Наприклад, у 1991 р. рівень монетизації в Україні становив 0.80, у Росії — 0.67, у Великобританії — 0.91, у Франції — 0.63. А, скажімо, у 1995 році

відповідно 0.13, 0.16, 1.10 та 0.67.

Невигідне для України зіставлення показників монетизації часто слугує підґрунтям для доволі категоричних висновків (причому не лише з боку учасників економічних дискусій, а й у політичних сферах) про необхідність суттєвого збільшення маси грошей в економіці як ключового важеля у подоланні виробничого спаду. Такі міркування в принципі слушні, якщо йдеться про абстрактне порівняння показників монетизації як результатів арифметичного обчислення (ще точніше — визначення частки від ділення) конкретних макроекономічних параметрів — грошової маси і валового внутрішнього продукту.

Однак у реальній дійсності коефіцієнт монетизації, на наш погляд, не слід розглядати як якусь абстракцію, що характеризує забезпеченість грошовою масою потреб товарообороту. У кожному конкретному випадку динаміку зазначеного показника необхідно аналізувати у тісному взаємозв'язку з особливостями господарської діяльності та загальним станом економічного розвитку тієї чи іншої країни.

На нашу думку, **спроби механічного перенесення критеріїв забезпеченості грошовою масою економік розвинутих країн в умови функціонування передінної економіки України слід визнати помилковими, а “підтягування” рівня монетизації до зарубіжних стандартів — хибним.**

Про що, скажімо, свідчить величина коефіцієнта монетизації десь на рівні 60—70% і більше? Принаймні не лише про кращу забезпеченість грошовою масою товарообмінних операцій. Фактори, які зумовлюють значно вищий рівень монетизації ВВП у розвинутих країнах, можна систематизувати за такими критеріями.

По-перше, у розвинутих економіческих системах наявні величезні за обсягами фінансові ринки, операції на яких поглинають значну масу грошей в обігу. Порівнювати рівень капіталізації українських фінансових ринків (зокрема фондового) із рівнем капіталізації зарубіжних ринків просто некоректно. Ось лише один приклад: загальний обсяг випущених в Україні акцій на кінець 1999 р. становив приблизно 28.9 млрд. грн. [2]; ринкова вартість акцій, скажімо, у Німеччині в 1995 р. становила 577 млрд. доларів, у Великобританії — 1347 млрд. доларів США [3]. Зрозуміло, що менший ринок потребує і менше грошових ресурсів.

По-друге, функціонування розвинутих ринків нерухомості та землі об'єктивно визначає попит на відповідну кількість платіжних засобів, які б за-

Таблиця 2. Структура кредитів, наданих комерційними банками суб'єктам господарювання, за строками та за видами валют*

Показники	01.01.1999 р.		01.01.2000 р.	
	Заборгованість, млн. грн.	Питома вага, %	Заборгованість, млн. грн.	Питома вага, %
Кредити, надані комерційними банками суб'єктам господарювання, всього	8 855	100.0	11 783	100.0
у тому числі:				
короткострокових кредитів	7 221	81.6	9 138	77.5
із них: у національній валюті	4 423	50.0	4 713	40.0
в іноземній валюті	2 798	31.6	4 425	37.5
довгострокових кредитів	1 633	18.4	2 645	22.5
із них: у національній валюті	679	7.7	1 002	8.5
в іноземній валюті	954	10.7	1 643	14.0

* Джерело: “Бюлетен НБУ”. — 2000. — № 1.

Таблиця 3. Рівень монетизації ВВП в Україні та динаміка окремих макроекономічних параметрів *

Показники	01.01. 1992 р.	01.01. 1993 р.	01.01. 1994 р.	01.01. 1995 р.	01.01. 1996 р.	01.01. 1997 р.	01.01. 1998 р.	01.01. 1999 р.	01.01. 2000 р.
Валовий внутрішній продукт, млн. грн.	2.99	50.3	14 883	12 038	54 516	81 519	93 365	102 593	127 126
Грошова маса М2, млн. грн.	2.4	25	482	3 216	6 846	9 023	12 448	15 432	21 714
Коефіцієнт монетизації за агрегатом М2, %	80.2	49.7	32.5	26.7	12.6	11.1	13.3	15.0	17.1
Зміна реального ВВП, %	-8.7	-9.9	-14.2	-22.9	-12.2	-10.0	-3.2	-1.9	-0.4
Індекс споживчих цін, %	390	2 100	10 256	501	282	140	110	120	119
Темпи зростання грошової маси, разів	—	11	19	7	2.1	1.3	1.4	1.2	1.4
Темпи зростання реального ВВП у фактических цінах	1.8	16.8	29.5	8.1	4.5	1.5	1.2	1.1	1.2
Темпи зростання цін, разів	3.9	21.0	102.5	5.0	2.8	1.4	1.1	1.2	1.2

* Джерело: "Бюлєтень НБУ".

безпечували реалізацію операцій на цих ринках. В Україні такі ринки лише формуються.

По-третє, у стабільних економіках зі стійкими темпами зростання значна частина грошової маси обслуговує довготривалі виробничі й технологічні цикли у реальному секторі. Швидкість обігу грошей у цих секторах менша, ніж у торгівлі чи сфері послуг.

По-четверте, у світі посилюються тенденції до подальшої інтернаціоналізації господарських зв'язків та глобалізації бізнесу, внаслідок чого грошова маса як національна валюта тієї чи іншої країни у готівковій і безготівковій формі обслуговує товарообмінні операції та фінансові угоди не лише на території даної країни, а й за рубежем (за підрахунками експертів ФРС США, близько 70%, або приблизно 250 млрд. із 375 млрд. готівкових доларів, випущених в обіг на кінець 1995 р., опинилися за межами Сполучених Штатів Америки [4]).

Природно, за подібних обставин рівень забезпеченості вітчизняної економічної системи грошовими коштами необхідно розглядати не через призму зарубіжного досвіду, а з урахуванням виключно внутрішніх особливостей пе-ребігу відтворювального процесу в умовах переходного періоду. Загалом аналіз динаміки величини грошової маси М2 у взаємозв'язку зі зміною обсягу номінального ВВП в Україні свідчить про істотне зниження коефіцієнта монетизації за останні вісім років (див. таблицю 3).

Як випливає з наведених у таблиці даних, фактичний рівень забезпеченості грошовими ресурсами процесу реалізації номінального ВВП знизився майже у 5 разів (із 80 до 15%), що зумовлено швидкими темпами зростання номінального вираження обсягів виробництва, а, отже, й рівня цін порівняно з темпами зростання маси грошей в обігу за відповідні періоди. Це теж відображає тенденцію до звуження сфери застосування грошових відносин у суспільстві. Закономірно, що період найбільшого

зниження забезпеченості ВВП грошовою масою збігається з періодом найвищих темпів зростання цін у країні, тобто з періодом гіперінфляції.

Слід зазначити, що скорочення реального ВВП у порівняльних цінах свідчить про дедалі більшу потребу в грошових коштах для обслуговування обороту меншого обсягу товарної маси. В таких умовах темпи знецінення грошової одиниці перевищують темпи нарощування загальної кількості грошей в обігу, а зростання швидкості грошового обігу внаслідок природного в умовах гіперінфляції процесу "втечі" суб'єктів ринку від грошей уже не може компенсувати втрат, зумовлених зростанням цін. Відтак процес зниження в умовах гіперінфляції рівня монетизації економіки набуває об'єктивного характеру, тобто не корелює безпосередньо із темпами зростання грошової маси. Як справедливо зазначають у своєму дослідженні М.Савонук та О.Сугоняко, якби у 1994—1996 рр. навіть вдалося утримати зростання грошової маси на рівні 1993 року, коефіцієнт монетизації все одно продовжував би знижуватись і досягнув би тієї ж позначки, на якій він стабілізувався у 1996 р. [5].

У зв'язку із цим зазначимо, що саме реалізація Національним банком України обмежувальних заходів у сфері грошово-кредитної політики щодо приборкання гіперінфляції і стабілізації грошового обігу дала змогу врешті-решт призупинити процес погіршення забезпеченості економіки грошовими засобами і навіть створити умови для позитивного розвитку динаміки монетизації ВВП у 1996—1998 рр. (див. таблицю 3). Зважаючи на це, закиди **Національному банку в тому, що низький рівень монетизації господарства України є наслідком лише рестрикційної грошово-кредитної політики, видаються необґрунтованими**.

Ці безпідставні закиди, на наш погляд, пов'язані з доволі поширеним помилковим уявленням про емісію лише як про державний інструмент регулювання у сфері грошово-кредитних відносин. Зазвичай грошова емісія трак-

тується як реалізація державою свого монопольного права на неї. А тому, мовляв, тільки держава в особі центрального банку несе відповідальність за недостатність грошової маси в обігу і відповідний рівень монетизації ВВП. У чому хибність таких міркувань?

По-перше, центральний банк володіє монополією на емісію не всієї грошової маси, а лише готівкової її частини. Емісія ж безготівкових платіжних засобів може здійснюватись і комерційними банками у ході кредитно-розрахункових операцій.

По-друге, основними кредиторами реальної економіки є ті ж комерційні банки, а не центральний банк, хоча він і може впливати на стан кредитування, створюючи відповідні умови для діяльності банківських установ на ринку.

По-третє, будь-які спроби застосування емісійного механізму центрального банку для поповнення платіжних засобів в обігу, зокрема шляхом простого фінансування бюджетних витрат, як правило, закінчуються посиленням інфляційних процесів у економіці, що почата призводить до зниження рівня монетизації ВВП.

По-четверте, центральний банк як орган грошово-кредитного регулювання може безпосередньо впливати (за допомогою відповідного набору інструментів і важелів) не на всю грошову масу, а лише на грошову базу. Взаємозалежність цих двох параметрів значною мірою визначається кредитною активністю комерційних банків. І якщо останні належним чином не реагують на зміну орієнтирів грошово-кредитної політики центрального банку, то за таких обставин спонукати його до емісії й нарощування грошової маси в обігу все одно, що вимагати зростання інфляції в країні. Для прикладу наведемо один зразок подібних вимог: "Подолання негативних результатів жорсткої грошово-кредитної політики може полягати у збільшенні маси платіжних засобів в обороті. Не треба боятися певного збільшення інфляції, що допустимо в інтересах розвитку економіки" [6],

с. 35]. Чим, як правило, закінчується це “певне збільшення”, нам відомо.

Який же загальний висновок випливає з наведеної аргументації? **Основна причина низького рівня монетизації економіки України полягає у недостатній кредитній активності системи комерційних банків.** Намагання висунути на перший план інші причини, передусім — обмежувальну грошово-кредитну політику НБУ, пояснюється нерозумінням самої специфіки банківського продукту, який у вигляді кредитних послуг клієнтам на мікроекономічному рівні врешті-решт трансформується у безготівкові платіжні засоби на рівні макроекономічному [7].

Отже, якраз комерційні банки за допомогою механізму грошового мультиплікатора спроможні формувати грошову масу, адекватну потребам господарського обороту. А величина грошово-го мультиплікатора і можливості його збільшення або зменшення визначають відповідні масштаби грошової емісії та обсяг грошової маси в економіці у цілому.

Особливості реалізації антициклических можливостей системи комерційних банків визначаються в підсумку рівнем активності їхньої діяльності у сфері надання кредитних послуг суб'єктам ринку, оскільки саме кредитні операції банківських установ слугують основним каналом надходження грошових коштів в економіку — шляхом надання позик підприємствам і населенню за рахунок депозитів та інших залучених банками коштів.

Основні принципи дії механізму формування комерційними банками грошової маси загалом відомі. Кошти, внесені до комерційного банку у вигляді депозиту або позики центрального банку, шляхом проведення кредитних операцій можуть багато разів переходити з одного комерційного банку в інший, що загалом призводить до збільшення грошової маси в економіці. Такий ефект має назву мультиплікації грошової ма-

си, тобто йдеться про збільшення залишків коштів на депозитних рахунках у банківських установах в результаті проведення кредитних операцій. При цьому розрахунок загальної величини можливого антициклического ефекту діяльності банків базується на величині грошового мультиплікатора:

$$m = 1 / r,$$

де m — грошовий мультиплікатор;

r — норматив обов'язкового резервування, встановлений центральним банком.

Значенчий показник відображає, у скільки разів може зрости (порівняно з початково внесеним депозитом) грошова маса в результаті кредитно-розрахункових операцій банківської системи.

Отже, мультиплікатор дає змогу системі комерційних банків багаторазово збільшувати суми на поточних рахунках шляхом кредитування клієнтів. Першоосновою ефекту мультиплікації є прийняття банком рішення про надання кредиту за рахунок ресурсів, отриманих у результаті проведення депозитних операцій. Надані в позику й переміщувані в ході розрахункових операцій від одного банку до іншого, ці ресурси зрештою визначають загальне зростання зобов'язань банківської системи перед суб'єктами ринку, а відтак і зростання грошової маси в цілому.

Отже, утворення додаткової маси платіжних засобів у господарському обороті можливе лише в разі здійснення банківською системою кредитних операцій (ясна річ, водночас із залученням коштів на депозити та проведенням відповідних розрахунків).

Слід зазначити, що на практиці можливості комерційних банків щодо збільшення грошової пропозиції обмежуються (окрім виконання нормативів обов'язкового резервування) низкою факторів. Основні серед них такі:

- ◆ загальні потреби економіки у збільшенні кредитів;
- ◆ обсяг залучених банками кредит-

них ресурсів (обмеження мультиплікативного ефекту в цьому разі пов'язане з тим, що кожен окремий комерційний банк може видати кредитів лише на суму залучених ним ресурсів, тоді як позички системи комерційних банків у цілому можуть кількаразово перевищувати ці ресурси);

- ◆ частка отриманих у банках кредитів, яка надходить у готівковий грошовий обіг (якщо частина виданих банками кредитів залишається у формі готівки і не повертається на банківські депозити, це обмежує мультиплікативний ефект на величину, яка характеризує відношення готівки до депозитів у економіці (d). Сам же грошовий мультиплікатор у цьому випадку набуває такого вигляду: $m' = (1 + d) / (r + d)$). За цим показником можна визначити, у скільки разів зросте грошова маса порівняно з початково внесеним депозитом та з урахуванням коштів поза банками);

- ◆ рішення самих комерційних банків обмежити власну кредитну активність, створюючи, крім обов'язкових резервів, ще й надлишкові (у даному разі обмеження потенціалу грошового мультиплікатора визначається зменшенням частки ресурсів, спрямованих на нові позики). Намагання банків підтримати у такий спосіб власну ліквідність і знизити ризик зрештою просто “гасять” хвилю мультиплікативного розширення депозитів, а відтак зменшують і загальний обсяг грошової маси в економіці).

Останній із зазначених факторів відається особливо важливим для розуміння причин зниження рівня монетизації ВВП у нашій країні з огляду передусім на вітчизняні умови діяльності комерційних банків у сфері кредитування. Саме низький рівень активізації **кредитної** діяльності комерційних банків, а не **емісійної** діяльності Національного банку України, є причиною недостатньої забезпеченості господарського обороту грошовими ресурсами. Підтвердженням тому може слугувати фактичне бло-

Таблиця 4. Використання кредитних можливостей комерційних банків України для мультиплікативного розширення грошової маси *

Показники	01.01. 1993 р.	01.01. 1994 р.	01.01. 1995 р.	01.01. 1996 р.	01.01. 1997 р.	01.01. 1998 р.	01.01. 1999 р.	01.01. 2000 р.
Грошова база, млн. грн.	6	269	1 523	3 538	4 882	7 058	8 625	11 988
Грошова маса М3, млн. грн.	25	482	3 216	6 846	9 023	12 448	15 705	22 070
Норматив обов'язкового резервування коштів комерційних банків у НБУ	0.13	0.25	0.15	0.15	0.15	0.15	0.165	0.17
Фактичний грошовий мультиплікатор (рядок 2 / рядок 1)	4.17	1.79	2.11	1.93	1.85	1.76	1.82	1.84
Нормативний грошовий мультиплікатор (1 / рядок 3)	7.69	4.00	6.67	6.67	6.67	6.67	6.06	5.9
Різниця між нормативним і фактичним мультиплікаторами, рази	1.8	2.2	3.2	3.5	3.6	3.8	3.3	4.06
Питома вага кредитних вкладень комерційних банків у ВВП, %	54.0	27.4	12.9	7.5	6.7	7.9	8.5	9.7**

* Розраховано за даними “Бюлетеня НБУ”.

** За станом на 01.12.1999 р.

Таблиця 5. Кредитування державних витрат банківською системою України
і ціни на кредитні ресурси для реального сектора економіки

Показники	1992 р.	1993 р.	1994 р.	1995 р.	1996 р.	1997 р.	1998 р.	1999 р.
Витрати зведеного бюджету, % щодо ВВП	38.1	38.6	52.4	44.6	41.9	36.8	30.4	27.0
Дефіцит зведеного бюджету, % щодо ВВП	13.8	5.1	8.9	6.6	4.9	6.6	2.2	1.5
Кредити, надані банками України, всього, млн. грн.	44	536	2 973	8 471	11 263	13 158	16 640	21 793
Кредити, надані органам загальнодержавного управління, млн. грн.	18	129	1 411	4 393	5 809	5 829	7 683	9 860
Частка кредитів уряду в загальному обсязі кредитних вкладень банківської системи, %	40.9	24.1	47.5	51.9	51.6	44.3	46.2	45.2
Сума залучених до бюджету коштів на первинному ринку державних цінних паперів, млн. грн.	—	—	—	304	3 063	8 322	8 164	3 842
Процентні ставки за кредитами комерційних банків, %	76.0	221.1	201.7	107.1	77.0	49.1	54.5	53.4
Рівень інфляції, %	2 000	10 156	401	182	40	10	20	19.2
Реальні процентні ставки за кредитами комерційних банків, %	-1 924.0	-9 934.9	-199.3	-74.9	+37.0	+39.1	+34.5	+34.2

* Джерело: "Бюлєтень НБУ".

кування процесу мультиплікативного розширення грошової маси, яке виявляємо, порівнявши значення нормативного і фактичного рівнів грошового мультиплікатора. Нормативний (або теоретичний) рівень грошового мультиплікатора, який є обернено пропорційним до встановлених норм обов'язкових резервів, характеризує граничні можливості банківської системи щодо збільшення маси платіжних засобів у обігу шляхом кредитної експансії. Фактичний же рівень грошового мультиплікатора, який обчислюється як відношення грошової маси до грошової бази, відображає практичну реалізацію комерційними банками своїх можливостей щодо мультиплікативного розширення грошової пропозиції (див. таблицю 4).

Як випливає з даних, наведених у таблиці 4, **фактичний рівень грошового мультиплікатора за останній період був як мінімум утрічі нижчим, ніж передбачали граничні можливості кредитної експансії комерційних банків**. Цілком зрозуміло, що першопричини цього — не в бажанні чи небажанні керівництва банківських установ кредитувати реальний сектор економіки. Тобто вони мають не суб'єктивний, а об'єктивний характер і пов'язані передусім із реальними умовами економічного розвитку країни в переходний період. Природно, що банки як комерційні підприємства, головною метою котрих є отримання прибутку від власної діяльності, не можуть і не повинні діяти всупереч цьому ринковому правилу. Було б просто нерозумно, якби фінансово-кредитні установи, керуючись популістськими за- кликами підтримати вітчизняного товарищебника, надавали позики клієнтам, що неспроможні або не мають наміру повернати їх.

Саме високі ризики неповернення кредитів, наданих банками реальному сектору, зумовлюють ситуацію, за якої банківські установи не мають мотивів для ак-

тивізації кредитних взаємовідносин із підприємствами. Зауважимо, що, скажімо, на 1 січня 2000 р. у кредитному портфелі комерційних банків заборгованість за неповернутими позиками, наданими суб'єктам господарювання, становила 3.6 млрд. грн., або 30.3% від загального обсягу портфеля [8]. Логічним наслідком цього є досить високий рівень процентних ставок за банківськими кредитами (у 1998 р. середньозважена річна ставка за кредитами комерційних банків у національній валюті становила 54.5%, інфляція — 20%, а в 1999 р. — в середньому 53.4%, темпи зростання цін споживчого ринку — 19.2%). Такі ставки є платою за високий ризик, що, звичайно, обмежує попит суб'єктів господарювання на кредитні ресурси. Тим часом високий рівень державного споживання, яке здебільшого не є продуктивним, обумовлює значний попит на грошові ресурси з боку держави. Перерозподіл цих ресурсів провадиться не на користь реального сектора, що стимулює зростання процентних ставок на ринку (див. таблицю 5).

Наведені у таблиці 5 дані засвідчують, що навіть попри загальне зменшення частки витрат зведеного бюджету у ВВП та обсягу бюджетного дефіциту питома вага позик, наданих банківською системою урядові, в загальній сумі кредитного портфеля є доволі значною (блізько половини всіх інвестованих коштів). І обсяги емісії державних боргових зобов'язань теж великі. Природно, в таких умовах інвестиції у реальний сектор економіки, так би мовити, витісняються непродуктивними витратами держави, а високий попит останньої на кредитні ресурси зумовлює підтримання реальної ціни на них на рівні, не доступному для більшості підприємств, оскільки він перевищує рентабельність навіть галузей, які працюють успішно.

Утім, зауважимо, що проблеми функціонування більшості підприємств реального сектора, які спричиняють ви-

сокі ризики комерційних банків у процесі кредитування економіки і відповідно підвищують імовірність неповернення наданих у позичку коштів, пов'язані передусім із гальмуванням процесу реформування економічної системи нашої країни. Вся сукупність суперечностей, які накопичилися в економіці протягом останніх років, обумовлюється насамперед відсутністю структурних зрушень у народногосподарському комплексі України.

Без кардинальних заходів, спрямованих на розв'язання цієї проблеми, без реформування податкової системи з метою пом'якшення фінансового тиску на суб'єктів господарювання, без обмеження державного споживання та перерозподілу грошових ресурсів у економіці на користь виробництва вестимову про підвищення ефективності роботи підприємств загалом та їх кредитоспроможність зокрема, а відтак і про суттєве збільшення кредитних надходжень у виробничу сферу не доводиться.

У цьому контексті, очевидно, слід розглядати і підвищення рівня забезпеченості економіки платіжними засобами. Причому розглядати його не як якую самоціль — механічне збільшення коефіцієнта монетизації економіки за рахунок емісії, а через призму оптимізації загальноекономічних умов для функціонування виробництва та створення можливостей для мультиплікативного розширення банками грошової маси шляхом проведення кредитних операцій. **Наголосимо, що проблема кредитування реального сектора економіки і рівня її монетизації полягає не так у нестачі кредитних ресурсів, як у нестачі надійних позичальників, спроможних нести адекватну відповідальність за взяті на себе зобов'язання.**

З огляду на зазначені вище аспекти слід вважати хибними не лише орієнтацію на зарубіжні показники забезпеченості господарства платіжними засобами, а й узагалі будь-які спроби встановити ко-

ефіцієнт монетизації вітчизняної економіки у вигляді своєрідного нормативу, дотримання якого буцімто дасть змогу створити нормальні умови для перебігу процесу розширеного відтворення. Прихильники такого підходу, як правило, спираються на дані про динаміку неплатежів у господарстві, що "можуть бути використані для визначення повноти задоволення потреб обороту в платіжних засобах і прийняття заходів щодо забезпечення ними обороту" [6, с. 32]. Як бачимо, досить безапеляційно виводиться причинно-наслідковий зв'язок між нестачею грошей в економіці та платіжною кризою. Однак при цьому ігнорується імовірність зворотного ефекту такого механічного збільшення платіжних засобів.

Проаналізувавши динаміку обсягів дебіторської і кредиторської заборгованості українських підприємств, помітило, що прискорені темпи їхнього зростання справді певною мірою пов'язані зі зниженням забезпеченості суб'єктів господарювання банківськими кредитами. Однак кореляційний зв'язок як такий ще не є переконливим доказом того, що перший фактор (неплатежі) є наслідком другого (низький коефіцієнт монетизації). Показово, що надшвидкі темпи зростання грошової маси в обігу в 1992, 1993 і 1994 рр. (відповідно в 11, 19 і 7 разів) аж ніяк не сприяли зниженню рівня взаємної заборгованості підприємств, а виробничий спад, який проявлявся у зниженні реальних обсягів ВВП, радше свідчив про зворотний результат — неефективну роботу самих підприємств і відсутність позитивних зрушень у структурному реформуванні економіки, що не могло стимулювати комерційні банки до активізації кредитних вкладень у виробництво.

Реальна динаміка дебіторсько-кредиторської заборгованості підприємств України значно більшою мірою зумовлена дією таких факторів:

- ◆ небажання органів влади активно провадити процедуру банкрутства неефективних підприємств;
- ◆ неадаптованість багатьох суб'єктів господарювання до зміни ринкових умов і підтримка їх державними субсидіями;
- ◆ фактичне покриття збитків неконкурентоспроможних підприємств за рахунок збільшення неплатежів;
- ◆ відсутність ефективного власника на підприємствах і контролю за управлінням виробництвом;
- ◆ вигідність накопичення боргів з огляду на вірогідне їх списання державою або проведення взаємозаліків;
- ◆ відсутність майнової відповідальності за невиконання боргових зобо-

в'язань.

Подоланню платіжної кризи може сприяти насамперед усунення зазначених вище факторів, а не емісійна діяльність Національного банку з метою наповнення обігу незабезпеченими грошовими коштами, що призводить лише до сплесків інфляції.

Якщо не змінити на краще ситуацію з кредитуванням реального сектора економіки й забезпеченням господарського обороту необхідними платіжними засобами, активізація підприємницької діяльності та стимулювання розвитку виробництва виявляться проблематичними.

Відтак основні шляхи вирішення цієї проблеми можна було б подати у формі ключових заходів макроекономічної політики, реалізація яких дала б змогу створити необхідні умови для кредитної активності банківської системи, а отже, і для забезпечення товарообороту належними платіжними засобами. Йдеться передусім про:

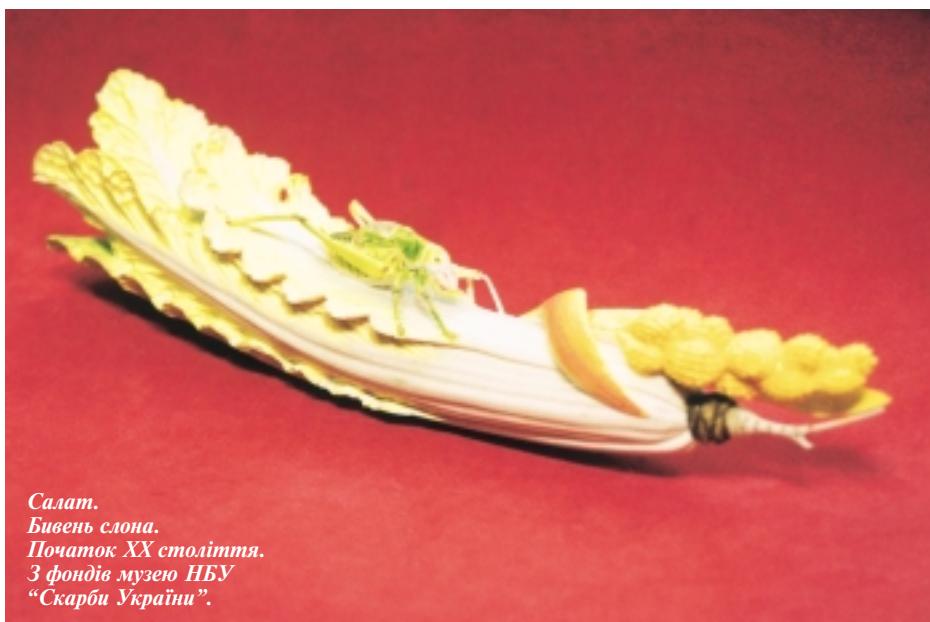
- 1) структурну перебудову економіки, яка дала б змогу поліпшити фінансовий стан підприємств, підвищити їхню кредитоспроможність;
- 2) зменшення державних витрат, що поглинають значні обсяги як емітованих коштів, так і кредитних ресурсів, не створюючи при цьому нової вартості;
- 3) реформування податкової системи і зменшення частки готівки в обігу, яка, обслуговуючи тіньовий сектор, суттєво послаблює мультиплікативний ефект.

Підсумовуючи, зазначимо: очевидно, **не варто жорстко встановлювати рівень монетизації економіки в процентах до ВВП**, розглядаючи його як певну стратегічну мету, досягнення якої нібито може сприяти подоланню негативних тен-

денцій економічного розвитку нашої країни у переходний період. Значно важливіше створити умови для нормального функціонування банківської системи та вжити заходів щодо структурної перебудови економіки. Ефективна економіка сама "візьме" стільки коштів, скільки її потрібно для процесу розширеного відтворення в умовах повноцінних ринково-конкурентних засад господарювання, оскільки комерційні банки матимуть реальні стимули для кредитування виробництва. **Критеріем же достатності грошей в обігу має бути не обсяг неплатежів, а реальне економічне зростання, яке забезпечується надходженням кредитних ресурсів у реальний сектор економіки.**

Література.

1. Махмудов О., Найдьонов В., Сменковський А. Апологія монетаризму на тлі кризи // Банківська справа. — 1999. — № 1. — С. 44.
2. Мозговий О. Фондовий ринок нарощує м'язи // Урядовий кур'єр. — 2000. — № 9. — С. 4.
3. Рубцов Б. Б. Зарубежные фондовые рынки. — М.: ИНФРА-М, 1996. — С. 26.
4. Фінансовая Украина. — 1997. — № 13.
5. Савлук М., Сугоняко О. Чи вистачає грошей економіці України // Вісник НБУ. — 1997. — № 4. — С. 20.
6. Ямпольський М.М. Об особенностях и проблемах денежно-кредитной политики // Деньги и кредит. — 1997. — № 7.
7. Дзюблюк О. До питання про суть комерційного банку і специфіку банківського продукту // Вісник НБУ. — 1999. — № 4. — С. 60—62.
8. Бюллетень НБУ. — 2000. — № 1. — С. 28.

Наукова розвідка /

Фінансові ресурси: проблеми визначення та розміщення

Чимало проблем, зокрема у сфері прогнозування соціально-економічного розвитку, виникає через недосконалу термінологічну базу. Виявляється, у вітчизняній науковій літературі досі немає чітких визначень таких понять, як, наприклад, "фінансові ресурси", "фінансовий потенціал" тощо. Автор пропонує власне визначення поняття "фінансові ресурси", обґрунтovує своє тлумачення цього терміна.

Потенційні можливості економічного розвитку кожної країни великою мірою залежать від її ресурсного потенціалу — природних багатств, виробничих потужностей, кваліфікованого персоналу тощо. Та найважливішою складовою цього потенціалу є все ж забезпеченість фінансовими ресурсами. Адже нестачу, наприклад, власних природних ресурсів можна компенсувати, придбавши їх за кордоном. А це можливо лише за наявності необхідних коштів.

Потенційна дієздатність фінансових ресурсів залежить від двох основних чинників: їх загального обсягу і раціонального розміщення.

Управління процесами формування, розміщення та використання фінансових ресурсів потребує насамперед чіткої термінологічної визначеності. Йдеться як про саме поняття "фінансові ресурси", так і про джерела їх формування,

форми концентрації та напрями використання. Це важливе і в теоретичному, і в практичному аспектах питання досі, на нашу думку, не з'ясоване. Існуючі підходи до визначення суті та складу фінансових ресурсів засновані на розширеному їх трактуванні. Тому іноді створюється ілюзія наявності досить значного фінансового потенціалу, що насправді не відповідає дійсності та призводить до серйозних помилок і прорахунків, зокрема у сфері прогнозування соціально-економічного розвитку.

Кількісно фінансові можливості характеризуються такими поняттями, як доходи, грошові кошти, грошові фонди (або фонди грошових коштів), фінансові ресурси. Чіткого розмежування між ними у науковій літературі досі немає, що й породжує плутанину як у теорії, так і на практиці.

Одним із перших у колишньому СРСР

Валерій
Опарін

Доцент, професор кафедри фінансів
Київського національного економічного
університету. Кандидат економічних наук

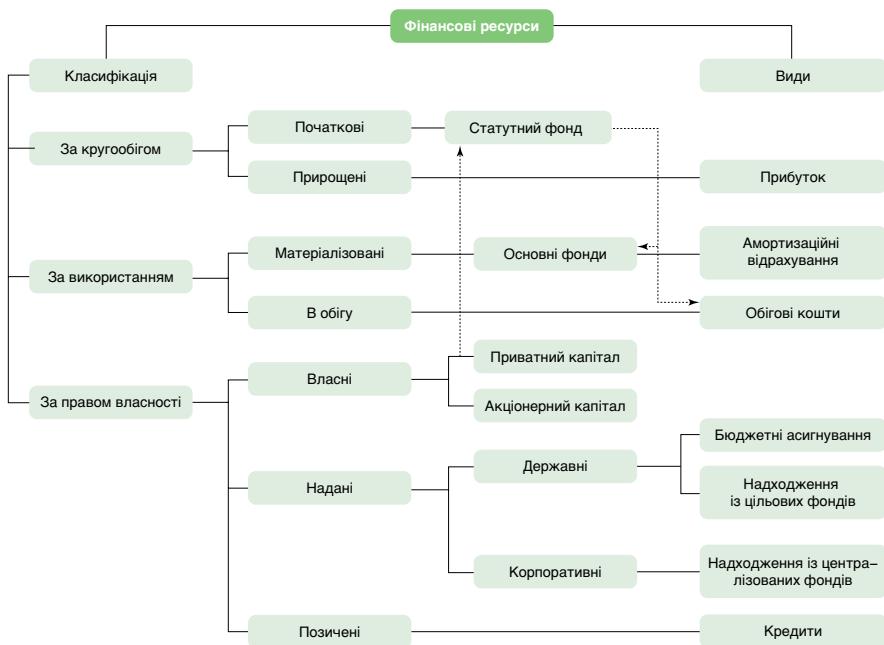
фінансові ресурси комплексно дослідив російський економіст В.К. Сенчагов, який дав їм таке визначення: "Фінансові ресурси народного господарства є сукупністю грошових накопичень, амортизаційних відрахувань та інших грошових коштів, які утворюються у процесі створення, розподілу і перерозподілу сукупного суспільного продукту" [1]. Характерними аспектами цього визначення є, по-перше, ув'язка фінансових ресурсів із грошовими коштами, і, по-друге, їх трактування як результату створення, розподілу і перерозподілу сукупного суспільного продукту.

По суті, також ж визначення (з деякими уточненнями) найчастіше зустрічається і в сучасній українській фінансовій літературі. Наприклад, у "Фінансовому словнику" зазначено: "Ресурси фінансові — сукупність коштів, що перебувають у розпорядженні держави та суб'єктів господарювання" [2]. Тобто практично ототожнено поняття фінансових ресурсів із грошовими коштів. "Пояснення", яке подано після процитованого вище визначення, і в якому стверджується, що фінансові ресурси "характеризують фінансовий стан економіки" та суб'єктів господарювання, взагалі не витримує ніякої критики. Адже йдеться про ресурси, а не про результати економічної діяльності, коефіцієнти чи індикатори.

К.В. Павлюк [3] так визначає фінансові ресурси: "Це грошові нагромадження і доходи, які утворюються в процесі розподілу й перерозподілу валового внутрішнього продукту й зосереджуються у відповідних фондах для забезпечення безперервності розширеного відтворення і задоволення інших суспільних потреб". Таке тлумачення суттєво відрізняється від розглянутих вище. По-перше, фінансові ресурси автор пов'язує не з грошовими коштами, а з грошовими накопиченнями і доходами. По-друге, обмежує їх рамками "відповідних фондів". По-третє, включає до складу фінансових ресурсів ресурси всіх секторів економіки, у тому числі приватного.

У підручнику "Фінанси підприємств"

Класифікація та склад фінансових ресурсів підприємств

[4] автори зазначають: “Під фінансовими ресурсами слід розуміти грошові кошти, що є в розпорядженні підприємств. Таким чином, до фінансових ресурсів належать усі грошові фонди й та частина грошових коштів, яка використовується в нефондовій формі”. Тут же грошові фонди визначаються як “частина грошових коштів, які мають цільове спрямування”. Отже, в даному разі фінансові ресурси цілковито ототожнюються із грошовими коштами — ці терміни розглядаються, по суті, як синоніми.

Викликає сумнів і наявне у деяких практиках трактування фінансових ресурсів як результату створення, розподілу і перерозподілу ВВП. Ці процеси знаходять своє відображення не в обсягах ресурсів, а передусім у фінансових результатах діяльності, тобто в обсягах прибутку. Фінансові ресурси, на нашу думку, є лише передумовою створення відповідного ВВП. Їх обсяг має важливе значення, але не гарантує ні створення відповідного ВВП, ні позитивних фінансових результатів.

Ми розглядаємо фінансові ресурси як категорію фінансів суб'єктів господарювання [5]. І хоча вони можуть розміщуватися як на підприємствах, так і у суб'єктів фінансового ринку, призначенні ці ресурси для потреб економіки.

Отже, **фінансові ресурси — це сума коштів, спрямованих в основні засоби та обігові кошти підприємства**. Це авансовані кошти, які вкладаються в оборот і повинні обов'язково повернутися. Причому це не всі грошові кошти, а лише ті *гроші, які “роблять” гроші*, тобто на основі використання котрих формується додана вартість, у яку входять і прибуток, і заробітна плата. Втрата або нецільове використання фінансових ресурсів призводить до скорочення виробництва і до банкрутства.

Вважаємо, що фінансові ресурси, які використовуються підприємствами, слід класифікувати за такими ознаками (див. схему):

- ◆ за кругообігом;
- ◆ за використанням;
- ◆ за правом власності.

За кругообігом розрізняють початкові фінансові ресурси, тобто ті, з якими підприємство починає свою діяльність, і прирошені — отримані підприємством у процесі діяльності.

За характером використання виділяють матеріалізовані фінансові ресурси — вкладені в основні засоби і ті, що перебувають у обігу — обігові кошти.

За правом власності ресурси поділяють на власні кошти підприємницької структури, надані безоплатно державою або корпоративними формуваннями, позичені гроши (отримані кредити).

Діяльність підприємств залежить на-

використані таких видів фінансових ресурсів:

- ◆ обігові кошти;
- ◆ амортизаційні відрахування;
- ◆ бюджетні асигнування;
- ◆ надходження із державних цільових та корпоративних централізованих фондів;
- ◆ кредити;
- ◆ прибуток.

Обігові кошти є основою фінансових ресурсів підприємства. Це та їх частина, яка постійно перебуває в обігу і забезпечує поточні потреби.

Амортизаційні відрахування — специфічний вид цільових фінансових ресурсів, які призначенні для відтворення основних засобів.

Бюджетні асигнування та надходження з державних цільових фондів характеризують державну фінансову підтримку підприємств у формі інвестицій та державних трансфертів.

Надходження із централізованих фондів відображають внутрікорпоративний перерозподіл фінансових ресурсів між окремими структурними одиницями корпоративного об'єднання.

Кредити є формою тимчасового використання на платній основі коштів, які належать іншим суб'єктам.

І, нарешті, *прибуток* — форма прирощення ресурсів. Щоправда, це лише потенційний ресурс, оскільки прибуток можна використати як для збільшення фінансових ресурсів (капіталізація прибутку), так і на поточні потреби.

Виробнича і фінансова діяльність підприємства починається із формування фінансових ресурсів, які мають створити передумови для стабільного процесу виробництва та його постійного зростання. Саме це забезпечує конкурентоспроможність фірми на ринку, адже врешті-решт виграє той, хто вміє з найменшими затратами заливати найбільші фінансові ресурси. Саме з огляду на це і потрібно розглядати питання раціонального розміщення фінансових ресурсів. Вони можуть концентруватись як безпосередньо на підприємствах, так і в комерційних банках, інвестиційних фондах та в інших суб'єктів фінансового ринку. Кожен із них має різні потенційні можливості щодо перспектив залучення та ефективності використання фінансових ресурсів. Ось чому структура їх розміщення справляє суттєвий вплив як на обсяги ВВП у цілому, так і на результати діяльності окремих підприємств.

Власні та надані фінансові ресурси підприємств безпосередньо наближенню до місця їх використання. Однак це ще не означає, що максимальна концентрація фінансових ресурсів на підприємствах автоматично забезпечує найкращий результат

тат від їх використання. Слід зауважити, що й ресурси, які концентруються у суб'єктів фінансового ринку, теж зрештою використовуються на підприємствах, але вже на інших засадах. Тож головне — правильно визначити межі розміщення фінансових ресурсів у різних суб'єктів.

Як відомо, діяльність суб'єктів підприємництва базується на засадах юридичної і фінансової осібності та самостійності, що забезпечується за рахунок власних фінансових ресурсів. Однак із позиції фінансової доцільності та ефективності безглуздо намагатися досягти абсолютноного самофінансування. Його оптимальний рівень, тобто оптимальний рівень забезпеченості власними та наданими ресурсами, визначається максимізацією ступеня їх використання на основі мінімізації “простої” цих ресурсів.

Найвагомішу роль у концентрації та забезпеченні раціонального використання фінансових ресурсів відіграють комерційні банки. Саме в них розміщується переважна частина фінансових ресурсів суспільства. Це і власні кредитні ресурси банків, і ресурси, залучені на позиковій основі, і розміщені у банках гроші підприємств та держави. Тому саме комерційні банки відіграють провідну роль у забезпеченні потреб економіки у фінансових ресурсах. До того ж банки не лише концентрують кошти, які знаходяться на рахунках підприємств, організацій, установ, бюджету й цільових фондів (подібну функцію виконують також інвестиційні фонди та компанії), а й трансформують їх у кредитні ресурси, які спрямовуються на розвиток економіки.

Отже, комерційні банки відіграють ключову роль у постачанні економіки фінансовими ресурсами. Це головні інститути ресурсного забезпечення, центри оптимального розподілу і перерозподілу фінансових ресурсів, кредитна форма яких є передумовою їх ефективного використання.

Література.

1. *Фінансові ресурси народного хозяйства. (Проблемы формирования и использования)* / Под ред. В.К. Сенчагова. — М.: Фінанси і статистика, 1982. — С. 49.
2. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л., Смовженко Т.С. *Фінансовий словник*. — 3-те вид., випр. і доп. — К.: Т-во “Знання”, КОО, 2000. — С. 404.
3. Павлюк К.В. *Фінансові ресурси держави: Монографія*. — К.: “НІОС”, 1997. — С. 24.
4. *Фінанси підприємств: Підручник / Керівник авт. кол. і наук. ред. проф. А.М. Поддергогін*. 2-ге вид., перероб. та доп. — К.: КНЕУ, 1999. — С. 9.
5. Опарін В.М. *Фінанси (загальна теорія): Навч. посібник*. — К.: КНЕУ, 1999. — С. 49.

Пропозиція /Ольга
ЧайкаЗаступник директора Харківської філії
акціонерного банку "Синтез"

Автори аналізують поширені у світовій практиці моделі кредитування фізичних осіб під заставу дорогоцінних металів. Пропонують концепцію системи такого кредитування в умовах України.

Зінаїда
КарасьоваВикладач Харківського банківського
коледжу Національного банку України

Кредитування фізичних осіб під заставу дорогоцінних металів за участю ломбарду

Як свідчить світовий досвід, банківські операції з фізичними особами становлять близько третини загального обсягу всіх операцій фінансово-кредитних установ країн із ринковою економікою [2]. Така статистика, на жаль, не характерна для українських комерційних банків. Вони працюють переважно з юридичними особами. Однак у процесі подальшого розвитку ринкових відносин питома вага операцій із фізичними особами неодмінно зростатиме, тож фінансово-кредитні установи нашої держави мають це враховувати. Адаптуючись до нових економічних умов, вони вже сьогодні відчувають гостру потребу в розширенні клієнтської бази. Один із перспективних шляхів до вирішення цієї проблеми проявляється через опанування ринку кредитів фізичним особам, зокрема, під заставу дорогоцінних металів.

Залучення та розміщення грошових коштів населення регламентовано Законом України "Про банки і банківську діяльність". Зрозуміло, що кожний банк, керуючись загальними нормами законодавства, розробляє свою процедуру видачі кредитів та перевірки платоспроможності клієнтів. Але по суті більшість із цих процедур ідентичні й найчастіше зводяться до надання кредитів під заставу. Недосконалість українського законодавства щодо механізмів реалізації застави нерідко призводить до збитків для кредиторів. З огляду на це надання кредитів під заставу дорогоцінних металів за участю ломбарду має певні переваги.

Золото завжди вважалося ознакою влади та багатства. За всю історію людства його видобуто приблизно 120 тисяч тонн. Одна третина золотих ресурсів

світу — це запаси держав, третина — приватних компаній та осіб, ще третина — ювелірні та зубопротезні вироби [4].

Як бачимо, накопичення приватних осіб значні, принаймні цілком достатні для повноцінного функціонування ринку кредитів під заставу дорогоцінних металів.

Є три основні моделі такого кредитування.

- Модель 1 — ломбард самостійно надає кредити під заставу дорогоцінних металів.
- Модель 2 — банк самостійно надає зазначені вище кредити.
- Модель 3 — кредити під заставу дорогоцінних металів надає банк за участю ломбарду.

Аналіз переваг і недоліків кожної з моделей подано у таблиці.

Нині в Україні сповна не застосовується жодна з них. Українські ломбарди надають кредити фізичним особам,

Дорогоцінні метали — товар кризового періоду. Це — капіталовкладення з надійним захистом від ризиків, визнаний засіб міжнародного обміну

проте їм бракує обігових коштів. Тож наші ломбарди вимушенні звертатися до банків. Ті, у свою чергу, надають їм позики під заставу ліквідного майна.

Надавати фізичним особам кредити під заставу дорогоцінних металів у нашій країні мають право і банки. Проте цим правом вони практично не користуються через обтяжливість механізму його реалізації.

По-перше, банк повинен одержати ліцензію на виконання таких операцій.

По-друге, він змушений утримувати

відповідних спеціалістів-оцінювачів.

По-третє, банківська установа у разі надання кредитів під заставу дорогоцінних металів зобов'язана укладати спеціальну угоду із Державною скарбницею НБУ.

Одне слово, справа клопітна і не дуже приваблива як для кредиторів, так і для клієнтів.

Щоб розширити спектр банківських послуг населенню з метою кращого задоволення потреб людей у товарах народного споживання, в Україні доцільно було б створити систему банківського кредитування фізичних осіб під поруку ломбарду.

Основними її інструментами могли бстати: угоди між комерційним банком і ломбардом про спільну діяльність; договір між ломбардом і фізичною особою про оцінку та зберігання майна; кредитна угоди між банком і фізичною особою.

Схема функціонування системи може бути такою.

Фізична особа, яка бажає одержати кредит і володіє цінностями у вигляді виробів із дорогоцінних металів, укладає з ломбардом договір про оцінку та зберігання. Ломбард оцінює, приймає, зберігає і на передбачених договором умовах повертає цінності, прийняті від клієнта.

Банк на підставі договору про оцінку і зберігання майна, а також за наявності відповідної квитанції надає фізичній особі позику. Кредитування здійснюється у звичайному порядку — на підставі укладеної між банком і клієнтом кредитної угоди. Очевидно, сума позики не повинна перевищувати 75% від установленої оцінювачами вартості майна. Оптимальний термін на-

Аналіз переваг і недоліків основних моделей кредитування під заставу дорогоцінних металів		
Модель	Переваги	Недоліки
Модель 1 (ломбард самостійно надає кредити під заставу дорогоцінних металів)	<ul style="list-style-type: none"> • Наявна інфраструктура, створена ломбардом: <ul style="list-style-type: none"> — кваліфікований персонал; — обладнані пункти прийому дорогоцінних металів; — сховище • Великий попит на послуги ломбарду • Високі доходи для ломбарду • Доступність послуг ломбарду для широкого кола клієнтів 	<ul style="list-style-type: none"> • Дефіцит кредитних ресурсів • Не перевіряється репутація клієнта • Недостатній рівень сервісу при наданні послуг • Кримінальні елементи можуть використати ломбард із метою шахрайства • Дуже високі відсотки
Модель 2 (банк самостійно надає кредити під заставу дорогоцінних металів)	<ul style="list-style-type: none"> • Наявність власних ресурсів • Кваліфікований персонал • Високий рівень сервісного обслуговування 	<ul style="list-style-type: none"> • Брак спеціалістів з оцінки дорогоцінних металів • Брак відповідної матеріальної бази (зокрема, депозитних сховищ) у більшості банків • Відсутність у більшості банків необхідних угод із Державною скарбницею НБУ
Модель 3 (банк спільно з ломбардом надає кредити під заставу дорогоцінних металів)	<ul style="list-style-type: none"> • Ломбард не має потреби позичати фінансові ресурси в банках • Банки не мають потреби витрататися на оцінювання та зберігання дорогоцінних металів • Низькі відсотки за отриманий кредит, які має сплачувати клієнт • Можливість створення торговельної мережі для продажу коштовностей • Менша ймовірність зловживання послугами ломбарду з боку кримінальних елементів 	<ul style="list-style-type: none"> • Вимушена реалізація невикупленіх дорогоцінних металів як лому

дання кредиту — 30 днів. Можлива пролонгація до 30 днів, але лише за умови сплати відсотків за фактичний час користування кредитом.

Якщо кредит повернуто, відсотки за нього, а також роботи, пов'язані з оцінкою і зберіганням майна, оплачено, ломбард повертає його фізичній особі.

У разі неповернення кредиту поручитель реалізує майно, яке зберігається у нього, Державній скарбниці НБУ і повертає банкові суму кредиту та обумовлених відсотків за рахунок коштів,

одержаних у результаті реалізації.

Отже, запропонована нами схема найближча до третьої моделі кредитування фізичних осіб під заставу дорогоцінних металів за участю ломбарду. Вона влаштовує всіх учасників процесу: ломбард виконує свої функції і має прибуток; банк одержує процентні доходи; клієнт отримує потрібний йому кредит.

Вважаємо, що така система має перспективи для впровадження у кредитних установах нашої країни.

Література.

1. Глухов В.В., Бахрамов Ю.М. *Фінансовий менеджмент*. — Санкт-Петербург: Спеціальна література. — 1995.
2. Спицин И.О. *Маркетинг в банке*. — Тернополь: АО "Тарнекс", К.: "Піспайл". — 1993.
3. Побединська В. *Проблеми споживчого кредитування в Україні* // Вісник НБУ. — 1999. — № 2.
4. Ринок золота України // Законодавчі і нормативні акти з банківської діяльності. — 1998. — № 9.

Співпраця /

Гарвардський інститут — для службовців Національного банку

17 квітня 2000 року в Навчальному центрі НБУ відбулася церемонія завершення шестимісячного семінарського курсу "Макроекономічна політика, фінансовий сектор та банківська система України".

Курс складався з низки семінарів, лекцій та дискусій, присвячених ключовим питанням економічної теорії та макроекономічної політики в контексті трансформаційних процесів у вітчизняній економіці. Тематика семінарів охоплювала питання економічного зростання, розвитку фінансової системи, ролі центрального банку, банківського сектора та кредитного ринку, монетарної та курсової політики, трансфор-

маційних реформ, фіiscalальної політики, міжнародної торгівлі, ринку праці та соціальної політики, пенсійної реформи, ринку цінних паперів, інвестицій тощо.

Керував семінаром професор Януш Ширмер, голова Гарвардського інституту міжнародного розвитку, керівник проекту Макроекономічної політики, започаткованого Агентством міжнародного розвитку США. Його знають також як викладача економіки в університетах Сполучених Штатів, Венесуели, Польщі та України. Разом із Янушем Ширмером лекції з курсу читали доктор Кваджі Султан, доктор Девід Снелбекер, Олександр Пивоварський із Гарвардського інституту та доктор Мірек Гроніцький з Центру

соціально-економічних досліджень.

Семінарський курс прослухали понад 20 працівників Національного банку. По закінченні курсу слухачі склали кваліфікаційний іспит та отримали свідоцства.

Як зазначив директор департаменту персоналу НБУ Микола Ільїн, це лише початок тривалої співпраці з Гарвардським інститутом. Семінарський курс можна розглядати як модель успішного проведення заходів щодо підвищення кадрового потенціалу та організації навчальних програм з економіки й політики для державних службовців центральних органів виконавчої влади України.

Основні монетарні параметри грошово-кредитного ринку України у березні 2000 р.

Розміри діючої облікової ставки Національного банку України у 2000 р.

Відсотки річних

Дата введення у дію	Розмір діючої облікової ставки
24.05.1999 р.	45
01.02.2000 р.	35
24.03.2000 р.	32

Механізми та обсяги рефінансування Національним банком України комерційних банків у 2000 р.* та березні 2000 р.

Відсотки

Показники	2000 р.	У тому числі за березень
Випущено в обіг платіжних засобів для рефінансування комерційних банків, усього	100	100
У тому числі через:		
— кредитні аукціони	—	—
— ломбардне кредитування	100	100
— операції РЕПО	—	—
— інші механізми	—	—

* За станом на 01.04.2000 р. норма формування комерційними банками обов'язкових резервів становила 16%.

Середня процентна ставка за кредитами Національного банку України, наданими комерційним банкам у 2000 р. та березні 2000 р.

Відсотки

Показники	2000 р.	У тому числі за березень
Середня процентна ставка за кредитами Національного банку України, усього	32.3	32.3
У тому числі за:		
— аукціонними кредитами	—	—
— ломбардними кредитами	32.3	32.3
— операціями РЕПО	—	—
— іншими інструментами	—	—

Процентні ставки комерційних банків за кредитами та депозитами у національній валюті у березні 2000 р.*

Відсотки річних

Показники	Березень 2000 р.
На міжбанківському ринку:	
за кредитами, наданими іншим банкам	11.5
за кредитами, отриманими від інших банків	10.0
за депозитами, розміщеними в інших банках	10.2
за депозитами, залученими від інших банків	7.3
На небанківському ринку:	
за кредитами	42.5
за депозитами	13.8

* За щоденною звітністю банків.

Темпи зростання грошової маси у січні — березні 2000 р.

Агрегати грошової маси	01.01.2000 р.	01.02.2000 р.	01.03.2000 р.	01.04.2000 р.
Готівка. Гроші поза банками				
Грошова маса (M0), % до початку року	100.0	91.6	93.5	98.8
M0 + кошти до запитання та на розрахункових і поточних рахунках у національній валюті				
Грошова маса (M1), % до початку року	100.0	94.8	98.7	103.6
M1 + строкові депозити та інші кошти в національній та іноземній валютах				
Грошова маса (M2), % до початку року	100.0	98.8	102.4	107.2
M2 + цінні папери				
Грошова маса (M3), % до початку року	100.0	99.9	104.1	109.7

На замовлення "Вісника НБУ" матеріали підготовлено працівниками департаменту монетарної політики Національного банку України.

Іван
Ткаченко

Завідувач кафедри економіко-математичних методів і моделей Тернопільської академії народного господарства.
Доктор економічних наук, професор

Моделювання управління динамікою кредитного портфеля

Богдан
Луців

Завідувач кафедри грошового обігу та кредиту Тернопільської академії народного господарства.
Кандидат економічних наук, доцент

Сучасний комерційний банк спроможний запропонувати клієнту близько 200 видів різноманітних банківських продуктів та послуг, але кредитування залишається однією з основних його функцій. Проте гострою залишається проблема якості кредитного портфеля. Так, недостаткова поведінка суб'єктів господарювання, а часто й недосконалість банківського менеджменту підштовхують банки до проведення надто ризикової кредитної політики, що негативно позначається на результататах їх діяльності в цілому. Перед службою банківського менеджменту постає проблема врахування низки можливих ризиків у кредитній діяльності, зокрема ризику неповернення кредиту.

За такої ситуації важливо створити математичну модель управління кредитним портфелем і кредитним ризиком зокрема.

ОСНОВНІ НОРМАТИВИ МАТЕМАТИЧНОЇ МОДЕЛІ ДИНАМІЧНОГО КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ

оділимо часову вісь на відрізки однакової довжини, які в подальшому називатимемо модельними періодами. За довжину періодів може слугувати місяць, доба, робочий день чи його частина, година або її певна частина. Оскільки час вимірюватимемо модельними періодами, вираз "момент часу" означатиме номер модельного періоду. Наприклад, "момент t " означає "модельний період із номером t ".

Процентні ставки задаватимемо в частках, а не у відсотках з огляду на те, що ставка (частка) відповідає модельному періоду. Інакше кажучи, якщо в моделі фігурує ставка r , то це означає, що в рахунок відсотків потрібно заплатити частку r від вкладеної суми за кожний модельний період.

Повернемося до моделювання динамічного кредитного портфеля в узагальненому варіанті.

Нехай

$A(t)$ — сума (залишок) кредитів на момент t без урахування прострочених активів;

$\Delta D(t, h)$ — сума кредитів, розміщених у модельному періоді t на термін h , тобто з погашенням у періоді $(t + h)$;

$P(t)$ — сума прострочених (перетри-

маніх) платежів за відсотками і платежів за основним боргом на момент t , тобто сума вимог банку, які на момент t ще не виконані, хоча термін їх виконання вже настав;

$p(t, h)$ — процентна ставка, під яку в період t розміщаються кредити на термін h .

Запишемо динамічний взаємозв'язок між A та ΔD так:

$$A(t) = \sum_{h=t-h+1}^n \sum_{u=t+h}^t \Delta D(u, h),$$

де n — кількість періодів.

Зауважимо, що A і Π — це величини типу "залишок", ΔD — величина типу "оборот" за період. Перші дві не залежать від довжини модельного періоду, третя ж — залежить.

ДОЛЬОВІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПОРТФЕЛЯ КРЕДИТІВ

Припустимо, що відсотки за кредити виплачуються кожного періоду. За цих умов суму планових надходжень у періоді t можна обчислити за такою моделлю:

$$S_n(t) = \sum_{h=t-h}^n \left(\sum_{u=t-h}^t \Delta D(u, h) \times p(u, h) + \Delta D(t-h, h) \right), \quad (1)$$

де n — кількість періодів довжиною h .

При кожному h перший додаток від-

повідає (відсотковим) платежам, а другий — поверненню основного боргу. Несплачена в період t частина цієї суми додається до прострочених (перетриманих) платежів.

Фактичне надходження $S_f(t)$ утворюється як за рахунок власне частини планових надходжень, так і за рахунок платежів за простроченими (перетриманими) вимогами:

$$S_f(t) = S_n(t) \times \mu(t) + \Pi(t-1) \times v(t),$$

де $\mu(t)$ — частка виконаних планових платежів у період t ;

$v(t)$ — частка суми прострочених (перетриманих) вимог, яка відповідає надходженням упродовж періоду t платежів у рахунок оплати прострочених (перетриманих) вимог.

Перетримані вимоги із часом або сплачуються, або списуються з огляду на безнадійність їх стягнення.

Нехай $y(t)$ — це частка суми прострочених (перетриманих) платежів, яка відповідає боргам, списаним упродовж періоду t ; тоді

$$\Pi(t) = \Pi(t-1) - (v(t) + y(t)) \times \Pi(t-1) + S_n(t) \times (1 - \mu(t)). \quad (2)$$

Другий доданок у правій частині рівняння — це зменшення обсягу прострочених вимог за рахунок їх стягнення і списання, третій — поповнення шляхом не стягнених у період t плано-

вих платежів.

Величини $\mu(t)$, $v(t)$ і $y(t)$ називемо дольовими характеристиками якості портфеля в період t . Перша з них відповідає розміщеним кредитам, дві інші характеризують прострочені вимоги. Очевидно, їх значення лежать в інтервалі від 0 до 1, причому

$$V(t) + y(t) \leq 1.$$

Що відбудеться із запланованими на період t платежами після платежу t ?

До кінця t -го періоду сума

$$S_n(t) \times (1 - \mu(t))$$

залишається насиченою. Протягом $(t+1)$ -го періоду із цієї суми частка $(t+1)$ сплачується, а частка $y(t+1)$ — списується. В результаті не визначеною залишається сума

$$S_n(t) \times (1 - \mu(t)) \times (1 - v(t+1) - y(t+1)).$$

Аналогічно розмірковуючи щодо наступних періодів, з'ясуємо, що через n періодів сума $\Pi(t, t+n)$ вимог, запланованих на період t , але не виконаних або не списаних до кінця періоду $(t+n)$, складе:

$$\begin{aligned} \Pi(t, t+n) = & \left(\prod_{i=1}^n (1 - v(t+i)) - \right. \\ & \left. - \gamma(t+i) \times S_n(t) \times (1 - \mu(t)) \right). \end{aligned}$$

Звідси отримуємо формулу для обчислення $\Pi(t)$:

$$\begin{aligned} \Pi(t) = & \sum_{u=0}^{\infty} \Pi(t-u, t) = \sum_{u=0}^{\infty} ((1 - \\ & - \mu(t-u)) \times \prod_{i=0}^u (1 - v(t-u+i)) - \\ & - \gamma(t-u+i)) \times S_n(t-u)). \end{aligned} \quad (3)$$

Дохід $D(t)$ у період t визначається як сума отриманих у цьому періоді процентів і прострочених вимог за мінусом втрат від невиконаних вимог основного боргу. Формально дохід можна записати так:

$$\begin{aligned} D(t) = & \mu(t) \times \sum_{h=u=t-h}^{t-1} A_D(u, h) \times p(u, h) + \\ & + v(t) \times \Pi(t-1) - (1 - \mu(t)) \times \\ & \times \sum_h A_D(t-h, h). \end{aligned} \quad (4)$$

ОДНОРІДНИЙ СТАЦІОНАРНИЙ ПОРТФЕЛЬ

Оглянемо випадок, коли портфель кредитів є однорідним і стаціонарним. Однорідність тут означає, що всі кредити надаються на одинаковий термін (позначимо його L).

Стаціонарність передбачає таке управління портфелем, за якого якість кредитів і процентні ставки є незмінними і загальна сума кредитів підтримується на однаковому рівні, тобто для всіх t :

$$\begin{aligned} \mu(t) = \mu, v(t) = v, y(t) = y, \\ p(t, L) = p, A(t) = A, A_D(t, L) = A/L. \end{aligned}$$

За таких умов сума планових платежів також буде незмінною і згідно з формuloю (1) становитиме:

$$S_n = A \times p + A/L.$$

Постійною в часі буде також сума прострочених платежів. Її можна безпосередньо вирахувати за формулою (2) або отримати з рівняння (1) (якщо в ньому $\Pi(t) = \Pi(t-1) = \Pi$):

$$P = A \times (p + 1/L) \times (1 - \mu) / (v + y). \quad (2a)$$

Відношення чистого доходу до активів у кожному періоді однакове і відповідно до (4) обчислюється за формулою:

$$D/A = p \times \mu + \Pi \times v/A - (1 - \mu) / L;$$

підставляючи значення (2a) для Π , отримаємо:

$$D/A = p - (p + 1/L) \times (1 - \mu) \times y/(n + y). \quad (5)$$

ЯКІСТЬ ПОРТФЕЛЯ І ДОЛЬОВІ ХАРАКТЕРИСТИКИ

Припустимо тепер, що є другий однорідний стаціонарний портфель кредитів на термін h , величина і якість якого відповідає першому. Визначимо рівність якості як рівність чистої дохідності при рівних процентних ставках. Прирівнявши дохідність за цими умовами, отримаємо:

$$(p + 1/L) \times (1 - \mu) \times v / (v + g) = (p + 1/h) \times (1 - \mu h) \times yh / (vh + yh),$$

де μh , vh , yh — дольові характеристики другого портфеля.

Отже, якість портфеля як така і значення дольових характеристик — не одне і те ж. Рівень якості однорідного стаціонарного портфеля визначається величиною

$$(p + 1/h) \times (1 - \mu h) \times yh / (vh + yh).$$

У портфелі однакової якості, але з різними термінами дольові характеристики різні. Це незручно, тому бажано

ввести параметри якості, які не залежать від терміну. Для цього запровадимо окремий термін L як еталонний, а дольові характеристики відповідного еталонного портфеля вважатимемо параметрами якості. Якщо додатково передбачити, що дольові характеристики прострочених платежів — однакові в усіх портфелях, то частка μh визначатиметься через параметр якості за формулою:

$$\mu h = 1 - (p + 1/L) \times (1 - \mu) / (p + 1/h).$$

ДОЛЬОВИЙ ЕТАЛОН

3 а еталонний зручно взяти портфель із безстрокових кредитів ($L = \infty$), оскільки необмежений термін не зв'язаний із вибором масштабу виміру часу (тобто довжини модельного періоду). При такому еталоні отримуємо формулу:

$$\mu h = (\mu \times p \times h + 1) / (p \times h + 1), \quad (6)$$

де μ — параметр якості кредитів; p — процентна ставка наданих кредитів;

h — термін розміщення кредитів; μh — дольова характеристика (частка планового виконання платежів боржниками).

Припустимо, що модельний період не збігається з інтервалом між виплатами процентів. Тоді замість $p \times h$ в (6) слід вказати ставку одного процентного платежу $r\Delta$ і довжину терміну розміщення, виражену в кількості інтервалів між платежами (що дорівнює кількості процентних платежів). Відтак формула (6) набуде вигляду:

$$\mu h = (\mu + r\Delta \times L/\Delta + 1) / (r\Delta \times h/\Delta + 1),$$

де Δ — кількість модельних періодів між вимогами процентів.

Вважатимемо, що ставка p суттєво менша 1. Тоді ця формула приблизно збігатиметься з (6), тож надалі — для простоти обчислення — в усіх випадках використовуватимемо (6).

Визначений таким чином параметр якості μ вважатимемо дольовим еталоном якості розміщених активів. Дольовий еталон не зв'язаний з терміном, але зв'язаний із процентною ставкою.

ДОЛЬОВИЙ ПОРТФЕЛЬ

4 загальнимо формулу (6) для довільного (не однорідного і не стаціонарного) портфеля. У такому разі дольова характеристика обчислюється окремо для кожного кредиту і може змінюватися від періоду до періоду. Здоров

вий глупд підказує, що за процентну ставку слід брати середню ставку розміщення, а дольовий еталон якості — трактувати як середній (або одинаковий) для всієї сукупності розміщених в одному періоді кредитів. Тоді дольову характеристику $\mu(h, t)$ кредитів, розміщених у період t на термін h , можна визначити за формулою:

$$\mu(h, t) = \frac{p(t) + h + \mu(t) + 1}{p(t) + h + 1}, \quad (7)$$

де $\mu(t)$ і $p(t)$ — середній дольовий еталон і процентна ставка кредитів, розміщених у період t .

Отже, кредитний ризик портфеля активів характеризується трьома параметрами якості: дольовими характеристиками прострочених платежів v і у та дольовим еталоном розміщених активів. Чим більше μ , у і чим менше v , тим вища якість. На підставі дольового еталону відповідно до (7) — вираховуватимемо дольові характеристики для активів різного терміну.

У наведеному обґрунтуванні формули (7) можна знайти деякі недоліки, але, по-перше, вплив терміну на дольову характеристику все ж слід враховувати, а, по-друге, не варто стверджувати, що ця формула не обґрунтована і не має права на існування.

УПРАВЛІННЯ ПОРТФЕЛЕМ

У запропонованій моделі управління портфелем — означає управляти даними $A\bar{D}(t, h)$ і $p(t, h)$ у майбутніх

періодах, тобто при $t \geq 1$. Для управління кредитним ризиком можна також використовувати майбутні значення параметрів якості:

$$\mu(t), v(t) \text{ і } y(t) \text{ при } t \geq 1.$$

Щоб уникнути спокуси планувати найвищі процентні ставки і якість у вигляді своєрідної “плати”, слід передбачити певне обмеження: чим вищі вимоги до якості і процентні ставки — тим менше кредитів можна розмістити. Наприклад, ідеальному рівню якості $\mu(t) = 1$ відповідає нульовий попит на кредити, тому планувати цей рівень немає сенсу.

Розглянемо один зі способів уведення такого обмеження. Нехай

$r(t, h)$ — ринкові ставки (дохідність) розміщення коштів на термін h , встановлені у період t , на який банк і його позичальники орієнтуються при укладенні кредитних договорів;

$V(Q, \beta)$ — функція ємності ринку для даного банку за кредитами досліджуваного портфеля. Вона визначає потенційний попит на кредити зі сторони позичальників із рівнем якості не нижчим β у разі зміщення процентної ставки відносно ринкової на величину, не меншу Q .

Тоді обмеження на розміщення кредитів можна сформулювати так: для всіх $Q \leq \beta$ має виконуватися така нерівність:

$$\sum_{h=t+1}^t A\bar{D}(u, h) \times I \{ p(u, h) - r(u, h) \geq Q, \mu(u) \geq \beta \} \leq V(Q, \beta),$$

де через $I \{\dots\}$ позначено функцію-індикатор, яка дорівнює 1, якщо вимога у фігурних дужках правильна, або дорівнює 0, якщо вона неправильна.

Функцію ємності ринку можна визначити так:

$$V(Q, \beta) = \max \left(\frac{1 - \beta}{1 - \mu(o)} + \frac{Q_{\max} - Q}{Q_{\max} - Q(o)}, 0 \right) \times V_0,$$

де $\mu(o)$ — дольовий еталон, $Q(o)$ — середнє змінення ставок банку відносно ринкових у початковому періоді;

$V(o)$ — максимальна сума кредитів, яку банк, коли б він мав необмежені ресурси, міг би розмістити при існуючих процентних ставках на початковий момент та вимогах до якості позичальників і загальної економічної ситуації.

□

Література.

- Синкі Дж. мл. Управление финансами в коммерческих банках / Пер. с англ. — М.: Catallaxy, 1994. — 820 с.
- Екумов А.И. Модели учета и анализа в коммерческом банке. — Калининград, 1997. — 208 с.
- Корн Г., Корн Т. Справочник по математике. — М.: Наука, 1997. — 832 с.
- Шпич Ф., Деркач А. и др. Модель управления платежным календарем // Финансовые риски. — 1997. — С. 100—106.

Кадровий потенціал /

Операційне планування чисельності працівників комерційного банку

Централізоване визначення потреби комерційного банку в кадрах, якщо він має досить розгалужену мережу установ, — надзвичайно складне і почасти неефективне. Відповідальність за планування чисельності персоналу мають нести безпосередньо ті підрозділи банку, в яких цей персонал використовується.

Планування потреби в кадрах варто розпочинати зі складання спеціальної таблиці (див. таблицю 1), яка відображає переміщення працівників різних категорій протягом року і дає змогу визначити загальну орієнтовну потребу в кадрах кожної із цих категорій.

З'ясувавши загальні потреби, необхідно визначити планову чисельність працівників за конкретними категоріями. Стосовно банківської установи це передусім операційно-касові працівники, спеціалісти, управлінці, функціональні, лінійні керівники.

Загальна чисельність персоналу та чисельність працівників окремих категорій залежать від характеру, масштабів і технологій трудових процесів, ступеня їх механізації, автоматизації та комп’ютеризації.

Зауважимо, що для комерційного банку визначити нормативну (планову) чисельність більшості категорій праців-

Лариса
Хміль

Викладач Львівського банківського інституту Національного банку України

У сучасних умовах господарювання оптимальна чисельність працівників є одним із головних факторів ефективної діяльності підприємства, зокрема комерційного банку. У статті розглядаються науково обґрунтовані методи визначення чисельності персоналу банківської установи.

ників досить складно. Тому на практиці здебільшого користуються *списковою* (фактичною) чисельністю працівників, які працюють в установі на даний час.

До спискової чисельності працівників у кожному календарному періоді вносять як фактично працюючих, так і відсутніх із тих чи інших причин.

У складі цієї чисельності виділяють дві категорії працівників:

а) *постійні* — прийняті в установу безстроково або за контрактом на термін понад рік;

б) *тимчасові* — прийняті на термін до 2 місяців (для заміщення тимчасово відсутнього працівника — до 4 місяців).

Третя категорія працівників так званого *неспискового складу* — зовнішні сумісники, особи, залучені для разових і спеціальних робіт, котрі працюють на підставі договорів цивільно-правового характеру, а також особи, направлені на навчання з відривом від роботи, які одержують стипендію від банку. Але цю категорію працівників не зараховують до спискової чисельності.

Чисельність, про яку йдеТЬся, обліковують щоденно, роблячи відповідні записи в табелі виходу на роботу. В ньому відмічають усіх працівників — і присутніх, і відсутніх із тих чи інших причин. Отже, середньооблікова (середньо-спискова) чисельність працівників по суті є сумою їх явок і неявок на роботу. Вона обчислюється за певний календарний період за формулою:

$$\bar{\chi}_{co} = \frac{\Sigma Y + \Sigma B}{T}, \quad (1)$$

де $\bar{\chi}_{co}$ — середньооблікова чисельність працівників за календарний період;

Y — сума явок працівників на роботу за календарний період;

B — сума неявок працівників на роботу за календарний період;

T — кількість днів у календарному періоді.

Середньорічна чи середньоквартальна чисельність працівників визначається за формулою:

$$\bar{\chi}_{co} = \frac{0.5\chi_1 + \dots + 0.5\chi_{n+1}}{n}, \quad (2)$$

де $\chi_1, \dots, \chi_{n+1}$ — чисельність персоналу на початок кожного підперіоду;

n — кількість підперіодів, із яких складається даний період.

Оскільки не всі працівники з тих чи інших причин щоденно перебувають на робочих місцях, справжню чисельність персоналу в кожний даний момент характеризує його явочна чисельність.

Зупинимося детальніше на методіші планування чисельності кожної категорії працівників. Аби наблизити наші

теоретичні міркування до реальної банківської практики, розглянемо конкретні приклади на основі структури конкретного банку, а саме — Ощадного банку України.

ВИЗНАЧЕННЯ ЧИСЕЛЬНОСТІ ОПЕРАЦІЙНО-КАСОВИХ ПРАЦІВНИКІВ

Чисельність операційно-касових працівників розраховується для кожної філії і відділення банку окремо.

Середньооблікову чисельність працівників цієї категорії визначають для кожної філії чи відділення на підставі даних про кількість робочих місць, тривалість та режим роботи, а обчислюють за формулою:

$$\chi_{co} = (\Pi \times R) / V, \quad (3)$$

де χ_{co} — планова середньооблікова чисельність операційно-касових працівників (окрім касирів і контролерів);

Π — річна тривалість (у годинах) роботи філії чи відділення;

R — кількість робочих місць;

V — річний фонд (у годинах) робочого часу одного працівника.

Річна тривалість роботи установи банку в годинах залежить від кількості робочих днів у тижні, тривалості перерв у роботі, пов'язаних зі святковими днями, та середньої кількості робочих годин.

Річний фонд робочого часу одного операційно-касового працівника за умови шестиденного робочого тижня розраховують так: від загальної кількості календарних днів у році (365) віднімають 52 вихідних і 10 святкових. Іноді святкові дні припадають на вихідні, тож для розрахунку слід брати точну кількість вихідних днів у плановому році (в нашому прикладі їх буде 58). Потім від загальної кількості днів у році віднімають тривалість відпустки одного операційно-касового працівника — 18 днів. Нарешті, на основі досвіду минулих років визначають кількість пропущених із різних причин робочих днів. Нехай у нашему прикладі їх буде 6. Отже, кількість робочих днів операційно-касового працівника в розрахунку на рік становитиме 283 (365 – 58 – 18 – 6). Для більшої точності переведемо цей показник у години: $7 \times 283 = 1981$. Враховуючи, що у передвихідні та передсвяткові дні (58) робочий час скорочується на одну годину, річний фонд робочого часу одного операційно-касового працівника становитиме 1923 години (1981 – 58).

Приклад 1. Визначимо середньооблікову чисельність касирів філії N Ощадбанку (два робочих місяця) на плановий

рік за умови, що філія працює з 8:00 до 20:00 із годинною перервою на обід (тобто 11 годин на добу) та з одним вихідним днем.

Обчислюємо тривалість роботи філії за рік:

$$11 (365 - 58) = 3377 \text{ (год.)}.$$

Визначаємо потрібну кількість касирів:

$$\frac{3377 \times 2}{1923} = \frac{6754}{1923} = 3.5 \approx 4 \text{ (особи).}$$

Чисельність операційно-касових працівників можна визначити на основі попередньо розрахованих коефіцієнтів змінності й безперервності роботи установи банку. *Коефіцієнт змінності* визначається шляхом ділення середньодобової кількості робочих годин установи на середню тривалість робочого дня одного працівника, яка з урахуванням скорочення робочого дня в передвихідні та передсвяткові дні становить 6.5 години. Якщо, наприклад, філія працює по 11 год. на добу, то коефіцієнт змінності дорівнюватиме 1.692 (11 год. / 6.5).

Коефіцієнт безперервності розраховують шляхом ділення кількості робочих днів установи на число робочих днів одного операційно-касового працівника протягом року. Якщо установа не працює у святкові дні та має один вихідний на тиждень, коефіцієнт безперервності становитиме:

$$\frac{365 - (52 + 10)}{283} = \frac{303}{283} = 1.071.$$

Середньооблікову чисельність касирів у такому разі визначають шляхом перемножування кількості робочих місць у банківській установі на коефіцієнти змінності й безперервності.

Приклад 2. Визначимо середньооблікову чисельність касирів для філії N на плановий рік за умови, що філія має два робочих місяця, коефіцієнт змінності в ні — 1.692, а безперервності — 1.071.

За таких умов середньооблікова чисельність касирів становитиме приблизно 4 особи ($2 \times 1.692 \times 1.071 = 3.6$).

Як бачимо з наведених прикладів, основою розрахунку чисельності операційно-касових працівників є кількість робочих місць в установі банку. Однак тут виникає проблема визначення **оптимальної** кількості робочих місць.

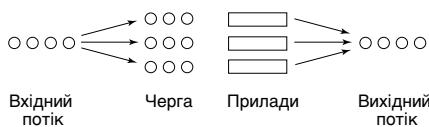
ВИЗНАЧЕННЯ ОПТИМАЛЬНОЇ КІЛЬКОСТІ РОБОЧИХ МІСЦЬ

Оптимальну кількість робочих місць операційно-касових працівників можна визначити за допомогою методів теорії масового обслуговування.

Під системою масового обслуговування (СМО) розуміють певну функціонуючу структуру, яку складають:

- ◆ вхідний потік вимог;
- ◆ черга на обслуговування;
- ◆ обслуговуючі прилади;
- ◆ вихідний потік вимог (див. схему 1).

Схема 1. Структура системи масового обслуговування

СМО — це, наприклад, телефонні станції, ремонтні майстерні, каси продажу квитків, довідкові бюро, магазини, перукарні, а також банківські установи. Кожна система складається з певної кількості обслуговуючих одиниць, або, як кажуть, приладів. Ми називатимемо їх *каналами обслуговування*. В установі банку це касири і контролери (контролери-касирі). Системи масового обслуговування бувають одно- і багатоканальними.

Будь-яка СМО призначена для обслуговування певного *потоку заявок (вимог)*, які надходять у систему випадково. Під заявкою слід розуміти звернення клієнта установі банку до операційно-касового працівника за наданням певної послуги. Обслуговування заявки триває протягом часу $T_{об}$, після чого канал звільнється і готовий до прийому наступної заявки. Випадковість надходження заявок і непередбачуваність характеру процедури обслуговування зумовлюють накопичення у якийсь момент надлишкової кількості заявок. У такому разі вони або ставатимуть у чергу, або виходитимуть із системи необслуженими. І навпаки, у якийсь інший період із тих же причин СМО може працювати не на повну потужність.

Метою теорії масового обслуговування якраз і є побудова математичних моделей, які відображають взаємозв'язок заданих умов роботи СМО (кількості каналів, їх продуктивності, правил роботи, характеру заявок тощо) з показниками ефективності системи, що характеризують її спроможність справлятися з потоком заявок. Серед цих показників — середня кількість заявок, обслуговуваних СМО за одиницю часу; середня кількість зайнятих каналів; середня кількість заявок у черзі; середня тривалість очікування обслуговування; імовірність накопичення надмірної кількості заявок у черзі та інші.

Організатори (керівники) СМО, звісно, прагнуть максимально завантажити всі канали системи. Клієнти ж засікають у відсутності черг або хоча б у мінімальному витраченні часу в них. Цього можна досягти завдяки збільшенню кількості каналів обслуговування або підвищенню продуктивності кожного з них. Однак перше пов'язане з більшими витратами, що призводить до подорожчання послуг, а друге — продуктивність — може зростати лише до певної межі. Побудова математичної моделі дає змогу визначити оптимальну кількість каналів з урахуванням інтересів як СМО, так і клієнтів.

Показниками потужності будь-якої СМО є абсолютна та відносна пропускні спроможності. Перша (A) — це середня кількість заявок, які обслуговуються за одиницю часу, друга (Q) — середня кількість заявок, обслуговуваних системою. Оскільки черга необмежена, то абсолютна пропускна спроможність системи $A = \lambda$, а відносна $Q = 1$.

Стан системи нумеруватимемо за кількістю заявок, які перебувають у СМО:

- S_0 — канал вільний;
- S_1 — канал зайнято (обслуговується заявка), черги немає;
- S_2 — канал зайнято, одна заявка у черзі;
- S_k — канал зайнято, $k-1$ заявок у черзі.

Динаміку стану системи відображенено на схемі 2.

МОДЕЛЮВАННЯ ОДНОКАНАЛЬНОЇ СМО З НЕОБМЕЖЕНОЮ ЧЕРГОЮ

Установи комерційних банків можуть функціонувати як одноканальні та багатоканальні системи масового обслуговування із необмеженою чергою; з однофазним і багатофазним обслуговуванням. Прикладом одноканальних систем з однофазним обслуговуванням є агентства і філії Ощадбанку, в яких усі операції виконує контролер-касир. Решта установ цього банку — багатоканальні СМО з багатофазним обслуговуванням.

Моделювання функціонування одноканальної СМО з необмеженою чергою провадиться так.

Припустимо, що маємо одноканальну СМО з необмеженою чергою, в яку надходить потік заявок з інтенсивністю λ ; потік обслуговування має інтенсивність μ , обернену до середнього часу обслуговування заявки $t_{об}$. Необхідно визначити остаточні ймовірності станів системи масового обслуговування, а також одержати характеристики її ефективності. Серед характеристик:

$L_{\text{систем}} = \rho / (1 - \rho)$; (6)

$$W_{\text{систем}} = \rho / (\lambda (1 - \rho)); \quad (7)$$

$$P_{\text{зайн}} = 1 - p_0 = \rho; \quad (8)$$

$$L_{\text{чер}} = \rho^2 / (1 - \rho); \quad (9)$$

$$W_{\text{чер}} = \rho^2 / (\lambda (1 - \rho)), \quad (10)$$

де ρ — відношення λ / μ .

Приклад 3. Необхідно обчислити показники ефективності роботи контролера-касира філії Ощадного банку за таких вихідних умов: до філії надходить потік клієнтів з інтенсивністю $\lambda = 2$ (два клієнти за годину); обслуговування одного клієнта триває в середньому 20 хв. ($t_{об} = 20$).

Хід обчислення:

1. Визначаємо значення μ : $\mu = T / t_{об} = 60 / 20 = 3$, де T — одиниця часу (в нашому випадку — 1 год.).

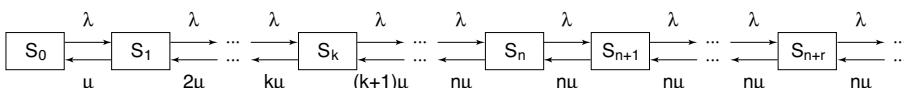
2. Обчислюємо значення показника ρ : $\rho = 2 / 3 = 0.67$.

3. Визначаємо показники ефективності функціонування СМО:

- a) середня чисельність клієнтів у філії:

$$\begin{aligned} L_{\text{систем}} &= \rho / (1 - \rho) = \\ &= 0.67 / (1 - 0.67) = \\ &= 2 \text{ (особи);} \end{aligned}$$

Схема 3. Динаміка стану багатоканальної СМО з необмеженою чергою

б) середній час перебування клієнта у філії:

$$\begin{aligned} W_{\text{сист}} &= \rho / (\lambda (1 - \rho)) = \\ &= 0.67 / (2(1 - 0.67)) = \\ &= 1 \text{ (год.)}; \end{aligned}$$

в) ступінь завантаженості контролера-касира:

$$P_{\text{зайн}} = 1 - p_0 = \rho = 0.67;$$

г) середня чисельність клієнтів, які очікують обслуговування (перебувають у черзі):

$$\begin{aligned} L_{\text{чер}} &= \rho^2 / (1 - \rho) = \\ &= 0.67^2 / (1 - 0.67) \approx \\ &\approx 1 \text{ (особа)}. \end{aligned}$$

г) середній час перебування клієнта в черзі:

$$\begin{aligned} W_{\text{чер}} &= \rho^2 / (\lambda (1 - \rho)) = \\ &= 0.67^2 / (2(1 - 0.67)) = \\ &= 0.68 \approx 41 \text{ (хв.)}. \end{aligned}$$

МОДЕЛЮВАННЯ БАГАТОКАНАЛЬНОЇ СМО З НЕОБМЕЖЕНОЮ ЧЕРГОЮ

Як уже зазначалося, більшість банківських установ належить до *багатоканальних систем масового обслуговування з необмеженою чергою*.

Динаміку стану такої системи відображенено на схемі 3.

Пронумеруємо стан за кількістю заявок, які перебувають у системі:

S_0 — у СМО заявок немає (всі канали вільні);

S_1 — зайнято один канал;

S_2 — зайнято два канали, всі інші вільні;

S_k — зайнято k каналів;

S_n — зайнято всі n каналів;

S_{n+1} — зайнято всі n каналів, одна заявка у черзі;

S_{n+r} — зайнято всі n каналів, r заявок у черзі;

Характеристики ефективності СМО визначаються за такими формулами:

а) середня кількість зайнятих каналів:

$$k = \lambda / \mu = \rho; \quad (11)$$

б) середня кількість заявок у черзі:

$$L_{\text{чер}} = \frac{\rho^{n+1} \rho_0}{n \times n! (1 - \rho/n)^2}; \quad (12)$$

в) середня кількість заявок у системі:

$$L_{\text{сист}} = L_{\text{чер}} + \rho; \quad (13)$$

г) середній час перебування заявки в черзі:

$$W_{\text{чер}} = (1 / \lambda) L_{\text{чер}}; \quad (14)$$

г) середній час перебування заявки в системі:

$$W_{\text{сист}} = (1 / \lambda) L_{\text{сист}}. \quad (15)$$

Приклад 4. Необхідно визначити ха-

рактеристики ефективності СМО (філії Ощадбанку), виходячи з таких передумов. У філії працює дві каси, які приймають комунальні платежі та виконують інші касові операції. Інтенсивність потоку заявок (звернень клієнтів) в обох касах однакова ($\lambda_1 = \lambda_2 = 0.45$ звернення за хвилину), а в сумі вони утворюють загальний потік з інтенсивністю $\lambda_1 + \lambda_2 = 0.9$. Касир витрачає на обслуговування одного клієнта в середньому 2 хв. Спостереження показали, що біля кас утворюються черги, клієнти скаржаться на повільне обслуговування. Надійшла пропозиція: касі № 1 доручити виконання лише комунальних платежів, а касі № 2 — решту операцій.

Необхідно визначити доцільність внесеної пропозиції.

За допомогою математичних обчислень складемо характеристики функціонування СМО як у діючому, так і в запропонованому варіанті.

Варіант 1 (діючий). На двоканальну систему надходить потік заявок з інтенсивністю $\lambda = 0.9$; інтенсивність потоку обслуговування

$$\mu = 1/2 = 0.5; \rho = \lambda / \mu = 1.8.$$

За формулою (5) знаходимо: $\rho_0 \approx 0.0525$. Середню кількість заявок у черзі з'ясовуємо за формулою (12): $L_{\text{чер}} \approx 7.68$; середній час перебування заявки в черзі, обчисленний за формулою (14), дорівнює: $W_{\text{чер}} \approx 8.54$ (хв.).

Варіант 2 (запропонований). Проаналізуємо роботу двох одноканальних СМО (двох спеціалізованих кас). На кожну з них надходить потік заявок з інтенсивністю $\lambda = 0.45; \mu = 0.45$. За формулою (9) обчислимо середню довжину черги: $L_{\text{чер}} \approx 8.1$. Поділивши $L_{\text{чер}}$ на $\mu = 0.45$, одержимо: $W_{\text{чер}} \approx 18$ (хв.).

Отже, впровадження внесеної пропозиції не лише не підвищить ефективності функціонування філії, а й призведе до її зниження.

ЧИСЕЛЬНІСТЬ СПЕЦІАЛІСТІВ

Чисельність спеціалістів банківської установи нині визначають переважно звітно-статистичним способом, тобто шляхом зіставлення наявної кількості робочих місць і фактичної чисельності працівників на цих місцях у передплановому періоді, а також прогнозних розрахунків щодо збільшення (зменшення) обсягів робіт на перспективу. Внаслідок застосування зазначеного способу неминучими є певні диспро-

порції в чисельності окремих категорій спеціалістів та структурних підрозділів, а відтак і в завантаженості працівників, продуктивності праці тощо.

Точніше планову чисельність спеціалістів можна визначити за допомогою нормативного способу.

Нормування праці — це система науково обґрунтованого визначення витрат часу для виконання певної роботи або певного обсягу роботи, який може бути виконаний за одиницю робочого часу.

Методи нормування праці спеціалістів поділяються на дві групи: аналітично-розрахункові та аналітично-дослідницькі.

Аналітично-дослідницькі методи базуються на чотирьох видах нормативів.

1. Норматив чисельності — регламентована чисельність працівників установи Ощадного банку, необхідна для її якісного функціонування за певних організаційно-технічних умов. Цей норматив розраховується за даними минулих періодів шляхом поетапного відбору чинників, які впливають на чисельність спеціалістів, та побудови на цій основі рівняння регресії, яке в загальних рисах має такий вигляд:

$$N_c = f(x_1, x_2, \dots, x_n), \quad (16)$$

де N_c — загальний норматив чисельності спеціалістів відділення чи регіонального управління банку;

$x_1, x_2, \dots, x_n$ — визначальні чинники чисельності спеціалістів.

2. Норматив централізації робіт — регламентоване відношення чисельності працівників на одному з рівнів управління до загальної чисельності фахівців із функціями управління.

3. Норматив чисельності підлеглих (норматив обслуговування) — регламентована величина співвідношення чисельності різних категорій фахівців, яка забезпечує найкраще використання працівників відповідно до рівня їхньої кваліфікації. Цей норматив виражається відносно величиною або у відсотках.

4. Норматив часу — регламентовані витрати часу на виконання одиниці нормованого виду роботи чи її елемента за певних організаційно-технічних умов праці.

За нормативом часу визначають трудомісткість виконання тієї чи іншої операції чи роботи. Помноживши цей показник на кількість операцій або завдань, які необхідно виконати, одержимо (в годинах) загальне значення трудомісткості робіт. Знаючи фонд робочого часу одного фахівця, можемо визначити чисельність працівників,

Таблиця 1. План потреби в кадрах _____ відділення № _____
 управління _____ банку на 200 ____ рік

Категорії персоналу	P1	P2	...	Pn	Усього
Чисельність на початок року (a)					
Чисельність вибулих протягом року					
Звільнено адміністрацією					
Звільнено за власним бажанням					
Вибуло на пенсію					
З інших причин					
Усього (b)					
Чисельність переведених з однієї категорії в іншу					
P1					
P2					
...					
Pn					
Разом (c)					
Чисельність переведених в дану категорію (d)					
Чисельність на кінець року (e) = (a - b - c + d)					
Потреба на кінець року (f)					
Працівників не вистачає (+) або є надлишок (-) (g) = (f - e)					

необхідну для виконання даного обсягу робіт.

Норма часу в загальному вигляді визначається за формулою:

$$T = T_{\text{оп}} + T_{\text{обс}} + T_{\text{пер}}, \quad (17)$$

де T — норма часу, год.;

$T_{\text{оп}}$ — час оперативної роботи, год.;
 $T_{\text{обс}}$ — час, необхідний для обслуговування робочого місця, год.;

$T_{\text{пер}}$ — час перерв на відпочинок та особисті потреби, год.

Необхідну чисельність фахівців розраховують за формулою:

Таблиця 2. Плановий баланс трудових ресурсів відділення
 (регіонального управління) _____ на 200 ____ рік

Показники	Чисельність, осіб
1. Планова потреба у працівниках на кінець року, всього	
у тому числі:	
керівники	
спеціалісти	
інші працівники управління	
операційно-касові працівники	
2. Планове вибуття, всього	
у тому числі:	
керівники	
спеціалісти	
інші працівники управління	
операційно-касові працівники	
Баланс (рядок 1 + рядок 2)	
3. Наявність на початок року, всього	
у тому числі:	
керівники	
спеціалісти	
інші працівники управління	
операційно-касові працівники	
4. Необхідне поповнення працівників	
у тому числі:	
керівники	
спеціалісти	
інші працівники управління	
операційно-касові працівники	
Баланс (рядок 3 + рядок 4)	

$$\chi_{\text{co}} = \frac{\Pi}{\Phi_K K_{\text{в.н.}} K_3}, \quad (18)$$

де χ_{co} — середньооблікова чисельність фахівців, необхідна для виконання нормованого обсягу робіт, осіб;

Π — сумарна трудомісткість нормованих робіт, нормо-год.;

Φ_K — корисний фонд часу одного працівника, год.;

$K_{\text{в.н.}}$ — плановий коефіцієнт виконання норм;

K_3 — оптимальний коефіцієнт завантаженості фахівців роботою.

Корисний фонд часу розраховують за формулою:

$$\Phi_K = \Phi_H (1 - K), \quad (19)$$

де Φ_H — номінальний фонд робочого часу;

K — плановий коефіцієнт втрат робочого часу, пов'язаних із навчальними та черговими відпустками, виконанням державних і громадських обов'язків, захворюванням працівників тощо.

За умов рівномірного завантаження працівників та їхньої достатньої кваліфікації коефіцієнти $K_{\text{в.н.}}$ і K_3 дорівнюють одиниці. Чисельність визначається діленням трудомісткості на корисний фонд часу одного фахівця.

В Україні досі бракує нормативів робочого часу, які б відображали специфіку праці банківських працівників. Тому в ході виконання робіт із організацією доцільно розробляти норми за допомогою *аналітично-дослідницьких методів*. Щоправда, вони ефективні лише стосовно стабільних і часто повторюваних робіт.

Вибір методу досліджень і спостережень залежить від конкретних умов та поставлених завдань, а також від характеристики нормованих робіт.

Насамкінець зауважимо, що чисельність інших працівників сфери управління (кур'єрів, друкарок, водіїв службових автомобілів, архіваріусів тощо) планується залежно від реальної потреби у них.

Чисельність керівників (у тому числі їх заступників) на плановий період визначається згідно з нормативами, встановленими керівництвом банку.

Планову потребу в працівниках будь-якої категорії можна задоволити або шляхом найму, або шляхом переміщення кадрів усередині банківської установи. Із цією метою складається баланс її трудових ресурсів за формою, поданою у таблиці 2.

Переміщення кадрів може потребувати відповідної фахової перепідготовки працівників. Це теж слід враховувати, плануючи чисельність персоналу.

Офіційний список комерційних на право здійснення яких комерційні банки

№ п/п	Назва банку	Вид товариства	Зареєстрований статутний капітал, грн.	Банки, що перебувають у стадії ліквідації (реорганізації)	Дата реєстрації банку	Номер реєстрації
м. Київ і Київська область						
1	Акціонерний комерційний агропромисловий банк "УКРАЇНА"	ВАТ	70 338 850		27.09.1991 р.	2
2	Акціонерно-комерційний банк соціального розвитку "УКРСОЦБАНК"	ВАТ	48 600 500		27.09.1991 р.	3
3	Відкрите акціонерне товариство "ДЕРЖАВНИЙ ОЩАДНИЙ БАНК УКРАЇНИ" (колишній ДЕРЖАВНИЙ ОЩАДНИЙ БАНК УКРАЇНИ)	ДЕР	158 000 000		31.12.1991 р.	4
4	Державний експортно-імпортний банк України "УКРЕКСІМБАНК"	ДЕР	100 000 + 200 млн. доларів США		23.01.1992 р.	5
5	Акціонерне товариство "УКРАЇНСЬКИЙ ІННОВАЦІЙНИЙ БАНК" ("УКРІНБАНК")	ВАТ	20 000 000		02.10.1991 р.	9
6	Акціонерний банк "АЖІО"	ВАТ	10 581 000		02.10.1991 р.	11
7	Акціонерний КІЇВСЬКИЙ НАРОДНИЙ БАНК	ВАТ	7 660 020		07.10.1991 р.	15
8	Акціонерний комерційний банк "ПЕРСОНАЛЬНИЙ КОМП'ЮТЕР"	ВАТ	15 000 000		07.10.1991 р.	16
9	Акціонерний комерційний банк "ЛЕГБАНК"	ВАТ	8 000 000		08.10.1991 р.	17
10	Акціонерний банк "БРОКІЗНЕСБАНК"	ВАТ	16 922 260		07.10.1991 р.	18
11	Акціонерний комерційний банк "КОРАЛ-БАНК"	ВАТ	5 057 020		08.10.1991 р.	19
12	Акціонерний банк "INKO"	ВАТ	1 000 000		08.10.1991 р.	20
13	Акціонерний комерційний Український банк "ВІДРОДЖЕННЯ"	ВАТ	682 537	Банк перебуває у стадії ліквідації	09.10.1991 р.	21
14	Акціонерний комерційний банк "ТРАНСБАНК"	ВАТ	13 200 000		09.10.1991 р.	22
15	Акціонерне товариство "ГРАДОБАНК"	ВАТ	96 000 000		09.10.1991 р.	23
16	Акціонерний банк "БАНК РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ"	ВАТ	8 102 500		14.10.1991 р.	29
17	КІЄВО-ПЕЧЕРСЬКИЙ акціонерний комерційний банк	ВАТ	7 000 000		15.10.1991 р.	33
18	Комерційний банк "ФІНАНСИ ТА КРЕДИТ" (колишній Комерційний банк "ФІНАНСИ І КРЕДИТ")	ТОВ	20 000 000		30.10.1991 р.	63
19	Акціонерний банк "ЕНЕРГОБАНК"	ВАТ	10 850 840		31.10.1991 р.	68
20	Акціонерний комерційний банк "КИЇВ-ПРИВАТ"	ВАТ	7 500 000		31.10.1991 р.	69
21	Комерційний банк "Кредитно-фінансова спілка "ЕКСПОБАНК"	ТОВ	10 500 000		26.12.1991 р.	75
22	Акціонерний банк "СТАРОКІЇВСЬКИЙ БАНК"	ЗАТ	6 000 000		31.12.1991 р.	79
23	Акціонерний банк "ОЛІМПІЙСЬКА УКРАЇНА"	ВАТ	13 550 000		09.01.1992 р.	81
24	Акціонерний банк "УКРАЇНСЬКИЙ ПРОФЕСІЙНИЙ БАНК"	ВАТ	16 000 000		30.01.1992 р.	83
25	Акціонерний комерційний банк "АЛЬЯНС"	ВАТ	4 600 000		10.03.1992 р.	89
26	Акціонерно-комерційний банк "ІНТЕРБАНК"	ВАТ	23 000 000		23.03.1992 р.	93
27	Акціонерний поштово-пенсійний банк "АВАЛЬ"	ВАТ	80 000 000		27.03.1992 р.	94
28	Акціонерний комерційний банк "СЛАВУТИЧ"	ВАТ	5 270 317		16.05.1992 р.	110
29	Відкрите акціонерне товариство "Всеукраїнський Акціонерний Банк" (ВАБАНК)	ВАТ	30 008 205		02.07.1992 р.	120
30	Акціонерний комерційний банк "ІНТЕРКОНТИНЕНТБАНК"	ВАТ	6 500 000		16.07.1992 р.	124
31	Український акціонерний комерційний промислово-інвестиційний банк ("ПРОМОІНВЕСТБАНК")	ЗАТ	200 175 000		26.08.1992 р.	125
32	"УКРАЇНСЬКИЙ КРЕДИТНИЙ БАНК"	ЗАТ	8 483 030		30.10.1992 р.	127
33	Акціонерний комерційний банк "МРІЯ"	ВАТ	7 635 454		11.11.1992 р.	128

¹ Назви банків подано за орфографією статутів комерційних банків. Перелік операцій, які підлягають ліцензуванню НБУ, опубліковано на сторінці 32.

² Червоним кольором виділено нові адреси та нові назви банків.

³ Прочерк у колонках "Номер ліцензії", "Дата отримання ліцензії" та "Операції, на право здійснення яких комерційні банки отримали ліцензію НБУ" означає, що банк або ще не одержав ліцензії НБУ, або позбавлений її.

банків України та перелік операцій, отримали ліцензію Національного банку України¹

За станом на 1 квітня 2000 р.

Юридична адреса ²	Номер ліцензії	Дата отримання ліцензії	Операції, на право здійснення яких комерційні банки отримали ліцензію НБУ ³
м. Київ, пров. Рильський, 10	3	19.01.1999 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30; обмежено операції 5,8
м. Київ, вул. Ковпака, 29	5	16.12.1999 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,24,26,27,28,29,30; обмежено операцію 5
м. Київ, вул. Госпітальна, 12	148	15.09.1999 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,12,13,14,15,16,17,18,19,20,26,27,29,30; операції 9,27,29 — лише для фізичних осіб; обмежено операції 5,8
м. Київ, вул. Горького, 127	2	15.10.1998 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30; обмежено операції 5,8
м. Київ, вул. Інститутська, 12-а; керівництво — вул. Смирнова-Ласточкина, 10-а	23	19.07.1999 р.	1,2,3,4,5,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30; обмежено операцію 5,8
м. Київ, вул. Червоноармійська, 10	4	23.06.1998 р.	1,2,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30; обмежено операції 5,8
м. Київ, вул. Велика Житомирська, 24	144	23.06.1998 р.	1,3,4,8,9,10,12,13,15,16,17,18,19,20,21,22,29,30; зупинено дію ліцензії на операції 3,10,13,17,18,22,29 до 01.07.2000 р.; обмежено операцію 8
м. Київ, вул. П.Сагайдачного, 17	27	23.06.1998 р.	1,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30; зупинено дію ліцензії на операції 9,11,13,28 до 01.01.2001 р.; обмежено операції 5,8
м. Київ, вул. Жилянська, 27	45	27.07.1999 р.	1,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30; зупинено дію ліцензії на операції 5,11,17,18,20 до 20.07.2000 р., на операцію 23 — до 27.07.2000 р.; обмежено операції 8,13,14,21
м. Київ, просп. Перемоги, 41	138	06.08.1998 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30; обмежено операції 5,6,8
м. Київ, вул. Стельмаха, 10-а	180	06.11.1998 р.	1,4,8,9,12,16,26,30; зупинено дію ліцензії на операції 26,30 до 03.04.2000 р.; обмежено операцію 8
м. Київ, вул. Мечникова, 18	—	—	—
м. Київ, вул. М.Коцбінського, 7-а	—	—	—
м. Київ, вул. Фізкультури, 9	33	23.06.1998 р.	1,2,3,4,5,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30; обмежено операції 5,8
м. Київ, вул. Анрі Барбюса, 9-а	—	—	—
м. Київ, вул. Дегтярівська, 8-а	107	25.08.1999 р.	1,3,4,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,26,28,29,30; обмежено операцію 8
м. Київ, вул. І.Кудрі, 32	116	12.07.1999 р.	1,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,26,29,30; зупинено дію ліцензії на операції 5,11,13,14,17,18,20 до 20.04.2000 р.; обмежено операції 8,19
м. Київ, вул. Артема, 60	28	20.01.2000 р.	1,2,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30; зупинено дію ліцензії на операцію 3 до 19.08.2000 р.; обмежено операцію 8
м. Київ, вул. Лютеранська, 9/9	46	23.06.1998 р.	1,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30; обмежено операції 5,8
м. Київ, пров. Рильський, 10	38	28.09.1998 р.	1,3,4,5,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30; обмежено операції 5,8
м. Київ, вул. Володарського, 2/4	15	30.09.1999 р.	1,2,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30; обмежено операції 5,8
м. Київ, вул. Микільсько-Ботанічна, 6/8	130	23.06.1998 р.	1,3,4,8,9,10,11,12,13,15,16,17,18,19,20,21,26,29,30; обмежено операції 8,11,13,17,18,19,20,21,29
м. Київ, вул. Володимирська, 60 (кореспонденція — вул. Червоноармійська, 55, готель "Спорт")	58	20.07.1999 р.	1,3,4,5,8,9,10,12,15,16,19,20,21,28,29,30; зупинено дію ліцензії на операції 5,10,15,20,28,29 до 20.04.2000 р.; обмежено операції 8,21
м. Київ, вул. Марини Раскової, 15	132	19.11.1999 р.	1,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,26,27,28,29,30; обмежено операцію 8
м. Київ, просп. Відрядний, 73	97	23.06.1998 р.	1,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,19,26,27,28,29,30; зупинено дію ліцензії на операції 5,11,13,14,27,28,29 до 03.04.2000 р.; обмежено операції 8,19
м. Київ, вул. Індустріальна, 27	102	25.06.1998 р.	1,2,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30; обмежено операції 5,8
м. Київ, вул. Лескова, 9	10	04.11.1999 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30; обмежено операцію 8
м. Київ, вул. Фрунзе, 47	60	23.06.1998 р.	1,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,27,28,29,30; зупинено дію ліцензії на операції 14,17,18 до 20.04.2000 р.; обмежено операції 5,8,13,20
м. Київ, вул. Зоологічна, 5	35	20.01.2000 р.	1,2,3,4,5,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,24,25,26,27,28,29,30
м. Київ, вул. Воровського, 22	100	12.08.1999 р.	1,4,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,26,29,30; зупинено дію ліцензії на операції 11,15,17,18,20,29 до 01.11.2000 р.; обмежено операції 4,8
м. Київ, пров. Шевченка, 12	1	06.08.1998 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30; обмежено операції 5,8
м. Київ, просп. Перемоги, 37	16	04.11.1999 р.	1,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30; обмежено операцію 8
м. Київ, вул. Гоголівська, 22/24	79	06.08.1999 р.	1,2,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30; обмежено операцію 8

Примітка. Банки, у яких обмежено операцію 5, не мають права відкривати нові "Ностро"-рахунки. Банки, у яких обмежено операцію 8, не мають права застачати та розміщувати депозити на міжбанківському ринку. Обмеження щодо операції 8 набуває чинності з **21.05.2000 р.**

КОМЕРЦІЙНІ БАНКИ

34	Акціонерний комерційний банк "ГЕОСАНТРІС"	BAT	11 017 500		10.12.1992 р.	133
35	Акціонерний банк "ЛІГА"	BAT	250 000	Банк перебуває у стадії ліквідації	11.12.1992 р.	134
36	Банк "УКРАЇНСЬКИЙ КАПІТАЛ"	BAT	12 500 000		25.12.1992 р.	138
37	Акціонерний комерційний банк "ПРАВЕКС-БАНК"	BAT	60 000 000		29.12.1992 р.	139
38	Комерційний банк "СТОІК" (колишній Комерційний банк "УКРАЇНСЬКИЙ КРЕДИТНО-ТРАНСПОРТНИЙ БАНК")	ТОВ	26 240 000		13.01.1993 р.	142
39	Акціонерний банк "АЛЛОНЖ"	BAT	50 000 000		29.01.1993 р.	148
40	Акціонерне товариство "ІНДУСТРИАЛЬНО-ЕКСПОРТНИЙ БАНК"	BAT	15 000 000		10.02.1993 р.	149
41	Акціонерний комерційний "ТОРГОВО-ПРОМИСЛОВИЙ БАНК"	BAT	4 869 500	Банк перебуває у стадії ліквідації	18.03.1993 р.	155
42	Акціонерний комерційний банк "КИЇВСЬКИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ БАНК"	ЗАТ	15 975 190		24.03.1993 р.	158
43	Міжнародний акціонерний комерційний банк "ХРИСТИЯНСЬКИЙ БАНК"	BAT	50 000	Банк перебуває у стадії ліквідації	01.04.1993 р.	160
44	Товариство з обмеженою відповідальністю "УКРАЇНСЬКИЙ ПРОМИСЛОВИЙ БАНК" (колишній Комерційний банк "АРЧ-БАНК")	ТОВ	18 000 000		21.04.1993 р.	164
45	Акціонерний комерційний банк "УКРХАРЧОПРОМБАНК"	BAT	2 960 155	Банк перебуває у стадії ліквідації	28.04.1993 р.	165
46	Акціонерний банк "ДАМІАНА-БАНК"	ЗАТ	200 000	Банк перебуває у стадії ліквідації	05.05.1993 р.	166
47	Комерційний акціонерний банк "ДЕНДІ"	BAT	6 874 871		14.05.1993 р.	167
48	Акціонерний комерційний банк розвитку малого та середнього бізнесу "АНТАРЕС"	BAT	13 000 000		18.05.1993 р.	168
49	Акціонерне товариство "КРЕДІ ЛІОНЕ УКРАЇНА"	ЗАТ	22 261 000		19.05.1993 р.	169
50	Акціонерний комерційний банк "КИЇВ"	BAT	26 042 508		19.05.1993 р.	171
51	Комерційний банк сприяння розвитку міського господарства та підприємництва "ХРЕЩАТИК"	ТОВ	20 000 000		19.05.1993 р.	172
52	Державно-акціонерний спеціалізований імпортно-експортний банк України "УКРСПЕЦІМПЕКСБАНК"	BAT	8 260 000		11.06.1993 р.	175
53	Акціонерний комерційний банк "АРКАДА"	BAT	9 081 504		23.06.1993 р.	177
54	Акціонерний комерційний банк "НЕЗАЛЕЖНІСТЬ"	ЗАТ	1 205 040	Банк перебуває у стадії ліквідації	12.07.1993 р.	181
55	Акціонерний банк "УКРГАЗБАНК"	BAT	13 950 160		21.07.1993 р.	183
56	ІПОТЕЧНИЙ комерційний акціонерний банк	BAT	2 350 000	Банк перебуває у стадії ліквідації	10.08.1993 р.	189
57	Акціонерний комерційний банк "СХІДНО-ЄВРОПЕЙСЬКИЙ БАНК"	BAT	8 217 000		27.08.1993 р.	195
58	Акціонерний банк "ЛАНБАНК"	BAT	150 000	Банк перебуває у стадії ліквідації	21.09.1993 р.	197
59	ФЕРМЕРСЬКИЙ ЗЕМЕЛЬНИЙ акціонерний банк	BAT	7 355 590		21.09.1993 р.	198
60	Акціонерний банк "ЗЕВС"	BAT	30 600 000		29.09.1993 р.	199
61	Акціонерний банк "ЛІКО"	BAT	1 000 000	Банк перебуває у стадії ліквідації	13.10.1993 р.	201
62	Акціонерний банк "СТОЛИЧНИЙ"	ЗАТ	5 635 000		22.10.1993 р.	202
63	Акціонерний банк "УКООПСПІЛКА"	BAT	9 583 100		25.10.1993 р.	204
64	Акціонерний комерційний банк "НАДРА"	BAT	33 700 000		26.10.1993 р.	205
65	Акціонерний банк "НАЦІОНАЛЬНІ ІНВЕСТИЦІЇ"	ЗАТ	15 000 000		09.11.1993 р.	210
66	Акціонерний комерційний банк "ЮНЕКС"	BAT	11 560 766		03.12.1993 р.	216
67	Акціонерний банк "МЕТА-БАНК"	ЗАТ	2 000 000	Банк перебуває у стадії ліквідації	03.12.1993 р.	217
68	Акціонерний банк "КОМЕРЦІЙНИЙ ІНДУСТРИАЛЬНИЙ БАНК"	ЗАТ	24 547 203		03.12.1993 р.	219
69	Акціонерний банк "СИНТЕЗ"	BAT	14 000 000		24.12.1993 р.	221
70	Акціонерний банк "АВТОРИТЕТ"	BAT	12 000 000		24.12.1993 р.	222
71	Акціонерний банк "ОБОЛОНЬ"	BAT	1 860 000	Банк перебуває у стадії ліквідації	26.01.1994 р.	227
72	Акціонерний комерційний банк "ОЛБАНК"	ЗАТ	7 783 600		26.01.1994 р.	228
73	Акціонерний комерційний банк "ФОРУМ"	BAT	23 203 500		31.01.1994 р.	231
74	Відкрите акціонерне товариство "МІЖНАРОДНИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК"	BAT	13 758 850		31.01.1994 р.	234
75	Акціонерне товариство "БАНК ВЕЛЕС"	BAT	15 000 000		18.03.1994 р.	239
76	Акціонерний комерційний банк "РОСТОК БАНК"	ЗАТ	8 542 270		25.03.1994 р.	240
77	Акціонерний банк "ЕКСПРЕС-БАНК"	BAT	17 136 500		12.04.1994 р.	243

КОМЕРЦІЙНІ БАНКИ

м. Київ, вул. Щербакова, 35	25	27.07.1999 р.	1,2,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30; зупинено дію ліцензії на операцію 23 до 27.07.2000 р.; обмежено операції 5,8
м. Київ, вул. Велика Житомирська, 6/11	—	—	—
м. Київ, просп. Перемоги, 67	26	29.03.2000 р.	1,2,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,26,27,28,29,30; зупинено дію ліцензії на операцію 18 до 01.11.2000 р.; обмежено операцію 5
м. Київ, вул. Кловський узвіз, 9/2	7	15.10.1998 р.	1,2,3,4,5,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,24,25,26,27,28,29,30; обмежено операції 5,8
м. Київ, просп. Червоноозоряний, 51	72	24.02.2000 р.	1,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,26,27,28,29,30
м. Київ, вул. Шота Руставелі, 5	181	11.03.1999 р.	1,4,8,9,10,11,12,14,15,16,17,18,19,20,21,22,26,27,28,29,30; обмежено операцію 8
м. Київ, вул. Гончара, 41	99	23.06.1998 р.	1,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,26,27,28,29,30; обмежено операції 5,8
м. Київ, вул. Дегтярівська, 8-а	—	—	—
м. Київ, вул. Десятинна, 4/6	61	19.01.1999 р.	1,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,26,27,28,29,30; обмежено операції 5,8
м. Київ, вул. Трьохсвятительська, 6	—	—	—
м. Київ, вул. Волоська, 18/17	67	20.01.2000 р.	1,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,26,27,28,29,30; обмежено операції 5,8
м. Київ, вул. Бориса Грінченка, 1	—	—	—
м. Київ, вул. Воровського, 6	—	—	—
м. Київ, вул. Щорса, 15	—	—	—
м. Київ, вул. Лагерна, 38	161	23.06.1998 р.	1,3,4,8,9,10,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,26,27,28,29,30; зупинено дію ліцензії на операції 13,14,17,18,20,21 до 20.04.2000 р.; обмежено операцію 8
м. Київ, вул. Володимирська, 23-а	111	16.12.1999 р.	1,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30; обмежено операції 5,8
м. Київ, вул. Б.Хмельницького, 16/22	14	01.12.1999 р.	1,2,3,4,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30; обмежено операцію 8
м. Київ, вул. Хрещатик, 8-а	158	20.01.2000 р.	1,3,4,5,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,26,27,28,29,30; обмежено операцію 5
м. Київ, вул. Ярославів Вал, 36-а	136	12.07.1999 р.	1,3,4,9,11,12,15,16,19,21,26,28,30
м. Київ, вул. Суворова, 4/6	80	29.03.1999 р.	1,4,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,26,28,29,30; обмежено операції 7,8
м. Київ, просп. Червоноозоряний, 123	—	—	—
м. Київ, вул. Єреванська, 1 (кореспонденція — вул. Пушкінська, 42/4)	123	16.02.2000 р.	1,2,3,4,5,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30; обмежено операції 5,8
м. Київ, вул. Межигірська, 83	—	—	—
м. Київ, вул. Патриса Лумумби, 21	51	13.04.1999 р.	1,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,19,21,26,27,28,29,30; обмежено операцію 8
м. Київ, вул. Суворова, 9	—	—	—
м. Київ, вул. Предславинська, 28	109	23.07.1999 р.	1,3,4,8,9,10,12,26,28,29,30; зупинено дію ліцензії на операції 10,26 до 03.04.2000 р.; на операції 28,29 — до 23.07.2000 р.; обмежено операцію 8
м. Київ, вул. Комінтерну, 15	41	23.06.1998 р.	1,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30; обмежено операції 5,8
м. Київ, Контрактова площа, 4	—	—	—
м. Київ, просп. Возз'єднання, 15	114	26.07.1999 р.	1,4,8,9,10,12,26,28,29,30; зупинено дію ліцензії на операції 10,26,28,29 до 26.07.2000 р.; обмежено операцію 8
м. Київ, вул. Хрещатик, 7/11	17	23.06.1998 р.	1,4,8,9,10,11,12,13,14,15,16,19,21,26,29,30; зупинено дію ліцензії на операції 11,14,29 до 20.04.2000 р.; обмежено операції 8,13,21
м. Київ, вул. Артема, 15	21	16.12.1999 р.	1,2,3,4,5,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,24,26,27,28,29,30; обмежено операцію 8
м. Київ, вул. Володимирська, 54	78	01.04.1999 р.	1,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,26,27,28,29,30; обмежено операції 5,8
м. Київ, вул. Почайнинська, 38/44	56	04.08.1999 р.	1,3,4,8,9,10,12,13,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30; зупинено дію ліцензії на операції 3,13 до 01.01.2001 р.; на операцію 23 — до 01.08.2000 р.; обмежено операцію 8
м. Київ, вул. Оболонська, 47	—	—	—
м. Київ, вул. Воровського, 6	186	14.12.1999 р.	1,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,24,26,27,28,29,30; обмежено операцію 8
м. Київ, вул. І.Кудрі, 5	30	01.04.1999 р.	1,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,26,27,28,29,30; зупинено дію ліцензії на операцію 18 до 01.11.2000 р.; обмежено операції 5,8
м. Київ, вул. Димитрова, 9-а	53	06.08.1998 р.	1,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,26,27,28,29,30; обмежено операції 5,8
м. Київ, Оболонський проспект, 26	—	—	—
м. Київ, вул. Марини Раскової, 19	11	23.06.1998 р.	1,2,3,4,5,7,8,9,10,11,12,13,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30; зупинено дію ліцензії на операцію 23 до 20.04.2000 р.; обмежено операції 5,8
м. Київ, бул. Верховної Ради, 7	62	14.03.2000 р.	1,2,3,4,5,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,24,26,27,28,29,30; обмежено операцію 8
м. Київ, Контрактова площа, 4	91	13.01.2000 р.	1,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,19,20,21,22,26,27,28,29,30; обмежено операцію 3
м. Київ, вул. Анрі Барбюса, 9-а	117	12.08.1999 р.	1,4,8,9,10,11,12,15,16,19,21,26,29,30; обмежено операцію 8
м. Київ, бул. І.Лепсе, 4	115	23.06.1998 р.	1,4,5,7,8,9,10,11,12,13,15,16,17,18,19,20,21,22,26,27,28,29,30; обмежено операції 5,8
м. Київ, Повітровофлотський просп., 25	89	22.11.1999 р.	1,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,26,27,28,29,30; обмежено операцію 8

КОМЕРЦІЙНІ БАНКИ

78	Акціонерний комерційний банк "ТК КРЕДИТ"	БАТ	21 828 750		28.04.1994 р.	245
79	Акціонерний комерційний банк "ІНТЕГРАЛ"	БАТ	16 500 000		30.09.1994 р.	250
80	Акціонерний банк "ЕТАЛОН"	ЗАТ	8 100 000		29.06.1995 р.	252
81	Акціонерний комерційний банк "НАЦІОНАЛЬНИЙ КРЕДИТ"	ЗАТ	10 085 250		31.01.1996 р.	255
82	Відкрите акціонерне товариство Акціонерний банк "УКРГАЗПРОМБАНК"	БАТ	18 200 000		27.03.1996 р.	256
83	КИЇВСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ БАНК	ЗАТ	23 004 250		17.04.1996 р.	257
84	Акціонерний банк "КИЇВСЬКА РУСЬ"	ЗАТ	10 100 000		30.05.1996 р.	258
85	Акціонерний комерційний банк "СОСЬЄТЕ ЖЕНЕРАЛ УКРАЇНА"	ЗАТ	23 311 200		07.06.1996 р.	260
86	Акціонерний комерційний банк "АВІАТЕКБАНК"	ЗАТ	22 965 000		26.09.1996 р.	262
87	Акціонерний банк "КЛІРИНГОВИЙ ДІМ"	БАТ	7 570 000		30.12.1996 р.	264
88	Комерційний банк "КРЕДИТПРОМБАНК"	ТОВ	59 000 000		20.05.1997 р.	266
89	Акціонерний банк "ПЕРШИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ БАНК"	ЗАТ	15 900 340		20.06.1997 р.	267
90	Акціонерний банк "КРЕДІ СВІСС ФЬОРСТ БОСТОН (УКРАЇНА)"	ЗАТ	28 275 000		05.08.1997 р.	268
91	Акціонерний комерційний банк "БАНК АВСТРІЯ КРЕДИТАНШТАЛЬТ УКРАЇНА"	ЗАТ	21 160 000		02.09.1997 р.	269
92	Акціонерний банк "АНДРІЇВСЬКИЙ"	ЗАТ	13 548 000		09.10.1997 р.	270
93	Акціонерний банк "ІНГ БАНК УКРАЇНА"	ЗАТ	20 971 000		15.12.1997 р.	271
94	Акціонерний комерційний "ПРОМИСЛОВО-ФІНАНСОВИЙ БАНК"	БАТ	20 000 000		29.12.1997 р.	272
95	Акціонерний комерційний банк "РАЙФАЙЗЕНБАНК УКРАЇНА"	ЗАТ	44 052 100		02.03.1998 р.	273
96	Акціонерний комерційний банк "СІТІБАНК (УКРАЇНА)"	ЗАТ	50 000 000		11.05.1998 р.	274
97	Акціонерний комерційний банк "БНП-ДРЕЗДНЕР БАНК (УКРАЇНА)"	ЗАТ	22 200 000	Банк перебуває у стадії ліквідації	14.08.1998 р.	275
Вінницька область						
—	—	—	—	—	—	—
Волинська область						
98 (1)	Комерційний банк "ВОЛИНЬТОРГІНВЕСТБАНК"	ТОВ	3 000 000	Банк перебуває у стадії ліквідації	04.01.1992 р.	80
99 (2)	Комерційний банк "ЗАХІДНІКОМБАНК"	ТОВ	11 200 000		11.03.1993 р.	153
100 (3)	БАНК ДЕПОЗИТНО-КРЕДИТНИЙ (УКРАЇНА) ЛТД	ТОВ	22 469 000		28.02.1997 р.	265
Дніпропетровська область						
101 (1)	Акціонерний комерційний банк "ПІВДЕНКОМБАНК"	БАТ	12 148 910		03.10.1991 р.	12
102 (2)	Комерційний банк "ПРИВАТБАНК"	ТОВ	140 000 000		19.03.1992 р.	92
103 (3)	Акціонерний комерційний банк "НОВИЙ"	ЗАТ	17 500 000		06.04.1992 р.	101
104 (4)	Акціонерний комерційний банк "ПРИЧОРНОМОР'Я"	БАТ	14 666 600		21.04.1993 р.	163
105 (5)	Акціонерний банк "КРЕДИТ-ДНІПРО"	ЗАТ	26 640 000		07.07.1993 р.	180
106 (6)	Акціонерний банк "ДІАМАНТ"	ЗАТ	34 110 000		17.11.1993 р.	212
107 (7)	Закрите акціонерне товариство акціонерний банк "РАДАБАНК"	ЗАТ	12 300 000		03.12.1993 р.	220
108 (8)	Комерційний банк "ЗЕМЕЛЬНИЙ КАПІТАЛ"	ТОВ	8 150 074		31.01.1994 р.	236
109 (9)	Акціонерний комерційний банк "ПРЕМ'ЄРБАНК"	ЗАТ	30 000 300		22.06.1994 р.	247
110 (10)	Акціонерний комерційний банк "ТЕХНОБАНК"	ЗАТ	11 026 310		23.06.1994 р.	248
111 (11)	Акціонерно-комерційний банк інвестування реконструкції і розвитку "ЗАВОДБАНК"	БАТ	3 050 000	Банк перебуває у стадії ліквідації	20.12.1994 р.	251
112 (12)	Комерційний банк "КЛАСИК"	ТОВ	9 403 514		06.10.1995 р.	254
113 (13)	Український банк міжнародного співробітництва "ІНВЕСТ-КРИВБАС БАНК"	ЗАТ	5 158 000		18.10.1996 р.	263
Донецька область						
114 (1)	Донецький акціонерний банк "ІКАР-БАНК"	БАТ	7 800 000		01.10.1991 р.	6
115 (2)	Акціонерний банк "ДОНВУГЛЕКОМБАНК"	БАТ	2 300 000		01.10.1991 р.	7
116 (3)	Макіївський акціонерний комерційний банк "ШАХТЕКОНОМБАНК"	БАТ	2 450 000	Банк перебуває у стадії ліквідації	01.10.1991 р.	8
117 (4)	Акціонерно-комерційний банк "КАПІТАЛ"	БАТ	7 100 000		31.10.1991 р.	65
118 (5)	Акціонерний комерційний банк "АЗОВ-БАНК"	БАТ	2 500 000	Банк перебуває у стадії ліквідації	31.10.1991 р.	67
119 (6)	ЗАТ з іноземними інвестиціями і участю українського капіталу "ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ БАНК"	ЗАТ	23 000 000		23.12.1991 р.	73
120 (7)	Донецький комерційний біржовий банк "ДОНБІРЖБАНК"	ТОВ	8 100 000		27.12.1991 р.	78
121 (8)	Донецький акціонерно-комерційний МІСЬКИЙ БАНК	ЗАТ	35 732 000		06.04.1992 р.	99
122 (9)	СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИЙ акціонерний банк	БАТ	6 700 154		19.05.1993 р.	170
123 (10)	Акціонерно-комерційний "ПРОМЕКОНОМБАНК"	БАТ	21 700 019		25.08.1993 р.	194

КОМЕРЦІЙНІ БАНКИ

м. Київ, вул. Дмитрівська, 18/24	82	01.04.1999 р.	1,3,4,8,9,10,11,12,13,15,16,17,18,19,20,26,29,30; обмежено операцію 8
м. Київ, просп. Перемоги, 52/2	81	23.06.1998 р.	1,2,3,4,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30; обмежено операцію 8
(м. Київ, вул. Прорізна, 6)	57	23.06.1998 р.	1,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30; обмежено операції 5,8
м. Київ, вул. Тургеневська, 52/58	103	23.06.1998 р.	1,3,4,5,8,9,10,11,12,13,15,16,19,21,26,27,29; обмежено операції 5,8
м. Київ, Дніпровська Набережна, 13	24	01.10.1999 р.	1,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30; обмежено операцію 8
м. Київ, бул. Л.Українки, 34	192	23.06.1998 р.	4,8,9,10,11,12,15,17,18,19,20,21,22,26,27,28,29,30; обмежено операцію 8
м. Київ, вул. Б.Хмельницького, 52-б	19	19.01.1999 р.	1,2,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,26,27,28,29,30; обмежено операції 5,8
м. Київ, вул. Пушкінська, 42/4	40	23.06.1998 р.	1,4,8,9,12,15,16,17,18,19,20,21,22,23,27,28,29,30; обмежено операцію 8
м. Київ, просп. Перемоги, 14	108	08.10.1999 р.	1,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,26,27,28,29,30; обмежено операцію 8
м. Київ, просп. Червоноозоряній, 132	171	30.04.1999 р.	1,4,5,8,11,14,15,17,18,19,20,21,22,23,27,28,29,30; зупинено дію ліцензії на операції 14,23 до 20.04.2000 р.; обмежено операції 5,8,18,20; усі операції здійснюються з урахуванням особливих вимог та переліку операцій, викладених у постанові Правління НБУ від 31.03.1999 р. №159
м. Київ, бул. Дружби Народів, 38	174	23.09.1999 р.	1,2,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30; обмежено операції 5,8
м. Київ, просп. Червоних Козаків, 6	178	23.06.1998 р.	4,8,9,10,12,14,15,16,17,18,19,20,21,26,27,28,29,30; обмежено операцію 8
м. Київ, вул. Червоноармійська, 34	179	23.06.1998 р.	4,8,9,11,12,15,16,17,18,19,20,21,22,23,27,28,29,30; обмежено операцію 8
м. Київ, вул. Ярославів Вал, 14-а	185	08.09.1999 р.	1,3,4,5,8,9,10,11,12,15,16,17,18,19,20,21,22,23,25,26,27,28,29,30; зупинено дію ліцензії на операцію 25 до 27.07.2000 р.; обмежено операції 5,8
м. Київ, вул. Федорова, 4, корпус 21	183	15.09.1999 р.	1,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,26,27,28,29,30; обмежено операції 5,8
м. Київ, вул. Комінтерну, 28	190	03.12.1998 р.	1,4,8,9,11,12,13,15,16,17,18,19,20,21,22,23,27,28,29,30; обмежено операцію 8
м. Київ, вул. Дмитрівська, 18/24	189	28.01.2000 р.	1,4,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,26,27,28,29,30
м. Київ, вул. Воровського, 40	191	12.10.1998 р.	1,4,5,8,9,11,12,13,15,16,17,18,19,20,21,22,23,27,28,29,30; обмежено операції 5,8
м. Київ, вул. Саксаганського, 115	193	11.03.1999 р.	1,4,5,8,9,12,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,27,28,29,30; обмежено операції 5,8
м. Київ, вул. Володимирська, 23-а	—	—	—
—	—	—	—
м. Луцьк, вул. Коперника, 8	—	—	—
м. Луцьк, просп. Перемоги, 15	71	23.06.1998 р.	1,2,3,4,5,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,26,27,28,29,30; обмежено операції 5,8
м. Луцьк, вул. Данила Галицького, 14	176	18.12.1998 р.	1,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30; обмежено операції 5,8
м. Дніпропетровськ, вул. Рогальова, 12	44	28.09.1999 р.	1,2,3,4,5,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30; обмежено операцію 8
м. Дніпропетровськ, Набережна Перемоги, 50	22	16.12.1999 р.	1,2,3,4,5,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,24,25,26,27,28,29,30; обмежено операцію 8
м. Дніпропетровськ, просп. К.Маркса, 93	112	23.06.1998 р.	1,4,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,29,30; обмежено операцію 8
м. Дніпропетровськ, просп. Гагаріна, 33	88	09.04.1999 р.	1,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,26,27,28,29,30; обмежено операції 5,8
(м. Дніпропетровськ, вул. Леніна, 17)	70	04.11.1999 р.	1,2,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,24,26,27,28,29,30; обмежено операцію 8
м. Дніпропетровськ, вул. Т.Шевченка, 59	125	28.12.1999 р.	1,3,4,8,9,10,11,12,13,14,15,16,19,21,26,27,28,30
м. Дніпропетровськ, просп. Кірова, 46/1	166	23.06.1998 р.	1,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,26,27,28,29,30; зупинено дію ліцензії на операції 5,11,13,14,17,18,20,21,27,28,29 до 20.04.2000 р.; обмежено операцію 8
м. Дніпропетровськ, просп. Пушкіна, 15	113	27.07.1999 р.	1,2,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,27,28,29,30; зупинено дію ліцензії на операцію 23 до 27.07.2000 р.; обмежено операції 5,8
м. Дніпропетровськ, вул. Леніна, 10	160	24.02.2000 р.	1,2,3,4,5,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30
м. Дніпропетровськ, Набережна ім. Леніна, 29	153	11.03.1999 р.	1,2,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30; обмежено операції 5,8
м. Дніпропетровськ, вул. Калініна, 75	—	—	—
м. Дніпропетровськ, просп. К.Маркса, 39-а	110	27.07.1999 р.	1,4,16
Дніпропетровська обл., м. Кривий Ріг, просп. К.Маркса, 28	177	12.01.1999 р.	1,4,8,9,12,26,28,29,30; зупинено дію ліцензії на операції 28,29 до 20.04.2000 р.; обмежено операцію 8
м. Донецьк, просп. Ілліча, 100-а	55	27.07.1999 р.	1,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30; зупинено дію ліцензії на операцію 23 до 27.07.2000 р.; обмежено операції 5,8
м. Донецьк, вул. Артема, 63	18	12.03.1999 р.	1,4,9,12,15,16,19,30; зупинено дію ліцензії на операції 9,12,15,16,19,30 до 01.07.2000 р.
Донецька обл., м. Макіївка, вул. Гаврилова, 3	—	—	—
м. Донецьк, вул. Артема, 110	122	23.06.1998 р.	1,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,26,27,28,29,30; обмежено операції 5,8
Донецька обл., м. Маріуполь, просп. Леніна, 35	—	—	—
м. Донецьк, вул. Університетська, 2-а	8	16.12.1999 р.	1,2,3,4,5,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,24,26,27,28,29,30; обмежено операцію 8
м. Донецьк, просп. Миру, 59	145	03.03.2000 р.	1,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,27,28,29,30; обмежено операцію 8
м. Донецьк, вул. Пушкіна, 20	85	15.07.1999 р.	1,3,4,5,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30; обмежено операцію 8
м. Донецьк, вул. Артема, 125	104	23.06.1998 р.	1,4,8,9,10,11,12,13,14,15,16,19,26,27,28,29,30; зупинено дію ліцензії на операції 11,13,14,27 до 20.04.2000 р.; обмежено операцію 8
м. Донецьк, Ленінський просп. , 4	182	15.10.1998 р.	1,4,5,8,9,10,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,26,27,28,29,30; обмежено операції 5,8

КОМЕРЦІЙНІ БАНКИ

124 (11)	Комерційний банк "ПОЛІС"	ТОВ	300 000	Банк перебуває у стадії ліквідації	22.10.1993 р.	203
125 (12)	Акціонерний комерційний банк "ДОНКРЕДИТИНВЕСТ"	ЗАТ	15 500 000		24.11.1993 р.	214
Житомирська область						
126 (1)	Комерційний банк "AMASCO"	ТОВ	3 000 000	Банк перебуває у стадії ліквідації	01.04.1993 р.	161
Закарпатська область						
127 (1)	Закарпатський акціонерний комерційний банк "ЛІСБАНК"	ВАТ	762 823	Банк перебуває у стадії ліквідації	04.10.1991 р.	14
128 (2)	Комерційний кооперативний інвестиційний банк "КООПІНВЕСТБАНК"	ТОВ	8 300 000		16.12.1992 р.	135
Запорізька область						
129 (1)	Акціонерний комерційний банк "ІНДУСТРІАЛБАНК"	ВАТ	13 411 260		16.10.1991 р.	36
130 (2)	Акціонерний банк "АВТОЗАЗБАНК"	ВАТ	14 101 518		21.10.1991 р.	43
131 (3)	Комерційний акціонерний банк "СЛОВ'ЯНСЬКИЙ"	ВАТ	24 012 787		21.10.1991 р.	44
132 (4)	Акціонерний банк "МУНІЦІПАЛЬНИЙ" (колишній акціонерний банк "ТАВРИДА-БАНК")	ВАТ	11 700 000		21.10.1991 р.	45
133 (5)	Акціонерний банк "МЕТАЛУРГ"	ЗАТ	11 623 590		12.07.1993 р.	182
134 (6)	Акціонерне товариство "НАШ БАНК" (колишній акціонерний банк "ЕЛІТА")	ВАТ	16 942 000		17.11.1993 р.	211
Івано-Франківська область						
135 (1)	Відкрите акціонерне товариство "Акціонерний комерційний банк "ПРИКАРПАТТЯ"	ВАТ	10 000 000		22.10.1991 р.	46
136 (2)	Акціонерний комерційний банк "ЗАХІДБУДГАЗБАНК"	ВАТ	7 500 000		22.10.1991 р.	47
Кіровоградська область						
—	—	—	—	—	—	—
АР Крим і м. Севастополь						
137 (1)	Акціонерний комерційний банк "ТАВРІЯ"	ВАТ	14 000 000		24.10.1991 р.	51
138 (2)	Азово-Чорноморський комерційний банк "АЗЧЕРКОМБАНК"	ТОВ	100 000	Банк перебуває у стадії ліквідації	24.10.1991 р.	52
139 (3)	Акціонерний банк "ТАВРІКА"	ВАТ	20 000 000		24.10.1991 р.	53
140 (4)	Акціонерний комерційний банк "КРИМ-БАНК"	ЗАТ	1 067 601	Банк перебуває у стадії ліквідації	25.10.1991 р.	54
141 (5)	Акціонерний комерційний банк "ІНТЕРКОНТБАНК"	ЗАТ	2 500 000	Банк перебуває у стадії ліквідації	13.12.1991 р.	71
142 (6)	"ОБ'ЄДНАНИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК"	ВАТ	13 365 640		23.12.1991 р.	74
143 (7)	Відкрите акціонерне товариство "ТММ-БАНК" (колишній ВАТ "НЕВІКОН-БАНК")	ВАТ	8 100 000		20.01.1992 р.	82
144 (8)	Акціонерний банк "КРИМКРЕДИТ"	ЗАТ	4 180 000	Банк перебуває у стадії ліквідації	21.02.1992 р.	86
145 (9)	Кримський комерційний ЦЕРКОВНИЙ БАНК "ККЦБ"	ТОВ	200 000	Банк перебуває у стадії ліквідації	07.05.1992 р.	108
146 (10)	Акціонерний комерційний банк "ЧОРНОМОРСЬКИЙ БАНК РОЗВИТКУ ТА РЕКОНСТРУКЦІЇ"	ВАТ	15 332 000		22.06.1992 р.	118
147 (11)	Акціонерний банк "АБСОЛЮТ"	ЗАТ	2 430 200	Банк перебуває у стадії ліквідації	26.11.1993 р.	215
148 (12)	Кримський комерційний банк "КРИМ-ЮРТ"	ТОВ	2 126 890	Банк перебуває у стадії ліквідації	20.01.1994 р.	225
149 (13)	Акціонерний Сімферопольський банк "АКСІ-БАНК"	ВАТ	9 000 000		26.01.1994 р.	229
150 (14)	Акціонерний банк "МОРСЬКИЙ"	ВАТ	8 112 720		17.05.1994 р.	246
151 (15)	Акціонерний комерційний банк "ЯЛТАБАНК"	ЗАТ	2 400 000	Банк перебуває у стадії ліквідації	09.07.1996 р.	261
Луганська область						
152 (1)	Акціонерний банк "УКРАЇНСЬКИЙ КОМУНАЛЬНИЙ БАНК"	ВАТ	15 000 000		10.08.1993 р.	187
153 (2)	"СХІДНО-ПРОМИСЛОВИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК"	ТОВ	10 000 000		13.09.1995 р.	253
Львівська область						
154 (1)	Акціонерний комерційний банк "ЕЛЕКТРОН БАНК"	ВАТ	12 000 000		10.10.1991 р.	25
155 (2)	Селянський комерційний банк "ДНІСТЕР"	ВАТ	14 000 000		14.10.1991 р.	27
156 (3)	Акціонерно-комерційний банк "ЛЬВІВ"	ЗАТ	7 449 208		14.10.1991 р.	28
157 (4)	Комерційний банк "ГАЛС"	ТОВ	604 422	Банк перебуває у стадії ліквідації	14.10.1991 р.	30
158 (5)	Акціонерне товариство "ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК" (АТ ЗУКБ)	ВАТ	56 036 669		31.03.1992 р.	96
Миколаївська область						
159 (1)	Миколаївський комерційний акціонерний банк розвитку промисловості і соціальної сфери "МИККОМБАНК"	ВАТ	398 003	Банк перебуває у стадії ліквідації	29.04.1992 р.	105
Одеська область						
160 (1)	Закрите акціонерне товариство "Акціонерний комерційний банк "ОДЕСА-БАНК"	ЗАТ	4 600 000		17.10.1991 р.	38
161 (2)	Акціонерний комерційний банк "ПОРТО-ФРАНКО"	ВАТ	6 335 010		17.10.1991 р.	39

КОМЕРЦІЙНІ БАНКИ

м. Донецьк, просп. Ілліча, 109-а	—	—	—
м. Донецьк, просп. Титова, 8-б	155	19.01.1999 р.	1,3,4,5,8,9,10,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,27,28,29,30; зупинено дію ліцензії на операцію 18 до 01.11.2000 р.; обмежено операції 5,8
Житомирська обл., м. Бердичів, вул. Нізгурецька, 16	—	—	—
м. Ужгород, вул. Волошина, 52	—	—	—
м. Ужгород, вул. Гайди, 10	105	23.06.1998 р.	1,3,4,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,26,27,29; зупинено дію ліцензії на операції 11,14,17,18 до 20.04.2000 р.; обмежено операцію 8
м. Запоріжжя, бул. Центральний, 27	126	30.08.1999 р.	1,4,5,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,26,27,28,29,30; обмежено операцію 8
м. Запоріжжя, просп. Леніна, 8	106	23.06.1998 р.	1,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,27,28,29,30; обмежено операції 5,8
м. Запоріжжя, вул. Кремлівська, 8	36	26.08.1999 р.	1,2,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,27,28,29,30; обмежено операцію 8
м. Запоріжжя, вул. 40 років Радянської України, 60-б	84	11.02.2000 р.	1,4,5,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,26,27,28,29,30; обмежено операції 5,8
м. Запоріжжя, просп. Металургів, 30	69	25.08.1999 р.	1,2,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30; обмежено операцію 8
м. Запоріжжя, вул. Добролюбова, 22	42	29.02.2000 р.	1,2,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30; обмежено операції 3,5,8
м. Івано-Франківськ, вул. Василіянов, 48	96	13.07.1999 р.	1,2,3,4,5,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,26,27,28,29,30; обмежено операції 5,8
м. Івано-Франківськ, вул. Незалежності, 67	101	23.06.1998 р.	1,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,26,27,28,29,30; обмежено операції 5,8
—	—	—	—
м. Сімферополь, вул. Севастопольська, 4	139	23.06.1998 р.	1,4,5,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,26,27,28,29,30; обмежено операції 5,8
м. Феодосія, вул. Р.Люксембург, 4	—	—	—
м. Севастополь, вул. Рєпіна, 1	167	23.06.1998 р.	1,4,8,9,10,11,12,13,15,16,17,18,19,20,21,22,30; обмежено операцію 8
м. Сімферополь, вул. Крілова, 37	—	—	—
м. Сімферополь, вул. Гоголя, 9/16	—	—	—
м. Сімферополь, вул. К.Лібкнхекта, 5	120	27.10.1999 р.	1,2,3,4,5,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,26,27,28,29,30; обмежено операції 5,8
м. Севастополь, пл. Нахімова, 2	187	31.03.2000 р.	1,4,8,9,12,15,16,19,26,30; зупинено дію ліцензії на операції 15,16,19 до 01.11.2000 р.; обмежено операцію 8
м. Сімферополь, вул. Куйбишева, 60/24	—	—	—
м. Севастополь, вул. Леніна, 25	—	—	—
м. Сімферополь, вул. Більшовицька, 24	164	15.09.1999 р.	1,4,5,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,26,27,28,29,30; обмежено операцію 8
м. Сімферополь, вул. Гагаріна, 14-а	—	—	—
м. Сімферополь, вул. К.Маркса, 30/9	—	—	—
м. Сімферополь, вул. Самокиша, 30	140	23.06.1998 р.	1,4,8,9,12,13,15,16,19,26,28,30; зупинено дію ліцензії на операції 13,15 до 20.04.2000 р.; обмежено операцію 8
м. Севастополь, вул. Брестська, 18-а	168	27.10.1999 р.	1,4,5,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,26,27,28,29,30; обмежено операції 5,8
м. Ялта, вул. Руданського, 8	—	—	—
м. Луганськ, вул. В.В.Шевченка, 18-а	149	28.03.2000 р.	1,4,7,8,9,10,12,13,14,15,16,19,21,22,26,27,28,29,30
м. Луганськ, вул. Радянська, 83	77	16.12.1999 р.	1,3,4,8,9,10,12,15,16,19,26,30; обмежено операцію 8
м. Львів, вул. Грабовського, 11	31	23.06.1998 р.	1,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30; обмежено операції 5,8
290017, м. Львів, вул. Переяславська, 6-а	94	16.12.1999 р.	1,3,4,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,26,27,28,29,30
м. Львів, вул. Сербська, 1	54	15.03.2000 р.	1,3,4,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,19,21,26,27,28,29,30
м. Львів, вул. Зелена, 149-а	—	—	—
м. Львів, вул. Наукова, 7-а	43	23.06.1998 р.	1,2,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30; обмежено операції 5,8
м. Миколаїв, вул. Р.Люксембург, 52	—	—	—
м. Одеса, просп. Адміральський, 33-а	159	23.06.1998 р.	1,2,3,4,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,26,27,28,29,30; зупинено дію ліцензії на операції 11,13,14,15,17,18,20,21,22,27,28,29 до 20.04.2000 р.; обмежено операцію 8
м. Одеса, вул. Пушкінська, 10	129	23.06.1998 р.	1,2,4,8,9,10,11,12,13,15,16,17,18,19,20,21,22,26,29,30; зупинено дію ліцензії на операції 11,13,17,18,21,22 до 20.04.2000 р.; обмежено операцію 8

КОМЕРЦІЙНІ БАНКИ

162 (3)	Акціонерний комерційний "ГЕНЕРАЛЬНИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ БАНК"	BAT	2 882 000	Банк перебуває у стадії ліквідації	26.02.1992 р.	87
163 (4)	Акціонерний комерційний банк "ІНВЕСТБАНК"	ZAT	11 100 000		31.03.1992 р.	95
164 (5)	Комерційний банк "ФЕБ"	TOB	7 500 000		29.01.1993 р.	147
165 (6)	Комерційний банк "МІСТО-БАНК"	TOB	8 026 000		23.07.1993 р.	184
166 (7)	Акціонерний комерційний "МОРСЬКИЙ ТРАНСПОРТНИЙ БАНК"	BAT	23 816 000		05.11.1993 р.	207
167 (8)	Акціонерний банк "ПІВДЕННИЙ"	ZAT	21 110 000		03.12.1993 р.	218
168 (9)	Акціонерний комерційний банк "ФІНБАНК"	BAT	5 400 000		24.12.1993 р.	223
169 (10)	Комерційний банк "КОНТАКТ БАНК"	TOB	22 832 510		02.02.1994 р.	238
170 (11)	Акціонерний комерційний банк "ІМЕКСБАНК"	BAT	24 000 000		29.03.1994 р.	241
Полтавська область						
171 (1)	Полтавський акціонерний банк "ПОЛТАВА-БАНК"	BAT	9 700 000		16.10.1991 р.	37
172 (2)	Акціонерний комерційний банк "МТ-БАНК"	BAT	44 250 170		27.12.1991 р.	77
173 (3)	Акціонерний комерційний банк "АВТОКРАЗБАНК"	BAT	10 836 179		07.07.1993 р.	179
Рівненська область						
174 (1)	Комерційний банк "ЗОРЯ"	TOB	2 803 000	Банк перебуває у стадії ліквідації	27.05.1992 р.	115
175 (2)	Комерційний банк "КНЯЖИЙ"	TOB	6 300 000	Банк перебуває у стадії ліквідації	08.04.1994 р.	242
Сумська область						
176 (1)	Акціонерний комерційний банк "СЛОБОДЖАНЩИНА"	BAT	7 199 665		06.02.1992 р.	84
Тернопільська область						
177 (1)	Акціонерний банк "ЄВРОЦЕНТР"	BAT	6 444 500		20.01.1994 р.	226
Харківська область						
178 (1)	Акціонерний комерційний інноваційний банк "УКРСИББАНК"	BAT	90 000 000		28.10.1991 р.	57
179 (2)	Східно-Український енергетичний банк "МЕГАБАНК"	BAT	21 572 769		28.10.1991 р.	58
180 (3)	Акціонерний комерційний регіональний банк "РЕГІОН-БАНК"	ZAT	9 000 000		28.10.1991 р.	59
181 (4)	Акціонерно-комерційний "РЕАЛ-БАНК"	BAT	14 303 600		29.10.1991 р.	60
182 (5)	Харківський акціонерний комерційний ЗЕМЕЛЬНИЙ БАНК	BAT	11 000 000		29.10.1991 р.	61
183 (6)	Акціонерний східно-український біржовий банк "ГРАНТ"	ZAT	9 000 000		29.10.1991 р.	62
184 (7)	Акціонерний комерційний банк "БАЗИС"	BAT	7 500 000		15.04.1992 р.	103
185 (8)	Акціонерний комерційний банк "МЕРКУРІЙ"	BAT	9 300 000		18.11.1992 р.	129
186 (9)	Акціонерний банк "ПРИВАТ-ЕКСЕЛ"	BAT	4 410 000		01.12.1992 р.	131
187 (10)	Інвестиційно-комерційний акціонерний банк "ЕРА"	BAT	6 476 776	Банк перебуває у стадії ліквідації	21.01.1993 р.	144
188 (11)	Акціонерний комерційний банк "ЄВРОПЕЙСЬКИЙ"	BAT	5 420 940		03.03.1993 р.	152
189 (12)	Акціонерний комерційний Український банк ТОРГОВОГО СПІВРОБІТНИЦТВА	BAT	18 000 000		23.03.1993 р.	156
190 (13)	Акціонерний банк "ІНВЕСТ-БАНК УКРАЇНА"	BAT	21 351 500		10.08.1993 р.	190
191 (14)	Акціонерно-комерційний банк "ЗОЛОТИ ВОРОТА"	BAT	14 000 000		18.08.1993 р.	193
Херсонська область						
192 (1)	Акціонерний комерційний банк "ГАРАНТ"	BAT	12 000 000		24.03.1993 р.	157
Хмельницька область						
—	—	—	—	—	—	—
Черкаська область						
193 (1)	Комерційний банк "ЧЕРКАСИ"	TOB	21 195	Банк перебуває у стадії ліквідації	10.08.1993 р.	188
Чернігівська область						
194 (1)	Акціонерний банк "ПРИВАТИВЕСТ"	BAT	8 100 000		30.10.1991 р.	64
195 (2)	Комерційний акціонерний банк "ДЕМАРК"	BAT	9 345 000		10.07.1992 р.	122
196 (3)	Акціонерний комерційний селянський банк "АГРОІНВЕСТБАНК"	BAT	1 290 000	Банк перебуває у стадії ліквідації	04.12.1992 р.	132
197 (4)	Акціонерний комерційний "ЄВРОБАНК"	BAT	6 000 000		21.01.1993 р.	145
198 (5)	Акціонерний комерційний банк "ПОЛІКОМБАНК"	ZAT	10 300 000		18.08.1994 р.	249
Чернівецька область						
199 (1)	Комерційний банк "БУКОВИНА"	TOB	7 500 000		21.05.1992 р.	114

КОМЕРЦІЙНІ БАНКИ

м. Одеса, вул. Єврейська, 4	—	—	—
м. Одеса, вул. Велика Арнаутська, 2-б	98	23.06.1998 р.	1,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,26,27,28,29,30; обмежено операції 5,8
м. Одеса, просп. Академіка Глушка, 13	143	23.06.1998 р.	1,3,4,8,9,10,11,12,13,15,16,17,18,19,20,21,22,26,29,30; зупинено дію ліцензії на операції 11,13,15,17,18,20,21,22,29 до 20.04.2000 р.; обмежено операцію 8
м. Одеса, вул. Фонтанська Дорога, 11	194	22.03.2000 р.	4,8,9,10,12,16,19,26; зупинено дію ліцензії на операцію 16; обмежено операцію 9
Одеська обл., м. Іллічівськ, вул. Леніна, 28	66	23.06.1998 р.	1,2,3,4,5,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,27,28,29,30; обмежено операції 5,8
м. Одеса, Французький Бульвар, 10	65	26.08.1999 р.	1,2,3,4,5,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30; зупинено дію ліцензії на операцію 23 до 27.07.2000 р.; обмежено операцію 8
м. Одеса, просп. Т.Шевченка, 4	121	23.06.1998 р.	1,3,4,8,9,10,11,12,13,15,16,17,18,19,20,26,27,28,29,30; зупинено дію ліцензії на операції 11,13,15,17,18,20,27,28,29 до 20.04.2000 р.; обмежено операцію 8
м. Одеса, вул. Прохорівська, 45	124	14.05.1999 р.	1,4,8,9,12,15,16,19,20,21,30; зупинено дію ліцензії на операцію 20 до 01.07.2000 р.; обмежено операцію 8
м. Одеса, просп. Т.Шевченка, 8-а	157	02.12.1999 р.	1,3,4,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30; зупинено дію ліцензії на операцію 23 до 27.07.2000 р.; обмежено операцію 8
м. Полтава, вул. Паризької Комуни, 40-а	73	30.10.1998 р.	1,2,3,4,5,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,26,27,28,29,30; обмежено операції 5,8
Полтавська обл., м. Кременчук, вул. Бутиріна, 59	142	15.09.1999 р.	1,2,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30; обмежено операцію 8
Полтавська обл., м. Кременчук, вул. Київська, 8	147	23.06.1998 р.	1,2,4,8,9,10,11,12,13,15,16,17,18,19,20,21,26,27,28,29,30; обмежено операцію 8
Рівненська обл., с. Зоря, вул. Сморжівська, 45	—	—	—
м. Рівне, вул. Кавказька, 9-а	—	—	—
м. Суми, вул. Кірова, 4	169	17.05.1999 р.	1,4,5,7,8,9,12,15,16,19,26,28,29,30; обмежено операції 5,8,29
м. Тернопіль, вул. Білецька, 1а	92	23.06.1998 р.	1,3,4,8,9,10,11,12,13,15,16,19,26,29,30; зупинено дію ліцензії на операції 11,13,29 до 20.04.2000 р.; обмежено операцію 8
м. Харків, просп. Московський, 60	75	20.01.2000 р.	1,2,3,4,5,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30; обмежено операцію 8
м. Харків, вул. Артема, 30	163	01.04.1999 р.	1,4,5,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30; обмежено операції 5,8
м. Харків, вул. Дарвіна, 4	32	27.07.1999 р.	1,2,3,4,5,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30; зупинено дію ліцензії на операцію 23 до 27.07.2000 р.; обмежено операції 5,8
м. Харків, просп. Леніна, 60-а	20	27.07.1999 р.	1,2,3,4,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30; зупинено дію ліцензії на операцію 23 до 27.07.2000 р.; обмежено операцію 8
м. Харків, вул. Чернишевського, 4	49	23.06.1998 р.	1,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,26,27,28,29,30; обмежено операції 5,8
м. Харків, вул. Данилевського, 19	6	27.07.1999 р.	1,3,4,5,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30; зупинено дію ліцензії на операцію 13 до 01.07.2000 р.; на операцію 23 — до 27.07.2000 р.; обмежено операції 5,8,9,21
м. Харків, вул. Сумська, 88	34	31.12.1999 р.	1,4,7,8,9,10,11,12,15,16,19,26,29,30; обмежено операцію 8
м. Харків, вул. Полтавський Шлях, 123	165	07.02.2000 р.	1,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,26,27,28,29,30; обмежено операцію 5
м. Харків, вул. Червонохвостівська, 90	37	23.06.1998 р.	1,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,26,27,28,29,30; обмежено операції 5,8
м. Харків, вул. Академіка Павлова, 120	—	—	—
м. Харків, Червоношкільна Набережна, 24	90	23.06.1998 р.	1,4,8,9,10,11,12,13,15,16,17,18,19,20,21,22,26,28,29,30; зупинено дію ліцензії на операції 11,13, 17,18,20,21,22 до 20.04.2000 р.; обмежено операцію 8
м. Харків, вул. Клочківська, 3	68	23.06.1998 р.	1,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,26,27,28,29,30; обмежено операції 1,5,8
м. Харків, вул. Новгородська, 11	119	04.11.1999 р.	1,4,8,9,12,15,16,17,18,19,20,21,22,30; обмежено операцію 8
м. Харків, просп. Леніна, 36	83	15.10.1998 р.	1,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,26,27,28,29,30; обмежено операції 5,8
м. Херсон, вул. Комкова, 76-а	154	01.10.1999 р.	1,3,4,5,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,26,27,28,29,30; обмежено операцію 8
—	—	—	—
м. Черкаси, вул. Гоголя, 224	—	—	—
м. Чернігів, вул. Серьожникова, 6	133	27.07.1999 р.	1,2,3,4,5,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30; зупинено дію ліцензії на операцію 23 до 27.07.2000 р.; обмежено операції 5,8
м. Чернігів, вул. Комсомольська, 28	47	23.06.1998 р.	1,2,3,4,5,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,26,27,28,29,30; обмежено операції 5,8
м. Чернігів, вул. Т.Шевченка, 103	—	—	—
м. Чернігів, вул. Леніна, 32	48	02.12.1999 р.	1,3,4,8,9,12,15,16,19,21,28,30; зупинено дію ліцензії на операції 15,21,28 до 01.08.2000 р.; обмежено операцію 8
м. Чернігів, вул. Київська, 3	152	07.02.2000 р.	1,2,3,4,5,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30
м. Чернівці, вул. Шкільна, 1	175	23.06.1998 р.	1,4,8,9,10,12,26,28,30; зупинено дію ліцензії на операцію 28 до 01.07.2000 р.; обмежено операцію 8

Перелік операцій, які підлягають ліцензуванню Національним банком України

*Операціями банків, що підлягають ліцензуванню, вважаються банківські операції,
перелічені у статті 3 Закону України “Про банки і банківську діяльність”.*

Національний банк України видає банкам ліцензію на здійснення банківських операцій, які зазначено в таблиці.

№ операції	Назва операції
1	Касове обслуговування клієнтів
2	Перевезення грошово-валютних цінностей та інкасація грошових коштів
3	Відповідальне збереження цінностей клієнтів банку
4	Ведення рахунків клієнтів (резидентів) у грошовій одиниці України
5	Відкриття та ведення рахунків банків-кореспондентів (резидентів) у грошовій одиниці України
6	Проведення операцій з касового виконання Державного бюджету України, в тому числі ведення бюджетних рахунків клієнтів та рахунків державних позабюджетних фондів
7	Проведення операцій з касового виконання місцевого бюджету, ведення бюджетних рахунків клієнтів та рахунків місцевих позабюджетних фондів
8	Залучення і розміщення кредитів та депозитів на міжбанківському ринку
9	Кредитування юридичних і фізичних осіб та фінансовий лізинг
10	Факторинг
11	Вкладення коштів у статутні фонди інших юридичних осіб
12	Залучення депозитів юридичних осіб
13	Залучення депозитів фізичних осіб
14	Емісія цінних паперів
15	Ведення рахунків клієнтів (резидентів і нерезидентів) в іноземній валюті та клієнтів-нерезидентів у грошовій одиниці України
16	Неторговельні операції з валютними цінностями
17	Ведення кореспондентських рахунків банків (резидентів і нерезидентів) в іноземній валюті
18	Ведення кореспондентських рахунків банків (нерезидентів) у грошовій одиниці України
19	Відкриття кореспондентських рахунків в уповноважених банках України в іноземній валюті та здійснення операцій за ними
20	Відкриття кореспондентських рахунків у банках (нерезидентах) в іноземній валюті та здійснення операцій за ними
21	Залучення та розміщення іноземної валюти на валютному ринку України
22	Залучення та розміщення іноземної валюти на міжнародних ринках
23	Валютні операції на міжнародних ринках
24	Операції з банківськими металами на валютному ринку України
25	Операції з банківськими металами на міжнародних ринках
26	Фінансування капітальних вкладень за дорученням власників або розпорядників інвестованих коштів
27	Видача поручительств, гарантій та інших зобов'язань за третіх осіб, що передбачають їх виконання у грошовій формі
28	Купівля, продаж цінних паперів та операції з ними
29	Управління грошовими коштами та цінними паперами за дорученням клієнтів
30	Купівля, продаж державних цінних паперів та операції з ними

Банки, вилучені з Реєстру банків, їх філій та представництв, валютних бірж і фінансово-кредитних установ

(1991—2000 pp.)

За станом на 01.04.2000 р.

№ п/п	Назва банку ¹	№ реєстрації банку	Дата закриття банку	Підстава для закриття банку
1	“ПІВДЕННА УКРАЇНА”	102	24.06.1992 р.	Реєстрацію анульовано
2	“ДІСКОНТ”	116	27.11.1992 р.	Перетворено на філію банку “INKO”
3	“ЕКОНОМІКА”	119	21.12.1992 р.	Перетворено на філію банку “УКРАЇНА”
4	“ЯНТАР”	106	05.03.1993 р.	Перетворено на філію банку “УКРАЇНА”
5	“САМАРА-АГРО”	72	14.07.1993 р.	Перетворено на філію банку “УКРАЇНА”
6	“ЗАХІДКООПБАНК”	48	27.09.1993 р.	Постанова Правління НБУ № 80 від 27.09.1993 р.
7	“АГРОПОСТАЧБАНК”	109	27.09.1993 р.	Постанова Правління НБУ № 80 від 27.09.1993 р.

¹ Назви банків подано за орфографією реєстраційних записів.

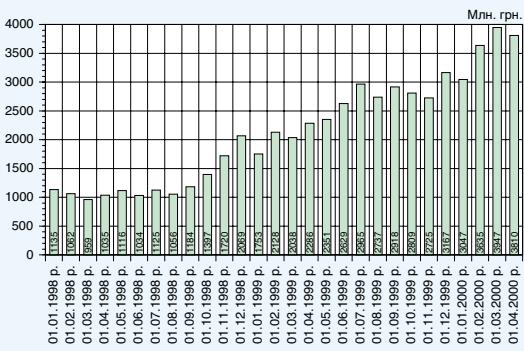
КОМЕРЦІЙНІ БАНКИ

8	"АГРОПРОГРЕС"	121	27.09.1993 р.	Постанова Правління НБУ № 80 від 27.09.1993 р.
9	"ПАРТНЕР"	90	29.12.1993 р.	Перетворено на філію банку "INKO"
10	"СУМИ-БАНК"	143	05.01.1994 р.	Постанова Правління НБУ № 3 від 05.01.1994 р.
11	"ПРИКАРПАТТОРГБАНК"	117	21.01.1994 р.	Перетворено на філію банку "УКООПСПІЛКА"
12	"ЕКОМЕДБАНК"	130	02.02.1994 р.	Постанова Правління НБУ № 19 від 02.02.1994 р.
13	"БЛАГОБАНК"	196	08.02.1994 р.	Постанова Правління НБУ № 26 від 08.02.1994 р.
14	"НИВА"	137	08.02.1994 р.	Постанова Правління НБУ № 27 від 08.02.1994 р.
15	"УНІВЕРСАЛБАНК"	136	08.02.1994 р.	Постанова Правління НБУ № 28 від 08.02.1994 р.
16	"ДОНБАС"	66	09.06.1994 р.	Постанова Правління НБУ № 111 від 09.06.1994 р.
17	"КОЛОС"	111	30.06.1994 р.	Перетворено на філію банку "АВАЛЬ"
18	"ПЕРСПЕКТИВА"	35	11.07.1994 р.	Перетворено на філію банку "УКРІНБАНК"
19	"РІВНЕСПОЖИВСПІЛКА"	200	11.07.1994 р.	Перетворено на філію банку "УКООПСПІЛКА"
20	"АВУАР"	150	09.08.1994 р.	Перетворено на філію банку "УКРІНБАНК"
21	"ЕЛБІМБАНК"	230	26.01.1995 р.	Перетворено на філію банку "АВАЛЬ"
22	КБ "ВОРСКЛА"	224	27.05.1996 р.	Перетворено на філію банку "УКРСОЦБАНК"
23	КБ "ХЕРСОНІНВЕСТБАНК"	173	27.05.1996 р.	Перетворено на філію банку "УКРАЇНСЬКИЙ КРЕДИТНИЙ БАНК"
24	"ЕВІС"	237	09.07.1996 р.	Постанова Правління НБУ № 82 від 09.07.1996 р.
25	"БУККООПБАНК"	185	09.07.1996 р.	Перетворено на філію банку "УКООПСПІЛКА"
26	"ОЛЕВСЬКИЙ"	112	09.07.1996 р.	Перетворено на філію банку "АВАЛЬ"
27	"ДНІПРОБАНК"	49	09.07.1996 р.	Перетворено на філію банку "АВАЛЬ"
28	"ЄДНІСТЬ"	191	09.07.1996 р.	Постанова Правління НБУ № 82 від 09.07.1996 р. (Рішення зборів)
29	"ЛЬВІВ-ВЕСТ"	76	09.07.1996 р.	Перетворено на філію банку "ЕЛЕКТРОН"
30	АКБ "ПРУТ і К"	100	12.12.1996 р.	Перетворено на філію банку "ЗУКБ"
31	КБ "ПРОМОІН"	56	26.12.1996 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 188 від 26.12.1996 р.
32	АКБ "КОНГРЕС"	176	26.12.1996 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 187 від 26.12.1996 р.
33	КБ "ХЕРСОН"	98	30.01.1997 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 20 від 30.01.1997 р.
34	АБ "ВУГЛЕПРОГРЕСБАНК"	50	27.02.1997 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 28 від 27.02.1997 р.
35	КБ "КООПЕРАТОР"	174	27.03.1997 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 54 від 27.03.1997 р.
36	КБ "ЕНЕРГІЯ"	107	27.03.1997 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 55 від 27.03.1997 р.
37	АБ "ХАРКІВЛЕГБАНК"	55	27.03.1997 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 56 від 27.03.1997 р.
38	КБ "ВІННИЦЯ"	42	27.03.1997 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 57 від 27.03.1997 р.
39	АКБ "ЛЕГПРОДБАНК"	141	27.03.1997 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 58 від 27.03.1997 р.
40	АКБ "ХАРКІВ"	126	24.04.1997 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 95 від 24.04.1997 р.
41	АКБ "ДНІПРОСЕРВІСБАНК"	113	03.07.1997 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 135 від 03.07.1997 р.
42	АКБ "ЄВРОЦЕНТР"	178	30.10.1997 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 261 від 30.10.1997 р.
43	АКБ "ДНІПРО"	13	06.03.1998 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 306 від 06.03.1998 р.
44	АКБ "РОСЬ"	85	13.03.1998 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 325 від 13.03.1998 р.
45	КБ "ПАРИТЕТ"	146	13.03.1998 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 326 від 13.03.1998 р.
46	КБ "ФДС"	244	26.03.1998 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 345 від 26.03.1998 р.
47	КБ "ГЕОБАНК"	140	26.03.1998 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 347 від 26.03.1998 р.
48	АБ "МОНОЛІТБАНК"	233	16.04.1998 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 365 від 16.04.1998 р.
49	АБ "ЕКОНОМБАНК"	34	25.06.1998 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 393 від 25.06.1998 р.
50	АБ "ЄВРОМЕТАЛБАНК"	208	25.06.1998 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 394 від 25.06.1998 р.
51	АКБ "ФІАТБАНК"	97	30.07.1998 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 400 від 30.07.1998 р.
52	КБ "ДНІСТЕР-БАНК"	32	30.07.1998 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 401 від 30.07.1998 р.
53	АБ "ТЕРНОПІЛЬ-КРЕДИТ"	41	05.08.1998 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 402 від 05.08.1998 р.
54	КБ "КОНТИНЕНТ"	88	25.09.1998 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 417 від 25.09.1998 р.
55	АБ "ЮНІВЕРС"	162	27.11.1998 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 437 від 27.11.1998 р.
56	АБ "ІНТРАСТБАНК"	154	27.11.1998 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 438 від 27.11.1998 р.
57	АКБ "СТРИЖЕНЬ"	209	18.12.1998 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 449 від 18.12.1998 р.
58	АКБ "СЕРВІС"	186	31.12.1998 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 450 від 31.12.1998 р.
59	КБ "САНА"	91	29.01.1999 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 455 від 29.01.1999 р.
60	КБ "УКРУНІВЕРСАЛБАНК"	213	01.04.1999 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 474 від 01.04.1999 р.
61	КБ "АЛЕКС"	123	01.04.1999 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 481 від 01.04.1999 р.
62	АБ "ВІКТОРІЯ"	40	17.05.1999 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 489 від 17.05.1999 р.
63	АБ "АРМАНД"	206	14.06.1999 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 509 від 14.06.1999 р.
64	АБ "РЕЗІДЕНТ"	70	30.06.1999 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 512 від 30.06.1999 р.
65	АКБ "ГАЛИЦЬКИЙ"	31	30.07.1999 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 528 від 30.07.1999 р.
66	АБ "ТРАСТ"	159	30.08.1999 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 559 від 30.08.1999 р.
67	АБ "ТЕРНАВА"	235	30.09.1999 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 576 від 30.09.1999 р.
68	АБ "АНТЕК"	104	22.10.1999 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 579 від 22.10.1999 р.
69	АБ "ЦЕНТРАЛЬНОЄВРО-ПЕЙСЬКИЙ"	232	22.10.1999 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 580 від 22.10.1999 р.
70	АКБ "БУДМБАНК"	10	08.02.2000 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 39 від 08.02.2000 р.
71	АБ "ПОДІЛЛЯ"	151	08.02.2000 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 40 від 08.02.2000 р.
72	АКБ "АРКАДІЯ"	192	22.03.2000 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 70 від 22.03.2000 р.
73	АКБ "УКРНАФТОГАЗБАНК"	26	22.03.2000 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 71 від 22.03.2000 р.

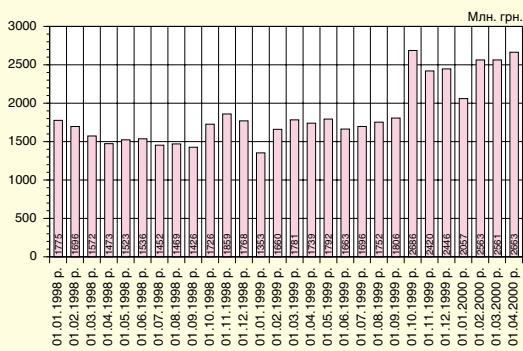
На замовлення "Вісника НБУ" матеріали підготувала головний економіст управління реєстрації та ліцензування банків НБУ Олена Сілецька.

Динаміка фінансового стану банків України на 1 квітня 2000 р.

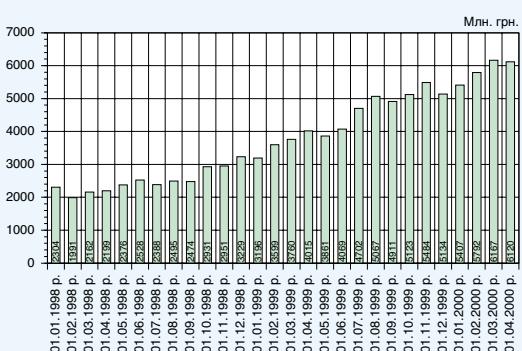
Грошові кошти та залишки в НБУ

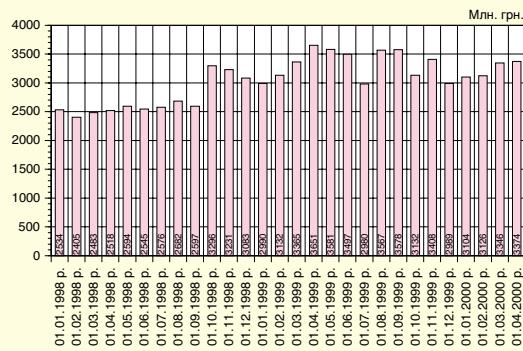
Кошти бюджетних установ та НБУ

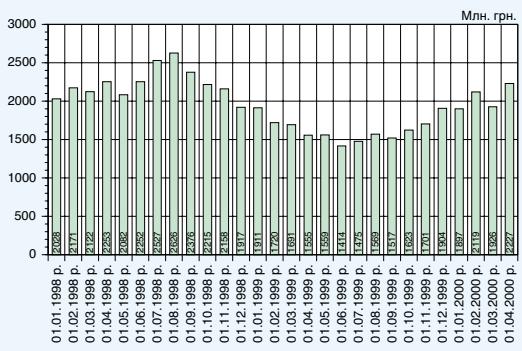
Кошти в банках

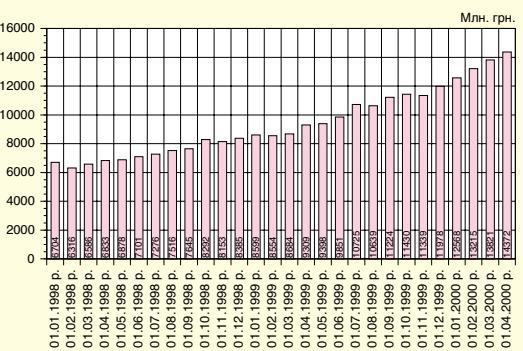
Кошти банків

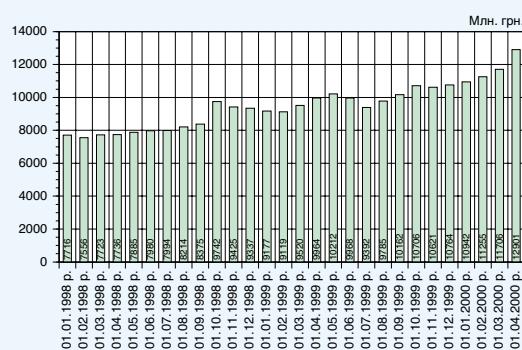
Інвестиційний портфель

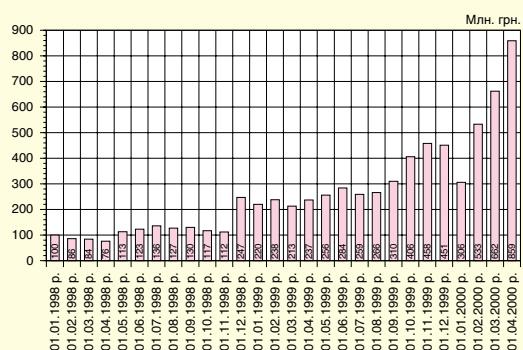
Кошти на рахунках клієнтів

Кредитний портфель

Цінні папери власного боргу

На замовлення "Вісника НБУ" матеріали підготовлено працівниками управління беззвітного нагляду департаменту пруденційного нагляду НБУ.

Річний фінансовий звіт акціонерного банку “Перший інвестиційний банк” за 1999 рік

Балансовий звіт АБ “Перший інвестиційний банк” на 31 грудня 1999 року

Тис. грн.

Найменування статті	Звітний рік	Попередній рік
АКТИВИ		
Кошти та залишки в НБУ	2 942	1 236
Казначейські та інші цінні папери, що рефінансуються Національним банком України, та цінні папери, емітовані Національним банком України	0	4 891
Кошти в інших банках	19 398	870
Цінні папери на продаж	555	
Кредити та заборгованість клієнтів	20 734	309
Інвестиційні цінні папери	6 860	
Довгострокові вкладення в асоційовані компанії й дочірні установи	0	
Основні засоби та нематеріальні активи	4 273	1 658
Чисті нереалізовані доходи від похідних фінансових інструментів		
Нараховані доходи до отримання	1 579	393
Інші активи	1 324	190
Усього активів	57 665	9 547
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ		
Кошти банків	1 610	79
Кошти клієнтів	25 924	1 231
Інші депозити		
Боргові цінні папери, емітовані банком	4 000	
Чисті нереалізовані витрати від похідних фінансових інструментів		
Нараховані витрати до сплати	4	94
Інші зобов'язання	802	5 040
Усього зобов'язань	32 340	6 444
ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ		
Статутний капітал	15 900	3 159
Капіталізовані дивіденди		
Акції, викуплені в акціонерів		(183)
Емісійні резерви	7 590	
Резерви	52	52
Переоцінка основних засобів		
Нерозподілений прибуток	1 783	75
Усього власного капіталу	25 325	3 103
Усього пасивів	57 665	9 547

Звіт про прибутки та збитки АБ “Перший інвестиційний банк”

Тис. грн.

Найменування статті	Звітний рік	Попередній рік
Процентний дохід	12 275	778
Процентні витрати	(5 325)	(124)
Чистий процентний дохід	6 950	654
Комісійний дохід	4 233	1 442
Комісійні витрати	(87)	(21)
Чистий комісійний дохід	4 146	1 421
Дивідендний дохід	0	0
Чистий торговельний дохід	(2 782)	411
Прибуток (збиток) від інвестиційних цінних паперів	(77)	0
Прибуток від довгострокових вкладень в асоційовані компанії й дочірні установи та інших інвестицій	0	0
Інший операційний дохід	137	745

КОМЕРЦІЙНІ БАНКИ

Операційний дохід	8 374	3 231
Загальноадміністративні витрати	(2 030)	(2 152)
Витрати на персонал	(1 295)	(783)
Прибуток від операцій	5 049	296
Витрати на безнадійні та сумнівні борги	(1 860)	7
Прибуток до оподаткування	3 189	303
Податок на прибуток	(1 046)	(228)
Прибуток після оподаткування	2 143	75
Непередбачені доходи (витрати)	(360)	0
Чистий прибуток (збиток) банку	1 783	75

Звіт про рух грошових коштів АБ “Перший інвестиційний банк” на 31 грудня 1999 року

Тис. грн.

Найменування статті	Звітний рік	Попередній рік
I. Операційна діяльність		
Чистий прибуток (збиток) поточного періоду	1 783	303
<i>Поправки чистого прибутку</i>		
Нараховані витрати	(90)	94
Нараховані доходи	(1 186)	993
Амортизація основних засобів	470	351
Резерви під сумнівні борги, знецінення активів	1 860	(7)
Торговельний результат	(19)	
Нарахований та відстрочений податок	768	(351)
Прибуток (збиток) від продажу інвестицій	77	
Прибуток від довгострокових вкладень в асоційовані компанії		
Амортизація дисконту і премії цінних паперів	(978)	(386)
Інший рух коштів, які не є грошовими	473	(949)
Чистий грошовий прибуток від поточних операцій банку	3 158	48
Зменшення (збільшення) коштів, розміщених в інших банках, кредитів та передоплат іншим банкам	(9 505)	0
Зменшення (збільшення) кредитів, наданих клієнтам	(22 156)	(322)
Зменшення (збільшення) інших активів	(223)	14
Збільшення (зменшення) коштів, отриманих від Національного банку України	0	0
Збільшення (зменшення) коштів інших банків	1 530	(14)
Збільшення (зменшення) поточних та депозитних рахунків	24 693	1231
Збільшення (зменшення) інших зобов'язань	(4 947)	4 946
Реалізація (придбання) цінних паперів у портфелі банку на продаж	(538)	
Чисте збільшення (зменшення) активів та зобов'язань від операційної діяльності	(11 146)	5 855
Чистий приплів (відплів) грошових коштів від операційної діяльності	(7 988)	5 903
II. Інвестиційна діяльність		
Реалізація (придбання) інвестиційних паперів	(1 070)	(3 216)
Зменшення (збільшення) вкладень в асоційовані компанії	0	0
Зменшення (збільшення) вкладень у дочірні установи	0	0
Зменшення (збільшення) основних засобів та нематеріальних активів	(4 159)	(846)
Чистий відплів грошових коштів від інвестиційної діяльності	(5 229)	(4 062)
III. Фінансова діяльність		
Збільшення (зменшення) цінних паперів власного боргу	4 000	0
Збільшення (зменшення) субординованих зобов'язань	0	0
Збільшення (зменшення) сплаченого акціонерного капіталу	20 262	766
Дивіденди, сплачені протягом звітного періоду	(6)	0
Чистий приплів грошових коштів від фінансової діяльності	24 256	766
Чисте збільшення (зменшення) грошових коштів та їх еквівалентів	11 039	2 053
Грошові кошти та їх еквіваленти на початок року	2 106	53
Грошові кошти та їх еквіваленти на кінець року	13 145	2 106

Звіт про зміни у власному капіталі АБ “Перший інвестиційний банк”

Тис. грн.

Рядок

Найменування статті

Примітки

Статутний капітал зареєстрований, сплачений

Емісійні різниці

Викуплені власні акції

Резерви

Переоцінка основних засобів

Нерозподілений прибуток

Капіталізовані дивіденди

Капітал та резервні фонди, всього

Попередній рік

1	Залишок на 1 січня		3 159		(183)	52		75		3 103	3 211
2	Переоцінка основних засобів										
3	Дивіденди за минулий рік сплачені							(6)		(6)	
4	Капіталізовані дивіденди за минулий рік										(949)
5	Чистий прибуток							1 783		1 783	75
6	Розподіл у загальні резерви банку										
7	Розподіл у резервні фонди										
8	Сплата в раніше зареєстрований статутний капітал										949
9	Реєстрація акцій нового випуску (на суму внесків)		12 741	7 590						20 331	
10	Купівля власних акцій							(69)		(69)	(183)
11	Продаж раніше викупленіх власних акцій				183					183	
12	Ефект змін в облікових політиках або виправлення суттєвих помилок	1.16									
13	Залишок за станом на 31 грудня		15 900	7 590		52		1 783		25 325	3103

Аудиторський висновок

незалежної аудиторської фірми “Укraudit-XXI” (ліцензія на аудиторську діяльність № 000701, Україна, 04053, м. Київ, вул. Некрасовська, 3, кв. 3, тел. 235-78-56)

м. Київ

Аудиторською фірмою перевірено наданий баланс за станом на 1 січня 2000 року і відповідний звіт про прибутки та збитки за рік, який закінчився 31 грудня 1999 року.

Відповідальність за звітність несе керівництво АБ “Перший інвестиційний банк”. У наші обов’язки входить підготовка висновку на підставі даних (інформації), які надійшли за підсумками аудиторської перевірки цієї звітності.

Перевірку проведено згідно з вимогами украйнських нормативів аудиту, якими передбачається планування і здійснення аудиту з метою збору достатньої інформації про те, що звіти не містять у собі суттєвих помилок. Шляхом тестування ми перевірили інформацію, яка підтверджує цифровий матеріал, покладений в основу звітності.

Під час аудиторської перевірки було проаналізовано бухгалтерські принципи, що застосовувалися банком, розглянуто принципи оцінки матеріальних статей балансу і звітність у цілому.

Аудиторська перевірка здійснювалася вибірково за різні періоди діяльності замовника у 1999 році із забезпеченням репрезентативності результатів для всього періоду перевірки по таких основних напрямах:

■ додержання вимог законів України, указів Президента України, нормативних актів Національного банку України та Міністерства фінансів України стосовно банківської діяльності, у тому числі

тих, у яких передбачено застосування фінансових та інших санкцій до установ-порушників, а також наявність ліцензій НБУ на здійснення банком операцій;

■ аналіз правильності формування доходів і витрат АБ “Перший інвестиційний банк” та формування його прибутку, перевірка повноти нарахування та сплати сум податків та відрахувань у державні бюджетні й позабюджетні фонди;

■ додержання правил бухгалтерського обліку товарно-матеріальних цінностей та основних засобів;

■ перевірка виникнення й погашення дебіторської та кредиторської заборгованості, реальність залишків на відповідних рахунках на кінець року;

■ стан бухгалтерського обліку та його відповідність вимогам НБУ;

■ правильність здійснення операцій із валютними цінностями та цінними паперами;

■ правильність здійснення розрахунків із підзвітними особами;

■ стан організації внутрішнього аудиту;

■ дотримання порядку створення і формування резервів відповідно до вимог чинного законодавства та нормативних актів Національного банку України;

■ наявність фактів зловживання керівних осіб банку;

■ якість кредитного портфеля.

23 лютого 2000 року

Під час аудиторської перевірки встановлено, що окрім операції, про що повідомлено Замовнику, проведено (оформлено) з порушенням встановленого порядку, проте вони мають обмежений вплив на стан справ у цілому і не перекручуєть загальну картину фінансового стану. Щодо перевірених напрямів неопераційної роботи АБ “Перший інвестиційний банк”, аудитори вважають організацію роботи внутрішнього аудиту задовільною, фактів зловживання керівних осіб банку не виявлено.

Тому аудитори вважають за можливе підтвердити, що, за винятком згаданих обмежень, надана інформація в усіх суттєвих аспектах свідчить про відповідність здійснованої фінансово-господарської діяльності чинному законодавству. Прийнята система бухгалтерського обліку відповідає законодавчим та нормативним вимогам. Фінансова звітність складена на основі дійсних облікових даних і в цілому достовірно відображає фактичний фінансовий стан АБ “Перший інвестиційний банк” на 1 січня 2000 року за результатами операцій за період з 1 січня 1999 року по 31 грудня 1999 року.”

Заступник генерального директора
(аудитор України, сертифікат серії
Б № 000126)

С.І.Андріїшен.

Дослідження /

Банківські сервери в Інтернеті

Мережа Інтернет охопила всю земну кулю і стала універсальним, доступним та зручним засобом комунікації. Торкнулася вона і банківської діяльності, де завдяки Інтернету, вважає автор публікації, можна зробити справжню революцію, особливо коли йдеться про розрібне обслуговування клієнтів – приватних осіб та підприємств.

Щоб оцінити рівень застосування засобів Інтернету в банківській справі, довелося поспідовоно переглянути усі банківські сервери, зареєстровані в Каталозі українських ресурсів Інтернету Інформаційного центру "ElVisi". Їх виявилося на погано мало. Більше того, із 25 областей України лише 9 мають web-сторінки своїх банків та ще дві такі сторінки формують. Кількома web-сторінками представлені комерційні банки Київської, Дніпропетровської, Донецької областей, АР Крим. Київська область репрезентована також сторінкою НБУ в Інтернеті.

Дещо несподіване враження залишає перелік банків, які мають власні www-сервери. За логікою, це мали б бути сторінки найбільших, відомих в Україні і світі банків. Але саме вони чомусь не дуже активно пропагують свої послуги у всесвітній мережі. Банки "Аваль" та Приватбанк відкрили по чотири сторінки (три з них — у філіалах), а "стовпі" української банківської справи — Промінвестбанк та АКБ "Україна" — лише по одній, Укрсоцбанк — дві, причому вони містяться у філіалах. Як бачимо, активніше освоюють новий, незвіданий ще простір Інтернету середні та малі банки.

Загалом мною вивчено web-сторінки 25 установ комерційних банків.

Важливо проаналізувати не лише кількість web-сторінок комерційних банків, а й їх інформаційну насиченість. Із цього приводу хотілося б зробити кілька зауважень.

Зовнішнє оформлення. Перше, із чого починається будь-який сервер, — це вибір кодування та мови. На жаль, україномовних серверів налічується лише 5, причому 2 з них мають і російську версію. Отож решта сторінок зроблені російською мовою; 5 із них мають кілька російськомовних кодувань (зазвичай KOI-8, Windows-1251 та інші). Повноцінно англійською версією володіють 10 українських банків, причому не лише великі, які ведуть активну роботу за кордоном, а й менші — регіональні банки.

Усі комерційні банки подали свій логотип, чимало — назустріч та логотип англійською мовою. П'ять серверів проілюстровано типовими фотосюжетами: фасад офісу, вид операційного залу, портрети керівників бан-

ку; деякі сторінки прикрашають малюнки пластикових карток; шість серверів оснащено лічильниками відвідувань.

Інформація, яка рідко поновлюється. Усі сервери публікують у різному обсязі загальну інформацію про банк, його історію та основні напрями діяльності. 16 сторінок містять більш-менш докладну інформацію щодо послуг; 4 подають тарифи на всі або деякі види своїх послуг. Баланс, річний звіт публікують на web-сторінках шість комерційних банків; три з них подають ці відомості у динаміці — за ряд років. На жаль, це звіти за 1997 рік або, у кращому разі, за кілька місяців 1998 року. Інформацію щодо кількості акціонерів оприлюднено тільки на двох серверах; щодо кореспондентських відносин з іншими банками — на трьох (на двох зазначено лише кількість банків-кореспондентів); про аудиторські перевірки

Банківські web-сервери перебувають у зародковому стані. Подана в них інформація — нудна, неактуальна, ніби прочитана вчорашина газета

вважають за потрібне розповісти п'ять банків (хоча всього два з них знайомлять із більш-менш детальними висновками), на двох серверах опубліковано інформацію стосовно рейтингу банку (зрозуміло, на це зважилися ті, кому є чим похвалитися).

Дивує, що не всі банки повідомляють на web-сторінках докладну інформацію щодо своїх реквізитів. Так, поштову адресу зачинали тільки 15 банків, телефон — 14, факс — 6, телекс — 6, e-mail — 9, nbu-mail — 4, S.W.I.F.T. — 4, Reuters — 2, Sprint — 3, номер кореспондентського рахунку в НБУ — 5, номер по МФО — 4, номер ліцензії НБУ — 3, ідентифікаційний код — 6, дату та номер свідоцтва про державну реєстрацію — 2, номер свідоцтва про реєстрацію платника ПДВ та ідентифікаційний податковий номер — 1. Адреси та телефони своїх філій оприлюднили 6 банків; 4 — подали прізвища своїх керівників, один із них — навіть їхні біографічні довідки.

Інформація, яка періодично оновлюється. Більшість банків обмежується інформацією, яку фактично немає потреби оновлювати. Але деякі регулярно перегляда-

**Наталія
Меджибовська**

Доцент Одеського державного економічного університету. Кандидат економічних наук

ють зміст своїх серверів. Ідеться про дані щодо обмінних курсів іноземних валют. Так, шість банківських серверів повідомляють курси валют НБУ, на кількох із них можна знайти дані про котирування цінних паперів, результати торгів на УМВБ, курси валют в інших країнах та в самих банках. Загалом це досить актуальна інформація, якщо вона регулярно оновлюється.

Дев'ять сторінок комерційних банків містять посилання на інші сервери — на різні пошукові системи, фінансову інформацію в Інтернеті, в деяких подано відомості щодо банків світу. Чотири банківські сервери мають сторінки своїх працівників та клієнтів. Але практично відсутні інформація щодо вакансій, консультації для бажаючих знайти роботу в банку.

Індивідуальна робота з клієнтами. На жаль, лише один регіональний банк дає змогу використовувати власний рахунок за допомогою мережі Інтернет. На цьому сервері знаходимо інформацію щодо приєднання та експлуатації системи обслуговування приватних осіб. Ще один банк надає можливість стежити за своїм рахунком.

Узагальнюючи наші спостереження, значимо таке. По-перше, банківські web-сервери сьогодні перебувають у зародковому стані. Подана в них інформація — нудна, неактуальна, ніби прочитана вчорашина газета. Такі новації, як робота з карт-рахунком та приватні області є швидше експериментом, ніж загальною практикою. Про це свідчить хоча б той факт, що багато серверів оголошують стан формування чи реконструкції. По-друге, створенням web-серверів займалися здебільшого ентузіасти-одинаки, програмісти та зрідка дизайнери. Про web-сторінки комерційних банків нині повинні подбати менеджери, які визначають стратегію розвитку інформаційного серверу та керують її впровадженням.

Визначимо можливі напрями розвитку банківських сторінок. Найпростіший із типів web-серверів — **рекламний буклет**, де подається загальна інформація щодо історії банку, його послуг, структури, реквізитів, клієнтів та акціонерів, результатів фінансової діяльності. На такому сервері часом можна знайти свіжі новини, дані щодо курсів та котирувань, вакансій та іншу довідкову

інформацію.

Українські банківські web-сервери до певної міри відповідають вимогам до такого типу серверів, які не вимагають великих витрат і високої кваліфікації розробників. Створюючи їх, можна не обтяжувати себе клопотами стосовно інтеграції з автоматизованою банківською системою (АБС), захисту переказаної інформації та перевірки цілісності трансакцій. Більше того, таку інформацію певний час можна не поновлювати, що значно зменшує витрати на обслуговування серверу.

По суті, йдеться про прямий аналог паперового буклету, зроблений та опублікований за допомогою засобів www. А відтак кінцевими споживачами поданої у такий спосіб інформації може бути досить невелике коло людей — користувачів Інтернету. Хоча слід сказати, що надто загальна інформація, викладена на паперових носіях, часто не задовольняє. Крім того, зазначені сервери не дають прямих доходів, оцінити їх економічну ефективність дуже важко.

Для надання конфіденційних послуг клієнтам розробляються так звані **бізнес-сервери**. Доступ до призначеної не для всіх інформації (стану рахунків клієнта, його вкладів, кредитних ліній тощо) суворо обмежений — вона захищена системою паролів і механізмами шифрування. Ознайомитися з нею можна лише після процедур аутентифікації (з'ясування особи) та авторизації (визначення прав доступу). Крім того, сам сервер повинен бути аутентифікований користувачем. Це додає йому впевненості в справжності серверу, якому доводиться відкривати конфіденційну інформацію — паролі, номери рахунків тощо. Сама процедура взаємної ідентифікації також повинна бути захищена.

У системах двостороннього обміну даними користувач може вносити зміни в дані серверу. Використовуючи стандартне програмне забезпечення, клієнт може виконувати операції зі своїм рахунком, конвертувати валюту, укладати угоди на фондовій біржі, здійснювати за ними платежі.

Для таких систем характерний підвищений ступінь захисту, оскільки виникає подвійна загроза: крім витоку конфіденційної інформації, можливі крадіжки матеріальних цінностей, які належать і банку, і клієнту. Крім використання зазначених засобів безпеки, достовірність переказаних у банк документів клієнт додатково підтверджує електронним підписом, який накладає на своє повідомлення до шифрування. Після дешифрування, перш ніж почати обробку повідомлення, у банку обов'язково перевіряють електронний підпис клієнта.

У такому разі web-сервер використовується як інструмент роботи з клієнтом, що, з одного боку, дає змогу банку розширити коло потенційних клієнтів та отримувати

ти прямі доходи, а з другого — значно ускладнює процес розробки серверів. Аби надати зазначені послуги, доведеться побудувати про дизайн web-сторінки (її структуру та стиль) і програмування (шифрування, підтримку трансакцій, монтування в АБС). Виникає низка організаційних питань, таких як розробка договорів, цінової політики, створення відповідних підрозділів, навчання персоналу, просування нових послуг на ринку та формування політи.

Бізнес-сервери можуть існувати окремо, але часто банківським сторінкам притаманні ознаки всіх перелічених вище типів.

Із розвитком Інтернету з'явилася нова концепція банківської діяльності. Йдеться про **віртуальні банки**. Їх ядром є www-сервер — віртуальний офіс, який виконує ті ж функції, що й традиційний банк. За допомогою такого банку клієнт має змогу отримати всю необхідну інформацію про банк, скласти договори щодо надання послуг, відкривати рахунки, здійснювати за ними

Вартість послуг віртуальних банків знижується завдяки використанню менших приміщень, невеликого штату співробітників, відсутності сковищ тощо

операций — тобто працювати в режимі реального банку.

Відтак вартість банківських послуг зменшується завдяки використанню менших приміщень, невеликого штату співробітників, відсутності сковищ тощо. Труднощі при створенні віртуальних банків такі ж, як при створенні бізнес-серверів (потреба у складному програмному забезпеченні, розробка нормативної бази, підготовка персоналу тощо). Незважаючи на це, ідея віртуальних банків уже детально розроблена, більше того, у світі її вже почали реалізовувати.

Використання web-серверів комерційних банків для надання конфіденційних послуг із цілого ряду причин є дуже привабливим для потенційних клієнтів, адже вони мають змогу здійснювати необхідні операції безпосередньо зі свого офісу чи будинку. До того ж електронні розрахунки за допомогою Інтернету підвищують оперативність обслуговування клієнтів, поліпшують контроль за рухом коштів та прискорюють процес платежів. Банківські послуги в електронному вигляді доступні протягом усього дня. Вигідно і те, що робоче місце клієнта оснащене не таким дорогим спеціалізованим програмним забезпеченням, як у системах "Клієнт—банк", а стандартним, широко застосовуваним. Банк лише підтримує власний web-сервер і дбає про безпечність сеансів електронного зв'язку з клієнтами.

Банки теж належним чином оцінили привабливість використання web-сторінок для електронної комерції. Адже віртуальний ринок допомагає розширити коло потенційних відвідувачів, і не тільки залучити до співпраці

територіально віддалених клієнтів, а й визначити ту їх категорію, яка цікавиться запропонованими банківськими послугами. Банк може стежити за поведінкою клієнтів у мережі та проводити на цій основі маркетингові дослідження. Інтернет дає змогу вдосконалити якість і швидкість надання банківських послуг. Спеціальні програмні засоби підвищують також їх надійність. Оскільки накладні витрати на комунікації в мережі Інтернет порівняно невеликі, це уможливлює вихід для малих та середніх банків на глобальні ринки. Проведення клієнтських розрахунків через Інтернет дає змогу банку зменшити кількість операціоністів, приміщень, сковищ, а отже, скратити штат працівників.

Слід наголосити, що використання засобів Інтернету в банківській діяльності — справа дуже перспективна. Крім прямих економічних переваг, воно сприяє підвищенню іміджу та привабливості банку в очах потенційних клієнтів. Як показало дослідження, банки вже усвідомили необхідність перебудови й розвитку своїх серверів — про це свідчить кількість серверів, які зазнають перетворень. Але хочу ще раз зауважити: web-сторінок українських банків усе ще дуже мало.

Очевидно, в найближчому майбутньому www-сервер навряд чи стане невід'ємним атрибутом кожного банку. Деякі сторінки можуть навіть закритися. Однак загальна їх кількість неухильно зростатиме. Сервери стануть інформаційно насиченішими, їх розробкою займатимутися професіонали. Рекламні сервери, приміром, повинні розробляти спеціалізовані дизайнерські організації, а розвитком бізнес-серверів та особливо віртуальних банків — займатися фірми-виробники АБС, оскільки створення таких серверів потребує глибоких знань не лише в галузі www-технологій, а й банківської специфіки. Крім того, обсяг цих проектів такий великий, що потребує значних затрат часу та залучення спеціалістів різного профілю. Вірогідно, www-сервери стануть штатними компонентами АБС нового покоління.

До слова, у міжнародному каталогі Qualisteam, який містить інформацію про web-сторінки більш ніж 3000 банків зі 100 країн світу (майже 95% інформації про банківські web-сторінки) є посилання тільки на чотири українські банки. Порівняно з минулим роком ці сторінки значно поліпшено. З'явилася актуальні і важливі інформація про діяльність цих банків, один із них розробив модуль індивідуальної роботи зі своїми клієнтами, захищений за допомогою системи паролів та кодів, а інший вмістив інформацію про конкурсний набір фахівців з інформаційних систем. Сподіватимемося, що комерційні банки дедалі активніше використовуватимуть web-сторінки у своїй роботі.

Точка зору /

Сергій
Лисюк

Головний консультант секретаріату
Комітету Верховної Ради України
з питань фінансів і банківської діяльності

Лише забезпечивши національну банківську систему міцною правовою базою, фундаментальними положеннями щодо регулювання банківської діяльності у сфері зовнішньоекономічних відносин, вважає автор публікації, можна сподіватися на успішне виконання банками своїх функцій і їх вагомий внесок у розвиток цих відносин.

Банки у зовнішньоекономічних відносинах України

Усі галузі зовнішньоекономічної діяльності регулюються, з одного боку, міжнародними правилами, звичаями та актами, а з іншого — національними законодавчими актами. Національна правова база не повинна суперечити міжнародній.

Міжнародна зовнішньоекономічна правова база містить: конвенції, міждержавні платіжні угоди та інші нормативні акти; міжбанківські угоди щодо організації розрахунків; уніфіковані правила та звичай стосовно окремих питань банківської діяльності, видані Міжнародною торговою палатою, комісією ООН ЮНСІТРАЛ тощо.

Національне законодавство України, яке регулює валютні та зовнішньоекономічні відносини, спирається на Конституцію України, відповідні закони, Укази Президента, декрети Кабінету Міністрів, а також нормативно-правові документи інших органів державного управління. На сучасному етапі розвитку зовнішньоекономічних відносин для країн СНД та Балтії великого значення набуває питання щодо підписання багатосторонніх торговельних угод, що дало б змогу розв'язати деякі проблеми міжнародних економічних відносин. Прикладами багатосторонніх, універсального характеру міжнародних економічних угод є Генеральна угода щодо тарифів і торгівлі (ГАТТ), широко застосовувані угоди щодо сировинних товарів, багатосторонні конвенції про умови торгівлі, а також статути міжнародних фінансових організацій.

Зразком установчого конвенційного документа є Статут ООН, у якому дві глави — дев'ята (“Міжнародне економічне і соціальне співробітництво”) й десята (“Економічна та соціальна рада”) — присвячені переважно міжнародним економічним відносинам. Правове значення мають рішення (рекомен-

дації, постанови) інших міжнародних організацій, які є структурами ООН (ЮНКТАД¹, ЮНІДО², ЮНСІТРАЛ³ та інші). Вступивши до цих міжнародних організацій, Україна, на думку автора, активніше розвиватиме власну зовнішню торгівлю. Для правового регулювання міжнародної торгівлі особливо важливі конвенції та інші акти, спрямовані на уніфікацію торговельної практики. Так, Гаагською конференцією під егідою ЮНІДРУА⁴ 1964 року розроблено та прийнято конвенцію “Єдиний закон про міжнародну купівлі-продажу товарів”, якою уніфіковано відповідні норми майнового права у цій сфері, та конвенцію “Єдиний закон про укладення договорів міжнародної купівлі-продажу товарів”. Ці документи містять загальні положення стосовно визнання дійсними оферти й акцепту⁵, переходу прав володіння, власності й ризику, прав покупця в разі поставки нейкісного товару та інші важливі правові норми міжнародної торгівлі. За станом на 1993 рік до цих конвенцій приєдналося небагато країн. Приміром, Віденську конвенцію ООН (1980 року) про договори міжнародної купівлі-продажу товарів на той час підтримало 34 держави, у тому числі Україна, Росія, Білорусь, США, Франція, Німеччина, Італія. Варто також

згадати про Женевські конференції 1930 і 1931 років, де були прийняті вексельна та чекова конвенції, спрямовані на уніфікацію відповідних законів та спрощення процесу використання векселів і чеків у міжнародних розрахунках. Єдиний вексельний закон став базовим елементом національних вексельних законодавств більшості країн. Україна та кож приєдналася до нього.

Із поглибленим економічного співробітництва зростає значення багатосторонніх правових актів щодо цієї галузі. Міжнародне співробітництво взагалі ї між банками зокрема ведеться здебільшого на двосторонній основі. Відносини між державами оформляються міждержавними (міжурядовими, міжбанківськими) угодами. Починаючи з 1992—1993 років у практику України, інших країн СНД та Балтії увійшли двосторонні угоди нового типу — про вільну торгівлю. У цих документах передбачається взаємне скасування митних зборів та податків; стягнення внутрішніх податків та зборів не вищих, ніж у третіх країнах; зобов'язання утримуватися від реекспорту, не встановлювати, крім виняткових випадків, кількісних обмежень; а також норми щодо свободи транзиту. Поширені, крім того, двосторонні угоди про усунення подвійного

¹ ЮНКТАД (UNCTAD, United Nations Conference on Trade and Development) — Конференція ООН із питань торгівлі й розвитку — орган Генеральної Асамблеї ООН, створений 1964 р. з ініціативою соціалістичних країн та країн, що розвиваються. Налічує 168 держав-членів. Основна мета ЮНКТАД — сприяння міжнародній торгівлі, передусім із метою прискорення економічного зростання країн, що розвиваються, зокрема торгівлі сировинними та промисловими товарами, “невидимих статей” торгівлі (у тому числі транспорту, передачі технологій, туризму тощо), а також фінансуванню, пов’язаному з торгівлею.

² ЮНІДО — організація із питань промислового розвитку (United Nations Industrial Development Organization), мета якої — сприяти промисловому розвитку та прискореній індустриалізації країн, що розвиваються, шляхом мобілізації національних і міжнародних ресурсів. Створено в 1986 р. як автономний орган Генеральної Асамблеї ООН. Налічує 137 держав-членів.

³ ЮНСІТРАЛ — Комісія ООН із питань права міжнародної торгівлі; допоміжний орган Генеральної Асамблеї ООН. Створено 1966 р. з метою сприяння прогресивній гармонізації та уніфікації міжнародного торговельного права, зокрема, шляхом підготовки конвенцій та інших правових документів.

⁴ ЮНІДРУА — Міжнародний інститут із питань уніфікації приватного права.

⁵ “Офера” — пропозиція уклсти угоду на певних умовах. “Акцепт” — згода на прийняття оферти, після вступу якої в силу угоди вважається укладеною.

оподаткування, взаємне забезпечення сприятливих умов для інвестиційної діяльності, загальні умови поставок товарів, угоди із митних, транспортних, транзитних питань тощо. Варто наголосити, що НБУ в 1993—1998 роках уклав двосторонні угоди з центральними банками країн СНД та Балтії стосовно організації міжбанківських розрахунків, у яких поряд із питаннями стосовно функцій центральних банків держав, визначено порядок розрахунків між суб'єктами господарської діяльності, а саме: через кореспондентські рахунки уповноважених банків України в іноземних банках. Відповідно до цих угод господарчі органи домовляються про валюту платежу. Розрахунки можуть здійснюватися у вільно конвертованих валютах (для держав СНД та Балтії та кож у їх національних валютах).

Слід також зазначити, що документи, які мають лише факультативне правове значення, але в рамках Міжнародної торгової палати регулюють міжнародні торговельні відносини, теж широко використовуються і є обов'язковими для сторін. Насамперед це так звані міжнародні правила тлумачення торгових термінів — “Інкотермс”. У деяких країнах вони введені до національного законодавства і становлять основу зводу міжнародних правил тлумачення найуживаніших термінів зовнішньоторгових операцій. Ці правила встановлено у 1936 році; у подальшому — в 1953, 1967, 1980 і 1990 роках — вони змінювалися і доповнювалися відповідно до сучасних вимог міжнародної торгової практики. Факультативними документами Міжнародної торгової палати є також уніфіковані правила та звичай для документарних акредитивів; уніфіковані правила для “bank-to-bank” рамбурсів за документарними акредитивами; уніфіковані правила для договірних гарантій, а також з інкасо та інші.

Міжнародні розрахунки передбачають оформлення банківських документів згідно зі стандартами ISO (International Standard Organisation) — організації, яка координує вироблення стандартів комерційної діяльності, в тому числі специфікацій, вимог до термінології, символіки тощо.

Обмінюючись фінансовою інформацією, банки різних країн використовують визнані у світі стандарти S.W.I.F.T. (Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunications), який дотримується встановлених та визнаних стандартів ISO та ООН. Якщо стандарту спеціального виду повідомлення ще не існує, S.W.I.F.T. його визначає силими спеціальних груп, які складаються із експертів і клієнтів. Зовнішньоторго-

вельні угоди оформляються за спеціальними стандартами S.W.I.F.T. для банківських переказів, інкасо та акредитивів, депозитно-кредитних та гарантійних операцій.

Зазначені вище міжнародні документи, норми та стандарти стосуються загальних правил оформлення і проведення зовнішньоекономічних операцій. Однак з утворенням незалежної України було вироблено відповідну власну вітчизняну законодавчу базу. На думку автора, можна виділити п'ять основних етапів розвитку валютного законодавства України.

Перший етап — становлення валютного законодавства та запровадження системи валютного регулювання — почався із прийняттям законів України “Про банки і банківську діяльність” від 20.03.1991 року та “Про зовнішньоекономічну діяльність” від 16.04.1991 року. Відтак було визначено загальні принципи діяльності банків в Україні, повноваження НБУ, порядок організації та функцій комерційних банків, перелік операцій, якими можуть займатися банки тощо. Зокрема, наголошено, що ко-

лютому 1993 року, розширено межі взаємовідносин з іноземними партнерами та конкретизовано механізм виконання Закону України “Про зовнішньоекономічну діяльність”: встановлено режим здійснення валютних операцій на території України, визначено загальні принципи валютного регулювання, функції кредитних установ при проведенні валютних операцій. Декретом передбачено контроль та відповідальність за порушення валютного законодавства країни. Лютим 1993 року датовано ще два декрети Кабінету Міністрів України, спрямовані на регулювання української валутної політики: “Про тимчасовий порядок використання надходжень в іноземній валюті” та “Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті” (згодом перетворений у закон). Ці три декрети стали підґрунттям для ряду нормативних документів НБУ. Підготовлений НБУ “Порядок обігу іноземної валюти на території України” від 14.03.1993 року визначав правила реалізації товарів за валюту, технологію отримання та перереєстрації індивідуальних ліцензій на роздрібну торгівлю в іноземній валюті. У вересні того ж року затверджено Положення “Про порядок застосування статті 16 Декрету Кабінету Міністрів України від 19.02.1993 року “Про систему валютного регулювання і валутного контролю”. За порушення правил валютних операцій зазначеним документом передбачалося стягнення штрафів із підприємств і організацій та припинення діяльності банків-порушників.

Із 1991 по 1993 рік видано ряд законодавчих документів, спрямованих на стимулювання процесу залучення іноземних інвестицій (закон “Про захист іноземних інвестицій в Україні”, “Про іноземні інвестиції” та “Про державну програму залучення іноземних інвестицій в Україну”; декрет Кабінету Міністрів України “Про режим іноземного інвестування”, який після введення в дію закону “Про режим іноземного інвестування” втратив чинність). Цими документами встановлено гарантії недоторканності іноземних інвестицій в Україні та безперешкодного переказу за кордон (після сплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів) доходів, прибутків та інших коштів, одержаних іноземними інвесторами на законних підставах у зв'язку з інвестиціями.

Другий етап розвитку валутного зако-

⁶ У той період згідно з рішенням Верховної Ради України уряд мав право видавати декрети з неврегульованих питань управління економікою. Ці документи набували сили закону і вступали в дію негайно після їх опублікування, без ратифікації Верховною Радою.

нодавства України припадає на так званий період “відновлення державної валютної монополії”. У той час введено фіксований курс карбованця і зобов’язано підприємства передавувати половину валютної виручки на рахунки Промінвестбанку (підприємствам виплачували еквівалент у карбованцях за офіційним курсом). До цього кроку спонукав зростаючий державний борг за оплату енергоносіїв, деревини та інших товарів критичного імпорту. Неврегульованість заведеного порядку, невдовolenня державних підприємств, інших експортерів та імпортерів стали причиною змін у законодавчому та нормативному регулюванні валютного ринку, внесених на початку листопада 1993 року. Згідно з новим порядком валютного регулювання частково заборонено вільне ціноутворення на валютному ринку, закрито міжбанківську валютну біржу. Обумовлено, що обов’язковий продаж валюти на тендерах та продаж інших валютних коштів підприємства здійснюють лише за офіційним курсом. Причому покупцем половини валютних коштів, які залишаються у підприємств після обов’язкового продажу на тендерах та в офіційний валютний резерв, може бути лише НБУ. Ці непродумані заходи гальмували експорт з України та стимулювали імпорт; відтак зменшилися надходження валюти у країну і різко підвищився попит на неї.

У зазначенений період вийшли Закон України “Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті” від 23.09.1994 р. та Інструкція НБУ № 139 “Про порядок здійснення розрахунків у іноземній валюті за експортно-імпортними операціями на умовах відстрочки платежів чи поставок” від 16.06.1994 р. За допомогою цих нормативних документів було зроблено спробу сформувати єдині норми поведінки, конкретні правила ведення зовнішньоекономічних операцій для резидентів. Так, закон вимагав від резидентів заражувати валютну виручуку від експортних операцій не пізніше, ніж протягом 90 календарних днів (стаття 1). Однією з переваг цього документа є негайна відповідальність за порушення положень, а саме: стягнення пені (0.3% від суми недоотриманої виручки). Однак, на думку автора, для більшості галузей вітчизняної економіки 90 днів — замалий термін.

Третій етап розвитку валютного законодавства України можна охарактеризувати як роботу над помилками. Спочатку з’явився Указ Президента “Про невідкладні заходи щодо повернення в Україну валютних цінностей, що незаконно знаходяться за її межами” від 18.06.1994 р. Відтак уся діяль-

ність валютних контролерів зосередилася на репатріації, тобто поверненні валютних цінностей із-за кордону та боротьбі з відливом валюти з України. Наступним кроком став Указ Президента “Про заходи по забезпеченням валютного та експортного контролю”, спрямований на припинення експорту капіталу з країни та вдосконалення механізму нагляду за валютними надходженнями від підприємницької діяльності. В указі передбачено можливість застосування такої спеціальної санкції, як тимчасове припинення зовнішньоекономічної діяльності суб’єкта підприємництва при виявленні у нього валютних цінностей, розміщених із порушенням встановленого порядку на рахунках та вкладах за межами України. Крім того, на резидентів тепер могли накласти штрафи за надання неповної інформації при декларуванні валютних цінностей, які знаходяться за межами країни. По суті, цей нормативний акт дублював Інструкцію НБУ “Про порядок здійснення розрахунків у іноземній валюті за експортно-імпортними операціями на умовах

Передбачений Законом України “Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті” термін зарахування валютної виручки резидентів від експортних операцій — 90 календарних днів — для більшості галузей вітчизняної економіки недостатній

відстрочки платежів чи поставок” і Указ Президента “Про невідкладні заходи щодо повернення в Україну валютних цінностей, що незаконно знаходяться за її межами”. Це ще раз засвідчувало, що держава спрямовує політику валютного контролю на повернення валютних цінностей із-за кордону. Указ Президента “Про облік окремих видів зовнішніх економічних договорів (контрактів) в Україні” від 07.11.1994 р. застерігав від неправильного складання контрактів, адже це давало іноземним партнерам формальний привід не виконувати договори. Запроваджувалася обов’язкова експертиза зовнішньоторговельних контрактів у Міністерстві зовнішніх економічних зв’язків і торгівлі України. Однак невдовзі з’ясувалося, що українські підприємці почали проводити бартерні операції, переважно збиткові для країни. Президент не забарився з відповідними заходами — підписав спрямований на зменшення кількості бартерних операцій Указ “Про регулювання бартерних (товарообмінних) операцій у галузі зовнішньоеко-

номічної діяльності” від 27.01.1995 р. Як інструмент досягнення мети застосовано попередній імпортний депозит — його підприємство мало відкрити у банку протягом трьох днів, щойно набрав чинності бартерний контракт. Та, як і слід було чекати, нововведення не прижилося. Виникла нагальна потреба усунути деякі недоліки вітчизняного законодавства, які уможливлювали фінансові спекуляції при проведенні операцій із валютними цінностями. Тож 27 червня 1999 року Президент видав Указ “Про заходи щодо недопущення відливу з України валютних та інших майнових цінностей”. На думку автора, цей указ відкривав шлях до вирішення питань стосовно

■ розміру комісійних винагород, які отримують банки-нерезиденти за проходження платежів через їх рахунки;

■ зменшення валютної виручки, що повинна надійти на користь резидентів від експорту товарів із мотивів невідповідності кількісних та/або якісних характеристик експортованих товарів, неповернення валютної виручки внаслідок виникнення форс-мажорних обставин експорту;

■ впливу на суб’єктів підприємницької діяльності у разі неповернення ними в Україну дивідендів від здійснення інвестиції за кордон;

■ відповідальність за надходження коштів у разі експорту-імпорту товарів (робіт, послуг, прав інтелектуальної власності) на підставі договорів комісії та доручення;

■ упорядкування валютних операцій, пов’язаних із переказуванням за кордон валютних коштів у вигляді попередньої оплати за річні періодичні видання, каталоги, довідники тощо, не призначенні для подальшого передпродажу;

■ упорядкування валютних операцій, пов’язаних із переказуванням за кордон валютних коштів як попередньої оплати за послуги, надані банкам міжнародними телекомунікаційними системами типу S.W.I.F.T.

На мою думку, зазначений указ слід доповнити такими положеннями:

- 1) якщо договором передбачено поставку товару в Україну чи поетапне здійснення авансового платежу на користь нерезидента, банківська установа має контролювати строки розрахунків окрім за кожним фактом поставки товару або сумою авансового платежу;

- 2) ситуація, коли валюта платежу відрізняється від валюти ціни контракту, регулюється окремим положенням НБУ;

- 3) з метою забезпечення стабільності валютного ринку України НБУ має

право обмежувати міжнародні розрахунки з попередньою оплатою. Обмеження не поширюється на передоплату в іноземній валюті послуг зв'язку та комунікацій, міжнародних платіжних систем; послуг, пов'язаних із забезпеченням функціонування транспорту при міжнародних перевезеннях; на передоплату за періодичні видання та іншу передплатну поліграфічну продукцію; на оплату страхових, туристичних, агентських (крім посередництва у разі експорту-імпорту продукції) та інших подібних послуг; оплату участі у семінарах, конференціях, виставках, за проживання в готелях; сплату мита та митних зборів за межі України; винагороду за послуги патентних повірених. Також було б доцільно, щоб законодавством було визначено поняття “експорт капіталу” та “втеча капіталу”. Термін “відлив капіталу” не відображає економічної сутності процесу, про який ідеться в указі. В цьому документі слід обумовити механізм протидії втечі капіталу шляхом повернення нерезидентові кредитних коштів (у разі надмірних відсотків за користування позичкою, наприклад, 100% річних). Також важливо розглядати приховану передплату в інших формах міжнародних розрахунків саме як передплату. Скажімо, при акредитивній формі розрахунків, коли частина або вся сума акредитива розкривається шляхом подання рахунка-фактури, без супроводження іншими фінансовими та комерційними документами. Крім того, було б доцільно ввести механізм контролювання своєчасності розрахунків за лізинговими операціями. (Йдеться про фінансовий або оперативний лізинг у формі міжнародного лізингу).

До позитивних рис зазначеного періоду слід віднести: поновлення із жовтня 1994 року торгів на Українській міжбанківській валютній біржі (УМВБ); розформування тендерного комітету, який продавав частину заробленої резидентами валюти за завищеним валютним курсом карбованця, щоб оплатити контракти “критичного імпорту”; скасування фіксованого курсу валют і запровадження порядку визначення їх офіційного курсу з урахуванням результатів торгів на УМВБ; заборону з 18 лютого 1995 року використання іноземної валюти як платіжного засобу на території України; початкові заходи щодо лібералізації валютного ринку України (банки зобов'язано продавати валютні надходження та вільні валютні кошти як через УМВБ, так і на міжбанківському ринку).

Четвертий етап — період фінансової кризи та протидії її антикризовими за-

ходами — характеризується значним погіршенням (наприкінці 1997 року) ситуації на валютному ринку України, викликаним світовою фінансовою кризою. Іноземні інвестори поквапливо залишили кошти, розміщені в Україні, та будь-що намагалися позбутись ОВДП на малоліквідному вторинному ринку. Крім того, російські банки використовували в операціях купівлі-продажу валюти всім відомі Лоро-рахунки, через які вже не раз на українському валютному ринку виникали проблеми з курсоутворенням. Спалах спекулятивних інтересів був настільки великим, що виникла загроза стабільності національної грошової одиниці. НБУ повів жорстку

Приховану передплату в міжнародних розрахунках слід розглядати саме як передплату, наприклад, при розрахунках акредитивами

монетарну політику: збільшив облікову ставку та норми обов'язкового резервування для комерційних банків, обмежив проведення операцій за Лоро-рахунками. Крім того, він заборонив українським комерційним банкам кредитувати Лоро-рахунки банків-нерезидентів у гривнях, подовжувати раніше укладені кредитні угоди та розміщувати депозити у гривнях на кореспондентських рахунках банків-нерезидентів.

Оскільки негативні тенденції 1998 року на валютному ринку України привели до посилення тиску на курс гривні, НБУ вдався до цілеспрямованих дій, скоординованих із урядовою програмою антикризових заходів (спільна постанова Кабінету Міністрів України та Національного банку України № 1413 від 10.09.1998 р.). Вони диктувалися прагненням нейтралізувати можливий вплив кризи на валютному та фондовому ринках Росії, не допустити відливу з України іноземної валюти й безпідставного підвищення попиту на неї. Серед ужитих заходів:

- припинення вітчизняними суб'єктами валютного ринку та їхніми клієнтами безготівкових операцій із купівлі-продажу вільно конвертованих іноземних валют на міжбанківському валютному ринку (вони велися виключно на Українській міжбанківській та Кримській валютних біржах);

- заборона здійснювати передплату за операціями з нерезидентами й поширення акредитивної та інкасової форм розрахунків із залученням у разі потреби гарантійних інструментів українських уповноважених банків;

- документальне підтвердження клієнтом фактичного надходження товарів

та отримання послуг;

- уведення вимоги обов'язкового продажу 50% надходжень в іноземній вільно конвертованій валюти на користь резидентів — юридичних осіб;

- обмеження щодо відхилень обмінних курсів при операціях комерційних банків на безготівковому та готівковому валютних ринках;

- обмеження щодо купівлі банками-нерезидентами іноземної валюти;

- лімітування обсягу одноразового продажу фізичній особі-резиденту готівкої іноземної валюти сумаю, еквівалентною 1000 доларів США; заборона надавати банківські кредити резидентам для реалізації їх контрактів, за винятком критичного імпорту.

Застосувавши механізм обмежень, на валютному ринку України на початку 1999 року вдалося досягнути відносної стабілізації. Аби його поживити та стимулювати операційну діяльність, НБУ починає скасовувати жорсткі обмеження, лібералізуючи валютний ринок. Щоб збалансувати попит і пропозицію на безготівковому ринку, він здійснює поступову керовану девальвацію курсу, розширяє допустимі межі відхилення готівкового курсу від офіційного (з 5 до 10%). Відтак ситуація дедалі поліпшується. Відновлено торги на міжбанківському валютному ринку без обмеження розміру маржі; призупинено торги на УМВБ із метою активізації ринку; скасовано обмеження на відхилення від офіційного курсу в безготівкових операціях та обмеження на граничні відхилення від офіційного курсу в готівкових операціях; уведено нові правила курсоутворення, згідно з якими офіційний курс визначається як середньозважений за операціями комерційних банків; скасовано обмеження стосовно розміру процентів за запозиченнями резидентів у іноземній валюти від нерезидентів, заборону щодо надання комерційними банками резидентам кредитів у іноземній та національній валютах для придбання товарів некритичного імпорту, ліміт на одноразовий продаж фізичним особам через пункти обміну іноземної валюти в сумі 1000 дол. США.

Враховуючи, що протягом **п'ятого етапу** прийнято цілу низку документів, по-кліканіх сприяти поступовій лібералізації та подальшому удосконаленню законодавчої бази валютного регулювання — законів, декретів Кабінту, указів Президента, постанов та інструкцій НБУ, інших державних органів, — автор висвітлює цей період конспективно.

У зазначений проміжок часу прийнято Закон “Про Національний банк України”; впорядковано операції за Лоро-рахунками банків-нерезидентів у

вітчизняній валюти; вдосконалено порядок здійснення розрахунків у іноземній валюті за експортно-імпортними операціями на умовах відстрочки платежів чи поставок; запроваджено механізм ведення уповноваженими банками відкритої валютної позиції; систематизовано законодавчу базу щодо відкриття банками рахунків у національній та іноземній валютах. Вдосконалено порядок перевезення валюти через митний кордон України, порядок купівлі фізичними особами-резидентами іноземної валюти на міжбанківському валютному ринку України та порядок надання уповноваженим банкам індивідуальних ліцензій на вивезення і спеціальних дозволів на ввезення банкнот іноземної валюти та бланків чеків. Встановлено правила переказу іноземної валюти — особистих коштів фізичних осіб — резидентів і нерезидентів — за межі України, порядок використання іноземної валюти у страховій діяльності та порядок здійснення контролю за надходженням товару за імпортними контрактами. Систематизовано та вдосконалено правила здійснення операцій на міжбанківському валютному ринку України, правила використання готівкової іноземної валюти на території України та порядок отримання резидентами кредитів, позик в іноземній валюті від нерезидентів і застосування штрафних санкцій за порушення валютного законодавства. Розроблено порядок кредитування в іноземній валюті та порядок володіння валютними цінностями (крім цінних паперів), дорогоцінними металами, каменями органогенного утворення і напівдорогоцінними каменями, що переходять у власність держави. Розроблено механізм банківського контролю за своєчасністю розрахунків за експортними, імпортними й лізинговими операціями клієнтів банку.

Прийняття переділчених вище законодавчих актів відчутно вплинуло на подальший розвиток національного валютного законодавства. Однак, на думку автора, для поліпшення законодавчого регулювання валютних відносин в Україні необхідно прийняти ще низку документів, а саме:

- Закон України “Про грошову систему України”, який би визначав засади грошової системи України та її функціонування, порядок емісії грошей, організації і регулювання грошового обігу тощо (в Росії такий закон прийнято ще 1992 року);

- Закон України “Про банки і банківську діяльність” у новій редакції, заснований на систематизованому підході до створення, діяльності, реорганізації і ліквідації банків з урахуванням по-ло-

жень Закону “Про Національний банк України”, чинного законодавства нашої країни, міжнародних методів, стандартів і практики регулювання банківської діяльності;

Для підвищення рівня законодавчого регулювання валютних відносин в Україні, на погляд автора, необхідно прийняти Закон України “Про державний борг”. У ньому має бути визначене адміністративну і карну відповідальність за неприйняття рішень або за економічно невіправдані рішення у сфері управління державним боргом. Крім того, цей закон повинен:

- регламентувати операції на ринку похідних від державних зовнішніх боргових зобов’язань;
- деталізувати процедуру реструктуризації державного боргу України, тобто переоформлення боргових зобов’язань, прострочених або за якими настав строк платежу;
- висвітлити механізм функціонування вторинного ринку державних запози-

Щоб підвищити рівень законодавчого регулювання валютних відносин в нашій країні, необхідно прийняти Закон “Про грошову систему України”, який би визначив засади вітчизняної грошової системи та її функціонування, порядок емісії грошей, організацію і регулювання грошового обігу та ряд інших законів

ченъ, зокрема, з’ясувати суть поняття “складні фінансові інструменти” та умови їх обігу;

- відобразжати механізм координації дій між НБУ, що здійснює монетарну (грошово-кредитну) політику, та Міністерством фінансів України, уповноваженим управляти державним боргом. Тобто йдеться про укладення інституційної угоди між зазначеними державними органами з метою погодження дій у сфері управління державним боргом та здійсненням грошово-кредитної політики.

Крім того, на думку автора, в цьому законі необхідно відобразити уповноваження державних органів із питань державних запозичень (як внутрішніх, так і зовнішніх) та управління державним боргом, у тому числі відповідні функції Міністерства фінансів. Мають бути визначені: фіiscalні агенти держави з використанням зовнішніх державних позик та обслуговування зовнішнього державного боргу; обов’язкові умови надання державних гарантій; ліміти державного боргу та державних гарантій за кредитами. Крім того, важливо розробити і впровадити комплексну систему індикаторів стану зовнішнього державного бор-

гу України. Треба запровадити такі показники, як прийнятний (орієнтовний) розмір відсоткових ставок і відсоткових платежів, валютна структура боргу та його терміновість, співвідношення між боргом, утвореним на умовах фіксованої і плаваючої відсоткової ставки; обсяги залучення нових кредитів за “наміченою ціною”. Важливо передбачити у законі систему оцінок ефективності вже проведених операцій щодо залучення нових позик і управління боргом.

Слід зазначити, що основні, принципові положення валютного регулювання в Україні визначаються не законодавством, а Декретом Кабінету Міністрів України “Про систему валютного регулювання і контролю”. Деякі положення валютного регулювання знайшли відображення у зазначених вище законах та підзаконних актах. Автор вважає, що нинішнє законодавство України потребує упорядкування, скасування багатьох правових актів різного рівня. Вирішенню цієї проблеми сприяло б прийняття закону “Про систему валютного регулювання”, покликаного встановити режим проведення валютних операцій на території України, визначати загальні принципи валютного регулювання, повноваження Національного банку, Кабінету Міністрів, інших центральних органів виконавчої влади, а також органів місцевого самоврядування щодо регулювання валютних операцій, права й обов’язки суб’єктів валютних відносин; порядок здійснення валютного контролю, відповідальність за порушення валютного законодавства. Крім того, Закон України “Про систему валютного регулювання” має бути узгоджений із законами України: “Про зовнішньоекономічну діяльність”, “Про Національний банк України”, “Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю”, з проектами законів: “Про банки і банківську діяльність”, “Про заходи щодо запобігання легалізації (відмиванню) доходів, отриманих незаконним шляхом”, із Кримінальним, Кримінально-процесуальним кодексами України та Кодексом України про адміністративні правопорушення, із законодавством України, яким регулюється інвестиційна та податкова сфери.

Досліджуючи стан правового регулювання банків у сфері зовнішньоекономічних відносин, автор знайшов піреконливі докази тому, що досконале законодавство відігравало б вирішальну роль у поліпшенні справ на цій конкретній ділянці вітчизняної економіки та відновлення її ефективної діяльності в цілому.

Володимир Матвієнко – “Фінансист року”

До численних нагород і звань голови Правління Промінвестбанку України В.П.Матвієнка додалася ще одна: нещодавно він став переможцем загальнонаціональної програми “Людина року-99” у номінації “Фінансист року”. Це гідна оцінка професіоналізму одного з організаторів фінансової системи нашої держави, керівника найпотужнішого банку України, який підтримує та інвестує всі ключові галузі вітчизняної економіки.

Щиро вітаємо Володимира Павловича з почесною відзнакою! Зично нових здобутків і перемог!

На фото: Володимир Матвієнко зі статуеткою “Прометей-престиж” як “Фінансист року”. Фото Владислава Негребецького.

“Собори душ своїх бережіть”

У Національному банку України відбулося вручення пам'ятних медалей Фонду імені Олеся Гончара

5 років тому видатний український письменник Олеся Гончар виступив з ініціативою відродити втрачені у різний час і з різних причин історико-архітектурні пам'ятки, які були національними святынями українців.

Ініціативу майстра слова підтримав Президент України Л.Д.Кучма, видавши відповідний указ.

Дещо пізніше Кабінет Міністрів України, вивчивши матеріали, підготовлені спеціально створеною комісією експертів, прийняв постанову про відновлення 56 найвидатніших історико-архітектурних пам'яток, у тому числі — Михайлівського Золотоверхого монастиря та Успенського собору Києво-Печерської лаври.

Ця справа здобула всенародну підтримку.

На жаль, автору безсмертного “Собору” не судилося дочекатися втілення у білому камені, у золоті церковних бань своєї благородної ініціативи. Проте робити Україні добро продовжує саме ім'я письменника. Кілька років тому засновано Всеукраїнський фонд відтворення видатних пам'яток історико-архітектурної спадщини імені Олеся Гончара, гаслом якого стали знаменіті слова Майстра: “Собори душ своїх бережіть”.

Голова правління Всеукраїнського фонду відтворення видатних пам'яток історико-архітектурної спадщини імені Олеся Гончара академік П.Т.Тронько (ліворуч) вручає пам'ятну медаль Генеральному директору Банкнотно-монетного двору Національного банку України Р.В.Арешковичу.
Foto Valerij Zakyusa.

Фонд імені Олеся Гончара, співголовою правління якого було обрано колишнього Голову Національного банку України, нині Прем'єр-міністра України В.А.Ющенка, перетворився на головне джерело коштів для відновлення українських свяtyн. Пожертвування у фонд набули справді всенародного масштабу. До речі, працівники системи Національного банку України також передали на відновлення Михайлівського Золотоверхого монастиря і Успенського собору Києво-Печерської лаври свій одноденний заробіток.

Нагадаємо, що презентації фонду та перших підсумків його діяльності відбувалися у приміщенні Національного банку України. І не випадково: багато працівників НБУ, передусім його керівники активно співпрацюють із фондом, вважають цю громадську роботу справою честі, конкретним виявом власної громадянської позиції.

14 квітня 2000 року у конференційній залі Національного банку України відбулася ще одна зустріч керівників Фонду імені Олеся Гончара з працівниками центрального банку держави. Щоправда, цього разу вона мала урочистий характер — кількох працівників Національного банку України було нагороджено пам'ятними медалями Всеукраїнського фонду відтворення видатних пам'яток історико-архітектурної спадщини імені Олеся Гончара, які вручаються за особливий внесок у справу відродження національних свяtyн.

Серед нагороджених:

- генеральний директор Банкнотно-монетного двору Національного банку України Р.В.Арешкович;
- директор музею грошей НБУ Г.І.Нечипорко;
- керівник прес-служби НБУ Д.Б.Рікберг;
- радник Голови Національного банку України В.П.Терпило;
- начальник Операційного управління НБУ В.Д.Щуцький.

Пам'ятні медалі вручив голова правління Всеукраїнського фонду відтворення видатних пам'яток історико-архітектурної спадщини імені Олеся Гончара академік Національної академії наук України П.Т.Тронько.

Відкрив церемонію нагородження і привітав нагороджених перший заступник Голови Правління Національного банку України П.М.Сениць.

Редакція “Вісника НБУ” приєднується до цих поздоровлень. Зично нагородженим щастя, здоров'я, нових успіхів у професійній і громадській діяльності.

Запитання – відповідь /

Банківське законодавство: актуальні питання

Національний банк України видає нормативно-правові акти в межах своєї нормотворчої компетенції. Ці постанови, інструкції, положення, правила є обов'язковими для органів державної влади і місцевого самоврядування, підприємств, організацій та установ різних форм власності, а також для фізичних осіб. На сьогодні діє близько чотирьохсот нормативних актів НБУ, які регулюють питання готівково-грошового обігу, валютного регулювання, банківського регулювання та нагляду тощо.

Із набранням чинності Закону “Про Національний банк України”, на відміну від порядку, який діяв раніше, нормативно-правові акти НБУ підлягають обов'язковій державній реєстрації у Міністерстві юстиції України.

З початку року Міністерством юстиції зареєстровано вже близько 20 нормативних актів НБУ. Серед них – Інструкція “Про міжбанківські розрахунки в Україні”, Положення “Про порядок реєстрації договорів, які передбачають виконання резидентами боргових зобов'язань перед нерезидентами за залученими від нерезидентів кредитами, позиками в іноземній валюті”, Положення “Про порядок розрахунку резерву на відшкодування можливих збитків банків від операцій із цінними паперами” та інші. У цій публікації автор висвітлює низку питань, піднятих у нормативно-правових актах НБУ останнього часу.

Як реєструються договори, що передбачають виконання резидентами боргових зобов'язань перед нерезидентами за залученими від них позиками в іноземній валюті?

Реєстрація договорів, які передбачають виконання резидентами –юридичними особами та фізичними особами, зареєстрованими як суб'єкти підприємницької діяльності, – боргових зобов'язань перед нерезидентами, регулюється Положенням “Про порядок реєстрації договорів, які передбачають виконання резидентами боргових зобов'язань перед нерезидентами за залученими від нерезидентів кредитами, позиками в іноземній валюті”, затвердженим постановою Правління НБУ № 602 від 22.12.1999 р. (зареєстрована в Міністерстві юстиції України 13 січня 2000 р. за № 15/4236).

Відповідно до зазначеного положення реєстрація договорів здійснюється в Національному банку України. Реєстраційні свідоцтва резидентам-позичальникам видають в ОПЕРУ НБУ чи в його територіальних управліннях за місцезнаходженням банку (філії) або фінансово-кредитної установи, уповноважених обслуговувати операції резидента-позичальника за договором. Щоб одержати реєстраційне свідоцтво, резидент-позичаль-

ник подає до відповідного територіального управління такі документи:

1) лист-звернення на ім'я начальника ОПЕРУ Національного банку України чи відповідного територіального управління;

2) нотаріально засвідчену фотокопію договору мовою оригіналу, а також нотаріально засвідчений переклад українською мовою;

3) повідомлення про договір, який передбачає виконання резидентом боргових зобов'язань перед нерезидентом за залученим від нерезидента кредитом, позикою в іноземній валюті, за відповідною формою (у трьох примірниках);

4) письмове підтвердження згоди уповноваженого банку (фінансово-кредитної установи) на обслуговування операцій за договором;

5) документ, що підтверджує внесення плати за оформлення реєстраційного свідоцтва згідно з тарифом послуг, встановленим нормативно-правовими актами НБУ.

Якщо договором із нерезидентом передбачено одержання кредиту без надходження коштів на рахунок резидента-позичальника на території України та/або погашення заборгованості за таким кредитом здійснюватиметься з рахунку резидента в іноземному банку, то резидент-позичальник, крім вищезазначених документів, подає індивіду-

альну ліцензію Національного банку України на відкриття рахунку в іноземному банку.

Зазначимо, що резидент-позичальник повинен зареєструвати договір до фактичного одержання кредиту.

У разі зміни умов договору (суми кредиту, строку погашення, відсоткової ставки), а також іншої інформації, зазначеної в реєстраційному свідоцтві, резидентові-позичальнику не пізніше одного місяця з дати настання таких змін слід звернутися із клопотанням про їх внесення до тексту реєстраційного свідоцтва в управління НБУ, де його видано.

У цьому разі резидент-позичальник подає такі документи:

1) лист-звернення на ім'я начальника ОПЕРУ НБУ або відповідного територіального управління;

2) нотаріально засвідчені фотокопії відповідних документів, згідно з якими вносяться зміни чи доповнення до договору, мовою оригіналу, а також нотаріально засвідчений переклад українською мовою;

3) повідомлення з урахуванням змін (доповнень);

4) письмове підтвердження згоди обслуговуючого банку на проведення операцій за договором з урахуванням змін та доповнень.

Зміни та доповнення оформляються у вигляді додатка до свідоцтва, який становить невід'ємну складову раніше виданого реєстраційного свідоцтва, отож плата за його оформлення не стягується.

Якщо резидент-позичальник отримав індивідуальну ліцензію на одержання кредиту в іноземній валюті до введення в дію чинного порядку реєстрації, зміні й доповненні до неї оформляються у такому ж порядку.

Оригінал реєстраційного свідоцтва (додатка до нього) може бути надісланий резиденту-позичальнику або виданий під розписку його представнику.

У якому порядку виконуються документи про перерахування коштів із кореспондентського рахунку за розпорядженням власника та розрахункові документи на стягнення коштів, якщо вони надійшли до комерційного банку одночасно?

Згідно з підпунктом 9.8.3 розділу 9 глави I Інструкції “Про міжбанківські розрахунки в Україні”, затвердженої постановою Правління НБУ № 621 від 27.12.1999 р. (зареєстрована в Міністерстві юстиції України 27.01.2000 р. за № 53/4274), якщо до комерційного банку одночасно надійшли розрахункові

документи на перерахування коштів із кореспондентського рахунку за розпорядженням його власника та розрахункові документи на стягнення коштів із цього рахунку, то в разі браку коштів для виконання всіх документів передусім виконуються розрахункові документи на стягнення коштів.

Якщо до комерційного банку водночас надійшло кілька розрахункових документів на стягнення коштів, то виконання здійснюється пропорційно до їх питомої ваги. Виняток становлять платежі до бюджету, які згідно зі статтею 23 Закону України “Про бюджетну систему України” стягаються у першочерговому порядку.

Чи потрібна згода кредиторів на продаж банку, який ліквідується?

Згідно зі статтею 62 Закону “Про Національний банк України” та з Положенням “Про застосування Національним банком України заходів впливу до комерційних банків”, затвердженим постановою Правління НБУ № 38 від 04.02.1998 р. (зареєстрована в Міністерстві юстиції України 19.03.1998 р. за № 177/2617), у разі порушення банком чи іншою фінансово-кредитною установою банківського законодавства, нормативних актів НБУ, проведення ризикових операцій, що загрожує їх платоспроможності та інтересам вкладників і кредиторів, або невиконання в установленій НБУ строк вимог щодо усунення порушень, він застосовує адекватні заходи впливу. До примусових заходів впливу належить і ліквідація або реорганізація банку. Правління Національного банку України може прийняти постанову про ліквідацію або реорганізацію комерційного банку в разі порушення ним банківського законодавства чи нормативних актів НБУ, яке призвело до:

- значної втрати активів або доходів;
- та/або неплатоспроможності банку;
- та/або істотної шкоди інтересам його клієнтів;
- приховання будь-яких рахунків, інших документів чи активів.

Національний банк України також може прийняти рішення про ліквідацію банку, якщо той в установленій строк не виконав вимог НБУ щодо усунення порушень, не розробив програму фінансового оздоровлення.

Процедура ліквідації банку здійснюється ліквідатором (ліквідаційною комісією) відповідно до встановленого порядку. При цьому передбачена можливість викупу банку, що ліквідується, юридичною особою. Юридична особа, яка бажає викупити банк, має подати відповідну заяву до ліквідатора (лік-

відаційної комісії). Відповідно до змін, внесених до Положення “Про застосування Національним банком України заходів впливу до комерційних банків” постановою Правління Національного банку України від 21.01.2000 р. № 23 (зареєстрована в Міністерстві юстиції України 04.02.2000 р. за № 66/4287), після закінчення строку, наданого кредиторам для заялення вимог, якщо є пропозиції купити банк або приєднати його до іншого банку, ліквідатор (ліквідаційна комісія) по закінченні строку, наданого кредиторам для заялення вимог, може звернутися до відповідного регіонального управління Національного банку з обґрунтованими пропозиціями. На продаж або реорганізацію банку, що ліквідується, потрібна згода кредиторів, майнові вимоги яких становлять не менше двох третин суми визнаних претензій до банку. Ця згода оформляється протоколом зборів кредиторів. Слід зазначити, що ліквідатор (ліквідаційна комісія) і юридична особа, яка бажає викупити банк, укладають між собою угоду про переведення боргу та здійснюють реструктуризацію статутного капіталу.

Якщо позичальник не повернув кредит в обумовлений строк, чи має право банк подати до суду заяву про звернення стягнення на заставлене майно?

Згідно із чинним законодавством кредитний договір укладається між банком та позичальником у письмовій формі з дотриманням певних процедур і правил. Цей договір є консенсуальним, компенсаційним, взаємозобов'язуючим. Банк зобов'язується надати грошові кошти (кредит) позичальнику на умовах, передбачених договором, а позичальник — повернути грошову суму та виплатити відсотки. У статті 161 Цивільного кодексу України зазначається, що зобов'язання повинні виконуватися належним чином і в установленій строк — відповідно до положень закону та умов договору. Тобто кредит надається на певний час, по закінченні якого позичальник має повернути його банку.

Слід зазначити, що чинне законодавство передбачає можливість внесення сторонами змін до укладеного договору на будь-який стадії його виконання за умови досягнення між ними згоди щодо всіх суттєвих моментів. Це стосується також відстрочення позичальником погашення кредиту шляхом укладення між ним та банком додаткового договору, який є невід'ємною частиною кредитного договору. Отже, кредитний договір за погоджен-

ням сторін може бути подовжений. Але зміна умов договору, в даному разі строку повернення кредиту, згідно зі статтею 162 Цивільного кодексу України в односторонньому порядку не допускається.

Якщо сторонами кредитного договору не досягнуто згоди щодо пролонгації кредитного договору, а позичальник не повертає кредит у встановлений термін, кредитор згідно зі статтями 4 та 151 Цивільного кодексу України має право вимагати від нього виконання зобов'язань за кредитним договором. Якщо цим договором передбачено забезпечення зобов'язань боржника заставою, то банк згідно зі статтею 20 Закону України “Про заставу” може звернути стягнення на предмет застави.

Отже, банк управі подати до суду заяву про звернення стягнення на заставлене майно у встановленому чинним законодавством порядку.

Які документи необхідно подати до територіального управління НБУ, щоб переоформити кореспондентський рахунок комерційного банку у з'язку з його реорганізацією?

Згідно з Інструкцією “Про міжбанківські розрахунки в Україні”, затвердженою постановою Правління Національного банку України № 621 від 27.12.1999 р. (зареєстрована в Міністерстві юстиції України 27.01.2000 р. за № 53/4274), для переоформлення кореспондентського рахунку банку у з'язку з його реорганізацією подають ті ж документи, що й при відкритті рахунку, а саме:

- заяву встановленого зразка;
- нотаріально засвідчену копію статуту;
- нотаріально засвідчену копію документа про перебування банку на податковому обліку;
- довідку про реєстрацію в органах Пенсійного фонду України;
- нотаріально засвідчену копію довідки органу державної статистики про включення до Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України (ЄДРПОУ);
- нотаріально засвідчені два примірники картки зі зразками підписів та відбитком печатки.

Зазначимо, що при цьому номер кореспондентського рахунку та код банку залишаються без змін.

Ніна Кривошеєва,
начальник відділу систематизації законодавства і реєстрації нормативних актів юридичного департаменту Національного банку України.

Неупереджений аналіз /

Портфельний інвестор повертається

За перший квартал 2000 року курси найліквідніших українських акцій зросли в 1.5 раза

СПРАВА ЛІШЕ ЗА ІНВЕСТОРАМИ

“**У** сі очікування — позитивні. Звичайно, такого зростання, як улітку 1997-го, вже не буде, але 2000-й може стати гідним роком”, — такий прогноз щодо перспектив фондового ринку дав наприкінці минулого року “Віснику НБУ” трейдер одного з лідерів цього ринку, компанії Wood&Company — Ігор Маслюк.

Прогноз віправдався. Із початку року індекс основної на українському фондовому ринку торговельної системи ПФТС (розраховується у гривнях) зріс у півтора раза — до 58.66 пункта (за станом на 31 березня), у тому числі в березні — на 25%. За півроку зростання індексу ПФТС сягнуло 100%, за рік — 240%.

Фондовий індекс ProU-50, обчислюваний у доларах компанією “Проспект Інвестментс”, нинішнього року збільшився на 70%, у тому числі в березні — на 24%. За шість місяців ProU-50 зріс на 95%, за рік — на 245%.

Отож ніяких сумнівів у тому, що ри-

нок українських акцій повертається до життя, немає. На думку експертів, зростання курсу цінних паперів обумовлене оптимістичними очікуваннями безпосередніх учасників ринку та інвесторів. Оптимізм викликали такі позитивні новини, як успішна реструктуризація комерційного зовнішнього боргу, пожавлення приватизації та стійка тенденція до зростання ВВП.

Якщо у грудні — січні ринок жив надіями, пов’язаними з реформаторськими заявами переобраного на другий термін Президента України Леоніда Кучми та новим урядом на чолі з Віктором Ющенком, то нині учасників ринку надихають перші результати втілення цих заяв. Інвестори очікують від уряду нових дій.

“Сусідній російський ринок також додає оптимізму”, — зауважує ще один фактор зростання трейдер компанії “Проспект-Інвестментс” Ігор Мазепа. Фахівці давно помітили, що український ринок із деяким запізненням повторює рухи російського, що пояснюється участю на них одних і тих же

Дмитро
Кошовий

Оглядач “Квартальних передбачень”
Міжнародного центру
перспективних досліджень

інвесторів. Зауважимо, що з початку року російський фондовий індекс РТС-Інтерфакс зріс на 60—65%.

Загалом ситуація на ринку на початку 2000 року якісно відрізнялася від минулорічної, коли Україні загрожував дефолт, гривня була нестабільною, очікувані президентські вибори породжували непевність, а ВВП унаслідок осінньої кризи падав.

Бракувало інвесторів.

ПЕРША ХВИЛЯ

інвестори, схоже, з’явилися. “Західні фонди відкрили перші ліміти (фінансування) для України, що й привело до пожавлення ринку”, — стверджує управляючий портфельними інвестиціями компанії “Полар-Інвест” Ерік Найман.

Трейдер компанії Wood&Company Ігор Маслюк зазначає, що, на відміну від осені 1999-го, коли український ринок розвивався майже виключно за рахунок скуповування акцій стратегічними інвесторами (переважно з місцевими коренями), зростання на початку 2000 року забезпечив вихід на вітчизняний ринок інвесторів портфельних: “Зростання, — стверджує він, — пов’язане передусім із “блакитними фішками” (найбільш ходовими акціями) — енергогенераторів, “Укрнафті”, “Стиролу” — загалом близько 10 позицій. Вони підняли ринок, і в тому віддзеркалюється підвищення інтересу портфельних, а не стратегічних інвесторів”.

Про активність ринку найліквідніших цінних паперів свідчать хоча б значне зростання їх курсу й невелика маржа (різниця між цінами купівлі та продажу).

Ігор Мазепа з “Проспект-Інвестментс” ділиться секретами: “У своїй роботі я виокремлюю металургію, трубні підприємства та обласні енергопостачальні компанії (там свої покупці) від “блакитних фішок”, у які вкладають кошти портфельні інвестори”. Це озна-

Таблиця 1. Зміна котирувань на найліквідніші акції в ПФТС у першому кварталі 2000 року

Назва емітента (номінал акцій, грн.)	Купівля, грн.	Зміна, %	Продаж, грн.	Зміна, %	Маржа, %
Дніпроенерго (25)	139.00	110.61	153.00	54.55	10
Західенерго (10)	38.00	53.23	40.45	61.80	6
Донбасенерго (10)	20.00	170.27	21.30	113.21	7
Укрнафта (0.25)	17.85	106.36	18.45	86.55	3
Концерн “Стирол” (0.25)	9.60	59.73	10.90	36.25	14
Київенерго (0.25)	4.54	65.51	4.95	79.31	9
Нижньодніпровський трубопрокатний завод (0.25)	3.90	-31.58	5.06	-12.76	30
Донецькобленерго (1.25)	3.00	-4.76	3.85	-3.27	28
Харцизький трубний завод (0.05)	1.53	-1.04	1.91	-1.04	25
Центренерго (0.25)	0.82	173.33	1.00	25.00	22
Довідково					
Пивзавод “Рогань” (25)	100.00	-84.62	369.00	-53.82	269
Пивзавод “Славутич” (немає даних)	12.00	-29.41	27.00	-46.00	125
Мотор-Січ (1.05)	6.00	93.55	24.00	-22.58	300
Укррічфлот (0.35)	3.70	-63.00	16.50	50.00	346
Турбоатом (0.25)	0.23	109.09	0.49	-32.88	113
Миколаївський глиноземний завод (0.25)	0.20	100.00	0.99	32.00	395

Таблиця 2. Зміна котирувань на акції енергопостачальних компаній в ПФТС у першому кварталі 2000 року

Назва емітента (номінал акцій*, грн.)	Купівля, грн.	Зміна, %	Продаж, грн.	Зміна, %	Маржа, %
Київенерго	4.54	65.5	4.95	79.3	9
Донецькобленерго	3.00	-4.8	3.85	-3.3	28
Харківобленерго	0.70	125.8	1.48	24.4	111
Черкасиобленерго	0.66	3 200.0	1.09	10.1	65
Вінницяобленерго (10)	20.00	—	68.00	36.0	240
Чернігівобленерго	0.49	391.0	0.80	-11.1	63
Хмельницькобленерго	0.48	33.3	0.78	-42.2	63
Житомиробленерго	0.43	72.0	1.71	1.2	298
Миколаївобленерго	0.41	57.7	1.49	148.3	263
Крименерго (10)	15.01	200.2	30.00	-50.0	100
Одесаобленерго	0.35	-50.0	1.00	-33.3	186
Дніпрообленерго (10)	13.10	31.0	45.00	—	244
Луганськобленерго	0.32	57.5	1.39	26.4	341
Херсонобленерго	0.30	200.0	0.51	-15.0	70
Київобленерго	0.27	575.0	0.31	-6.4	14
Рівнеобленерго	0.26	136.4	0.95	-54.8	265
Закарпаттяобленерго	0.25	56.9	0.70	18.6	179
Севастопільміськобленерго	0.15	—	1.44	-52.0	860
Полтаваобленерго	0.12	—	1.15	15.0	858
Тернопільобленерго	0.10	—	1.40	6.1	1300
Волиньобленерго	0.07	34.5	0.12	-69.5	61
Кіровоградобленерго	0.01	-90.0	1.00	25.0	9900
Прикарпаттяобленерго	—	—	1.05	5.0	—
Львівобленерго	—	—	0.94	-45.0	—
Чернігівобленерго	—	—	0.88	17.3	—
Сумиобленерго	—	—	0.75	-82.1	—

* Там, де номінал не вказано, він дорівнює 0.25 грн.

чає, що в зазначених галузях політика ціноутворення щодо акцій цілковито залежить від позиції місцевих стратегічних покупців. Поки вони скуповують контрольний пакет, ціна купівлі акцій зростає, і продавці вимушенні пристосовуватися до заявок єдиного покупця. Така ситуація склалася нині на ринку цінних паперів обласних енергопостачальних компаній (див. таблицю 2). За словами операторів, Інвестиційний пул, якому належать контрольні пакети акцій уже п'яти обленерго, на-

передодні конкурсів скуповує акції решти обленерго. Саме тому курс купівлі зростає, а продажу — зменшується.

Трапляються, звичайно, й винятки. Так, компанія “Київенерго”, яку вищезгадана група “проковтнути” поки що не в змозі, є об'єктом портфельних інвестицій. Або “Донецькобленерго”, котра, щоправда, портфельних інвесторів ішле не цікавить.

Іншого роду приклади: “Одесаобленерго”, що зав'язла у конфлікті між керуючою контрольним пакетом групою компаній “Фінанси та кредит” і менеджментом підприємства; “Львівобленерго” та “Сумиобленерго”, доля яких вирішена: контрольним пакетом їхніх акцій завододів уже згадуваний Інвестиційний пул.

Показовим на фоні загального підйому є також зниження курсу акцій успішно працюючих півзаводів або не дуже успішних останнім часом трубних підприємств. Власники у них з'явилися, але вони поки що не роблять ці компанії публічними, тобто не прагнуть за-лучати кошти шляхом нових емісій та підвищувати привабливість акцій своїх підприємств.

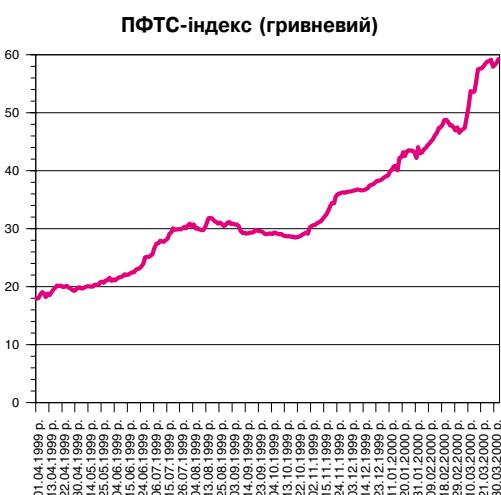
Досить вагомим фактором впливу на курси акцій підприємств є приватизація. Якщо Фонд державного майна виставляє на продаж пакет, який не забезпечує повного контролю над підприємством, конкурючі сторони починають скуповувати акції і курс зростає. Проте лише до часу, коли буде зібрано контрольний пакет (останній приклад, крім обленерго, — Миколаївський глиноземний завод).

Віддамо належне її державі — за рішення, яким управляючим державними пакетами акцій доручено голосувати на загальних зборах акціонерних товариств за спрямування 50% чистого прибутку на сплату дивідендів за результатами діяльності у 1999 році. Хоча цей захід боляче зачіпає контрольовані державою підприємства (бо фактично запроваджує додатковий податок на прибуток), в акціонерів з'явилася можливість отримати перші дивіденди. Так, збори “Дніпроенерго” проголосували за виплату 110 млн. грн. дивідендів. Щоправда, за минулий рік компанія отримала “живими” грошима менше 200 млн. гривень, тож може розрахуватися з акціонерами хіба що електроенергією. Але це вже інше питання.

КОРЕКЦІЯ ПЕРЕД НАСТУПНИМ ЗРОСТАННЯМ

Ісля значного ривка у першому кварталі подальше зростання курсів акцій призупинилося. За словами портфельного керуючого компанії “Полар-Інвест” Еріка Наймана, “ринок близький до локального піка або вже досяг його. Певною мірою поштовхом до останнього зростання ринку був приплив грошей у період незначних обсягів пропозицій. А потому — як снігова лавина: чим більше зростав ринок, тим меншим було бажання продавати... Втім, нині на ринку почався приплив акцій: зокрема, “Укрнафті”, “Стиролу” і “Київенерго”; покупці ж уже вичерпали перші ресурси”.

Аналітик прогнозує, що корекція (у даному разі — зниження після тривалого зростання) може становити орієнтовно 10%. Згодом зростання поновиться, чому сприятиме не лише реструктуризація державного боргу, а й непогані макроекономічні умови: зниження процентних ставок, ліквідація ринку внутрішніх державних запозичень, стабільний валютний ринок, який характеризується припливом валюти, зростання ВВП, відсутність поганіх новин на міжнародних фінансових ринках.

Концепція /

**Юрій
Лисенков**

Начальник управління операцій
на фондовому ринку Ощадбанку України.
Кандидат економічних наук

**Олександр
Коваль**

Начальник відділу торгівлі
цінними паперами
Ощадбанку України

Визначення активності ринку

при розрахунку резерву на відшкодування можливих збитків банків від операцій із цінними паперами

Дворічна практика застосування міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (МСБО) спонукала до розв'язання низки методичних проблем, пов'язаних із практичним виконанням банком вимог цих стандартів. Одним із найважчих завдань виявилася оцінка активності ринку цінних паперів.

Відповідно до вимог Положення “Про порядок розрахунку резерву на відшкодування можливих збитків банків від операцій із цінними паперами” стан ринку конкретного цінного папера є одним із критеріїв віднесення його до певної категорії, що, в свою чергу, впливає на вибір тієї чи іншої методики визначення його ринкової вартості. Щоб вирішити, до якої категорії віднести цінний папір, слід визначити кількісні індикатори, що сукупно характеризують стан його ринку.

Автори статті пропонують конкретну методику визначення активності ринку того чи іншого цінного папера з урахуванням особливостей стану і перспектив розвитку українського фондового ринку в цілому.

КІЛЬКІСТЬ КОТИРУВАНЬ ЯК КРИТЕРІЙ АКТИВНОСТІ РИНКУ

У визначенні активного ринку, що міститься в Положенні “Про порядок розрахунку резерву на відшкодування можливих збитків банків від операцій з цінними паперами”, затвердженному постановою Правління Національного банку України від 30.12.1999 р. № 629 (надалі — Положення), а також в “Інструкції з бухгалтерського обліку операцій з цінними паперами установ комерційних банків України”, затверджений постановою Правління Національного банку України від 30 грудня 1997 року № 466 (надалі — Інструкція), окреслено лише методологічні контури, які дають змогу віднести ринок цінного папера до того чи іншого якісного стану. Однак у ньому не визначено кількісні критерії, що характеризують стан ринку цінного папера. Так, згідно із зазначеними документами активний ринок — це ринок певного цінного папера, на якому є змога будь-коли продати папір за ціною, що переважає на ринку під час його виставлення на продаж.

У Положенні перелічуються чотири

фактори, на засаді яких ринок конкретного цінного папера можна оцінювати як активний або навпаки. Кожний із них має специфічні характеристики. Проте існує й загальна для всіх чотирьох факторів — періодичність зчитування інформації, на підставі якої робиться висновок про стан ринку конкретного цінного папера.

Щоб визначити кількісні критерії, необхідні для інтерпретації того чи іншого фактора, слід звертатися до джерела інформації не в довільні, а в чітко визначені моменти або впродовж чітко визначених інтервалів часу.

Розглянемо це на конкретному прикладі. Припустимо, що для визначення активності ринку за одним із факторів необхідно зробити підрахунок кількості котирувань досліджуваного цінного папера. Цілком очевидно, що будь-яке котирування відбувається в межах певного часового інтервалу. Так, котирування конкретного цінного папера, який торгується в ПФТС, може змінюватися щомісяці (шохвилини). Котирування ж, наведені у засобах масової інформації, змінюються відповідно до періодичності видання. Безумовно, для підрахунку числа учасників тор-

гівлі дані ПФТС є набагато інформативнішими, проте їх практичне застосування через очевидні причини ускладнюється.

У Положенні рекомендовано визнати середнє котирування купівлі цінного папера на організаційно оформленому позабірковому ринку за останній тиждень місяця. Вочевидь, і ця рекомендація потребує конкретизації.

Якщо при інтерпретації фактора необхідно з'ясувати певну характеристику, скажімо, середню кількість котирувань на купівлю цінного папера, підрахунок можна здійснювати:

- щотижня упродовж місяця, щоп'ятниці на час закриття торгової сесії організатора торгівлі;
- щомісяця у конкретний час (наприклад, в останній тиждень місяця або того тижня, коли виходить у світ фіксоване періодичне видання);
- у день останніх торгів місяця;
- із будь-якою іншою заданою періодичністю.

Якщо при інтерпретації фактора необхідно зафіксувати певний факт (наприклад, разову угоду з пакетом, розмір якого перевищує контрольний), інформацію про угоди можна аналізувати:

- за останній календарний місяць року;
- за останній тиждень місяця;
- за інший контрольний період.

Оскільки решта характеристик — індивідуальні, розглянемо їх щодо кожного фактора окремо.

Перший фактор: на ринку діють банки, брокерські контори чи інші установи, які забезпечують постійне котирування цін на продаж та купівлю цінного паперу.

На жаль, у цьому формулюванні не конкретизовано зміст термінів “ринок, на якому діють банки” і “постійне котирування”. Тому, на думку авторів, банк, який керується у своїй практичній діяльності вимогами Положення та Інструкції, має право самостійно тлумачити ці терміни, а отже, й перший фактор у цілому. Розглянемо вірогідні трактування кожного з термінів.

1. Ринок, на якому діють банки

Основним предметом трактування першого фактора є контури ринку, на якому діють оператори, котрі забезпечують постійність котирувань. Тому практична інтерпретація фактора вимагає насамперед характеристики ринку, що є джерелом інформації про цінний папір.

Відповідно до світової практики сукупний ринок цінних паперів в Україні можна поділити на організований і неорганізований. В аспекті інформативності кожний із них має свої переваги й недоліки.

На організаційно оформленіх ринках єдиним регулярним і достовірним джерелом інформації є котирування Першої фондової торгової системи (ПФТС) — так звані “тверді котирування” (угоди за якими в разі їх акцепту повинні виконуватися в обов’язковому порядку).

Позитивними рисами цього джерела інформації є об’єктивність і достовірність, оскільки маніпулювати ринком ПФТС досить складно й ризиковано.

До недоліків слід віднести ту обставину, що в ПФТС котируються цінні папери обмеженої кількості емітентів — тих, які пройшли процедуру лістингу. Кількість таких емітентів нині перевищує 400, тоді як акціонерних товариств — понад 35 тисяч. Крім того, учасники ПФТС — це обмежена кількість ліцензованих торговців цінними паперами, кожний з яких може виставити лише одне котирування по кожному емітенту.

Неорганізований ринок потенційно має змогу надати інформацію про необмежену кількість цінних паперів. Джерелами інформації про його котируван-

ня слугують періодична преса, так звані “телефонні торговельні майданчики”, які виконують роль інформаційних центрів, фінансові сервери мережі Інтернет, опитування учасників фондового ринку, які постійно здійснюють активні операції (купівлю) з даним цінним папером.

Позитивною рисою перелічених джерел інформації про котирування на неорганізованому ринку є те, що заявити про свої наміри щодо певного цінного папера може будь-яка юридична або фізична особа; недоліком — їх індикативність, обумовлена відсутністю твердих котирувань. Інакше кажучи, котирування неорганізованого ринку не є обов’язковими для виконання: особа, що розмістила котирування, не обтяжена зобов’язаннями дотримуватися його при здійсненні угоди. Ця обставина дає змогу практично безкарно маніпулювати ринком усіх без винятку цінних паперів.

У Положенні є норма, згідно з якою відсутністю цінного папера в лістингу ПФТС або будь-якої з фондових бірж автоматично кваліфікує ринок даного папера як неактивний. Навряд чи із цією нормою можна погодитися беззастережно. По-перше, на жодній із фондових бірж за жодним цінним папером не проводяться регулярні торги. В умовах української дійсності бірж — інструмент не вторинного обігу, а первинного розміщення цінних паперів. По-друге, відомі випадки, коли цінний папір, не відповідаючи тому чи іншому критерію лістингу ПФТС, навпаки, становив предмет активної торгівлі на вторинному ринку. По-третє, між появою папера на вторинному ринку і занесенням його до лістингу ПФТС, як правило, проходить певний час, протягом якого цінним папером активно торгують на неорганізованому ринку.

З огляду на перелічені обставини джерелом інформації для підрахунку котирувань можуть слугувати:

- виключно організований ринок;
- виключно неорганізований ринок;
- організований і неорганізований ринки водночас.

На нашу думку, перевагу слід надавати першому варіанту, оскільки він вирізняється значно вищим ступенем достовірності наданої інформації.

2. Постійне котирування

Під “сталістю” котирувань слід розуміти їх наявність на аналізованому ринку в кількості, відмінній від нуля, у кожний аналізований момент часу. Ми вважаємо, що для визначення активності ринку цінного папера банку доцільно задати певне контрольне число

котирувань та підраховувати їх із певною періодичністю.

З огляду на практичний досвід для підрахунку можна використовувати такі види котирувань, як односторонні котирування на продаж, односторонні котирування на купівлю, двосторонні котирування.

Щоб визначити активність ринку цінного папера за першим фактором, із наведеного вище переліку вибирають найпринятніший вид котирувань та задають певну контрольну їх кількість. При цьому можливі такі варіанти:

- задають фіксовану кількість односторонніх котирувань (скажімо, не менше п’яти), причому котирування на купівлю підраховуються водночас із котируваннями на продаж;

- задають контрольну кількість котирувань:

- на продаж;
- на купівлю;
- задають контрольну кількість:
- двосторонніх котирувань;
- односторонніх і двосторонніх котирувань, причому односторонні котирування підраховуються разом із двосторонніми.

На нашу думку, для визначення активності ринку найкращим є третій варіант — підрахунок котирувань на купівлю.

Аналіз практичної роботи ринку цінних паперів в Україні свідчить: поряд із реальними котируваннями, як правило, наявні котирування нереальні (індикативні). Інструментом, що дає змогу відокремити реальні котирування від індикативних, може слугувати інтервал (вертикальний спред), у межах якого провадиться їх підрахунок. Залежно від цілей дослідження використовуються вертикальні спреди на купівлю і продаж.

Під вертикальним спредом на купівлю розуміємо величину, що чисельно дорівнює:

$$Sbid = \frac{BID_{max} - BID}{BID_{max}} \times 100\%, \quad (1)$$

де $Sbid$ — вертикальний спред на купівлю для даного цінного папера;

BID_{max} — найкраща ціна купівлі цінного папера;

BID — ціна купівлі цінного папера.

Під вертикальним спредом на продаж розуміємо величину, що чисельно дорівнює:

$$Sask = \left| \frac{ASK_{min} - ASK}{ASK_{min}} \right| \times 100\%, \quad (2)$$

де $Sask$ — вертикальний спред на продаж для даного цінного папера;

ASK_{min} — краща ціна продажу цінного папера;

ASK — ціна продажу цінного папера. При визначенні активності ринку цінного папера за першим фактором можна встановлювати контрольні величини вертикального спреду:

- на продаж (з огляду на реалії українського фондового ринку цей показник може дорівнювати, приміром, 20%);
- на купівлю (приміром, 20%);
- на купівлю і продаж, розміри яких збігаються і дорівнюють певній фіксованій величині (приміром, 20%);
- на купівлю і продаж, розміри яких відрізняються і дорівнюють певним фіксованим величинам (приміром, 15 і 25%).

Після того, як визначено контури ринку, вид і контрольну кількість котирувань та задані контрольні величини вертикальних спредів, моніторинг ринку досліджуваного цінного папера для підрахунку реальної кількості котирувань доцільно провадити в задані моменти часу. Отриманий результат порівнюють із контрольною кількістю.

Наприклад, за першим фактором активність ринку цінного папера, який котирується у ПФТС, оцінюється за кількістю випадків, коли впродовж місяця, щоп'ятниці, на час закриття торговельної сесії ПФТС, число торговців, котрі котирують даний цінний папір на купівлю, було не менше п'яти при гранічному значенні вертикального спреду до 20%. Ринок вважається активним, якщо кількість таких випадків перевищує 2, і неактивним — якщо їх менше, ніж 2.

Другий фактор: різниця між цінами на купівлю та продаж, пропонованими банками, брокерськими конторами або іншими установами, збігається зі звичайною ціною на місцевому ринку цінних паперів.

Трактування термінологічної структури цього визначення позбавлене логічного сенсу: факт збігу різниці між цінами на купівлю і продаж зі звичайною ціною не несе ніякої інформації. Вочевидь мова повинна йти не про різницю між ціною на купівлю та продаж, а про середню ціну котирувань на купівлю. Найприйнятнішим тлумаченням, на нашу думку, є таке: активність ринку щодо цінних паперів визначається, з огляду на збіг середньої ціни на купівлю цінного папера (з урахуванням розміру пакета), запропонованої банками, брокерськими конторами або іншими установами, зі звичайною ціною на місцевому ринку цінних паперів.

Отже, практична інтерпретація другого фактора має ґрунтуватися на та-

ких характеристиках: “середня ціна купівлі”, “звичайна ціна” та “місцевий ринок”. Розглянемо кожну з них окремо.

1. Середня ціна

Методики визначення середньої ціни (з урахуванням розміру пакета) для організованого та неорганізованого ринків істотно не відрізняються.

Для організованого ринку (ПФТС) її можна обчислити у такий спосіб:

$$BID_{\text{середнє}} = \sum BID_i \times K_i / K; \quad (3)$$

при цьому $\sum K_i = K,$ (4)

де $BID_{\text{середнє}}$ — середня ціна купівлі пакета цінних паперів;

BID_i — котирання на купівлю, що входить до кількості котирань, які забезпечують необхідний обсяг пакета;

K_i — пакет цінних паперів, який відповідає котиранню $BID_i;$

K — пакет цінних паперів, який є власністю банку і щодо якого визначається активність ринку.

Застосовуючи цю методику, слід зважати на таку обставину: спроба реалізувати пакет цінних паперів за ціною, визначеною за формулою (3), найвірогідніше закінчиться невдачею. Укладення угод шляхом акцепту твердих котирань через технічні причини неможливо здійснити одночасно з усіма потенційними контрагентами. Завдяки прозорості торгів у системі ПФТС оператори ринку мають змогу відстежити факт укладення угоди і при потребі оперативно скоригувати котирання у вигідний для себе бік. Таким чином, методика, описана формулами (3) і (4), є індикативною і може використовуватися виключно з метою визначення активності ринку цінного папера.

Крім того, доволі часто сумарний обсяг котирань, наявних у ПФТС, є меншим, аніж пакет, який володіє банк. Інакше кажучи, маємо таку нерівність:

$$\sum K_i < K.$$

Логічно припустити, що в цьому випадку визначити $BID_{\text{середнє}}$ неможливо.

Для неорганізованого ринку методика підрахунку середньої ціни, описана формулами (3) і (4), також застосовується із застереженнями. Оскільки неорганізований ринок — непрозорий, укладені на ньому угоди, як правило, не впливають на динаміку ціни на цінний папір (принаймні — оперативно). Проте, з іншого боку, котирання неорганізованого ринку не є твердими і не гарантують здійснення угоди. Таким чином, і для неорганізованого ринку методика, описана формулами (3) і (4), є індикативною і може використовуватися виключно з метою визначення активності ринку цінного папера.

2. Звичайна ціна

У пункті 1.20 Закону України “Про оподатковування прибутку підприємств” звичайна ціна визначається як ціна реалізації товарів (робіт, послуг) продавцем, включаючи суму нарахованих (сплачених) відсотків, вартість іноземної валюти, що може бути отримана у разі продажу їх особам, не пов’язаним із продавцем у звичайних умовах ведення господарської діяльності.

Методика визначення середньої ціни, описана формулами (3) і (4), теоретично дає змогу забезпечити стопроцентний збіг ціни реалізації цінного папера зі звичайною ціною на організованому ринку (ПФТС). На неорганізованому ринку таке зіставлення цін ускладнюється внаслідок його непрозорості й відсутності твердих котирань. Таким чином, ринок цінного папера, що не котирується у ПФТС, згідно з другим фактором можна за будь-яких обставин вважати неактивним.

3. Місцевий ринок

Під “місцевим ринком” слід розуміти ринок, на якому визначається звичайна ціна. Цей термін у формулюванні другого фактора може спричинити багато непорозумінь. У Інструкції та Положенні він з’явився тому, що його використовують у міжнародних стандартах. Проте термін “місцевий ринок” у світовій практиці застосовується для визначення національного ринку як складової частини ринку міжнародного. В нашій країні під місцевим ринком також варто розуміти загальноукраїнський. Значна кількість банківських структур із розгалуженою філійною мережею дає змогу забезпечити технолігічний, технічний та інформаційний доступ продавця або покупця на єдиний загальноукраїнський ринок.

У підсумку доходимо такого висновку: за другим фактором ринок цінного папера, що котирується у ПФТС, можна вважати

- активним, якщо $\sum K_i \geq K;$
- неактивним, якщо $\sum K_i < K$ на момент фіксації інформації.

Третій фактор: випущено значний обсяг цінних паперів, тому виставлені на ринок партії цих паперів істотно не вплинути на їхню ціну.

Ключовою характеристикою третього фактора є поняття “значний обсяг”. Згідно зі світовою практикою до параметрів, що описують випуск цінного папера, разом із обсягом емісії, вираженим у грошових одиницях і штуках, входить також кількість власників даного цінного папера (якщо йдеться про акції

— акціонерів). За інших рівних умов більша кількість власників цінного папера свідчить про більшу розпорощеність випуску. Загальновідомо: чим більша розпороженість випуску, тим більша кількість угод укладається щодо цінного папера. Простежується логічний ланцюжок: чим більше власників цінного папера, тим більше укладається за ним угод, а отже, тим активнішим є ринок даного папера. Проте для українського ринку цей висновок далеко не беззаручний. Щоб визначити активність ринку за третім фактором, необхідно уточнити характеристику обсягу пакета цінних паперів.

Характеристиками, які потенційно можуть вплинути на вартість цінного папера, можуть бути обсяги виставлених пакетів, обчислювані:

- у штуках;
- у грошових одиницях;
- у процентах від загального обсягу випуску.

Аналіз практики функціонування фондового ринку свідчить, що ціноутворюючою ознакою в більшості випадків є саме процент випуску цінних паперів. Проте це твердження справедливе за умови, що заявлена ціна продажу збігається з ринковою або несуттєво відхиляється від неї. Для організованого ринку неупередженим є твердження, що виставлення значного пакета цінних паперів на продаж може істотно вплинути на ринкову ціну в тому разі, коли заявлена ціна продажу потрапляє у ціновий інтервал між кращими котируваннями на продаж і купівлі. Якщо ж вона (навіть коли йдеється про великий пакет) значно перевищує кращу ціну продажу на ринку, подібна пропозиція навряд чи суттєво змінить котирування.

Обсяг випуску, здатний за інших рівних умов суттєво вплинути на ринкову ціну, в свою чергу, залежить від співвідношення таких факторів:

■ загальний обсяг випуску конкретного цінного папера (виставлення на продаж 1% акцій, наприклад, Київського м'ясокомбінату і Миколаївського глиноземного заводу призведе до різних цінових наслідків для кожного з емітентів);

■ загальний обсяг платоспроможного попиту на ринку.

Розмір пакета акцій, що надає інвестору додаткові права й можливості, визначено в Законі України “Про господарські товариства”. Так, для інвестора граничними розмірами є:

■ обсяг пакета, що дорівнює 10% від статутного фонду емітента. Згідно з вимогами зазначеного вище закону акціонер у цьому разі отримує право при-

значати своїх представників, щоб контролювати реєстрацію акціонерів для участі в загальних зборах (частина 4 статті 42), вносити пропозиції до порядку денного загальних зборів акціонерів (частина 2 статті 43), вимагати скликання позачергових зборів акціонерів у будь-який час і з будь-якого приводу (частина 4 статті 45), вимагати перевірки ревізійною комісією фінансово-господарської діяльності товариства (частина 4 статті 49);

■ обсяг пакета, що дорівнює 25% від статутного фонду емітента. Акціонер отримує право блокувати прийняття загальними зборами акціонерів рішень з питань зміни статуту товариства, припинення діяльності товариства, створення і припинення діяльності дочірніх підприємств, філій та представництв товариства (частина 1 статті 42);

■ обсяг пакета, що дорівнює 40% від статутного фонду емітента. Акціонер отримує право контролювати право-мочність загальних зборів акціонерів (частина 8 статті 41);

■ обсяг пакета, що дорівнює 50% від статутного фонду емітента. Акціонер отримує право блокувати прийняття загальними зборами акціонерів рішення з будь-яких питань порядку денного (частина 2 статті 42);

■ обсяг пакета, що дорівнює 60% від статутного фонду емітента. Акціонер отримує змогу одноосібно забезпечувати правомочність загальних зборів акціонерів (частина 8 статті 41);

■ обсяг пакета, що дорівнює 75% від статутного фонду емітента. Акціонер отримує змогу забезпечувати прийняття на загальних зборах акціонерів рішення з будь-яких питань порядку денного (частина 1 статті 42).

Для банків можуть виявится суттєвими й інші граничні значення. Так, згідно із Законом України “Про цінні папери і фондову біржу” (частина 2 статті 28) банк, що має дозвіл на випуск та обіг цінних паперів, не може безпосередньо володіти акціями іншого торговця цінними паперами в обсязі понад 5% від статутного фонду останнього. Крім того, торговець цінними паперами не може торгувати акціями того емітента, майном якого у розмірі понад 5% від статутного фонду він безпосередньо або опосередковано володіє (частина 3 статті 28).

Відповідно до вимог пункту 1.9 Порядку “Про порядок створення і реєстрації комерційних банків”, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 21 червня 1998 р. № 281, частка будь-кого з акціонерів не повинна перевищувати 35% від статутного капіталу комерційно-

го банку. Один акціонер може безпосередньо або опосередковано володіти (управляти) акціями цього банку в межах 35% від статутного капіталу банку.

Таким чином, визначаючи активність ринку конкретного цінного папера за третім фактором, необхідно задати певне граничне значення обсягу пакета даного цінного папера (наприклад, 10% від статутного фонду), причому воно має враховувати розмір платоспроможного попиту на ринку. Потому здійснюється моніторинг ринку щодо укладення разових угод за пакетами, розмір яких перевищує граничне значення. Факт укладення угоди за пакетом цінних паперів, розмір якого перевищує індикативний обсяг або дорівнює йому, є підставою для прийняття рішення про ступінь активності ринку до сліджуваного цінного папера.

Відтак можемо зробити висновок: ринок цінного папера за третім фактором вважається:

■ активним, якщо за аналізований період не зафіксовано угод за пакетами, розмір яких перевищує граничне значення (у нашому прикладі — 10%);

■ неактивним, якщо такі угоди зафіксовано.

Четвертий фактор: частина випуску, яка знаходиться у банку-продавця цінного папера, — досить обмежена, тому, виставлена на продаж навіть у повному обсязі, вона не вплине на поточну ринкову вартість цінного папера.

Практична інтерпретація четвертого фактора ґрунтуються на характеристиках “частина випуску, яка знаходиться у банку-продавця цінного папера” і “поточна ринкова вартість цінного папера”. Розглянемо їх кожну окремо.

1. Частина випуску, що знаходиться у банку-продавця цінного папера

Аналіз практики функціонування ринку цінних паперів свідчить, що його оператори реагують навіть на подібні випадки акцепту котирувань. Акцепт же двох і більше котирувань упродовж однієї торговельної сесії неминуче призводить до значного коригування цін продажу (купівлі). Інакше кажучи, можна припустити, що дій банку суттєво вплинути на поточну ринкову вартість цінного папера, якщо розмір пакета, яким володіє банк, дорівнює обсягу двох кращих котирувань у торговельній системі або перевищує його.

2. Поточна ринкова вартість цінного папера

Все розміття спеціальних методик

ПРИЙНЯТТЯ ОСТАТОЧНОГО РІШЕННЯ

визначення поточної ринкової ціни можна звести до трьох основних варіантів:

■ ціна останньої угоди, зафіксованої для даного цінного папера. В умовах українського ринку, коли щодо переважної більшості цінних паперів угоди укладаються епізодично, недоліком цієї методики є брак оперативності;

■ середнє значення кращих котирувань на купівлю і продаж даного цінного папера:

$$R = (\text{ASKmin} + \text{BIDmax}) / 2. \quad (5)$$

Недоліком цієї методики є брак гарантії, що ціна реальної угоди збіжиться із ціною, розрахованою за формулою (5);

■ ціна кращого котирування на купівлю чи продаж (залежно від наміру оператора ринку).

Зауважимо, що банк, виступаючи в статусі торговця цінними паперами, має певну специфіку. Так, приймаючи рішення про продаж цінного папера, він, окрім прибутковості, повинен зважати на такі фактори, як ліквідність, достатність капіталу, платоспроможність, вимоги резервування тощо.

Отже, ринкову вартість цінного папера банку доцільно визначати за останньою з перелічених методик. Це пояснюється тим, що банк оцінює активність ринку для папера, який уже зна-

ходиться в його портфелі і для якого можлива лише одна операція — продаж. На думку авторів, за ринкову вартість цінного папера необхідно брати найкраще котирування на купівлю.

Що ж до неорганізованого ринку, то внаслідок його цілковитої непрозорості в ролі ціноутворюючих виступають зовсім інші фактори.

Слід також зазначити, що наведені раніше міркування стосовно тлумачення четвертого фактора справедливі лише в тому разі, коли пакет, яким володіє банк, не перевищує 10% від усього випуску цінного папера.

Таким чином, за четвертим фактором ринок цінного папера, що котирується у ПФТС, можна вважати:

■ активним, якщо на час фіксації інформації розмір пакета, яким володіє банк, дає змогу акцептувати два й більше кращих котирувань ПФТС;

■ неактивним, якщо на час фіксації інформації у системі налічується менше двох котирувань даного цінного папера або розмір пакета, яким володіє банк, не дає змоги акцептувати два й більше кращих котирувань ПФТС.

Ринок цінного папера, що не котирується у ПФТС, згідно з четвертим фактором можна за будь-яких обставин вважати неактивним.

Щ об прийняття остаточне рішення щодо активності ринку конкретного цінного папера, можна скористатися такою формулою:

$$R = \sum F_i, \quad (6)$$

де R — результатуюча характеристика активності ринку;

F_i — значення i-го фактора ($F_i = 1$, якщо ринок за i-тим фактором визнано активним, $F_i = 0$, якщо ринок за i-тим фактором визнано неактивним).

Якщо R набуває значення, що дорівнює 0 або 1, ринок даного цінного папера можна вважати неактивним; якщо 3 або 4 — активним.

Коли R дорівнює 2, необхідно орієнтуватися на оцінку ринку за першим фактором. Це зумовлено тим, що перший фактор інтерпретується найбільш суворими характеристиками.

Отже, якщо R дорівнює 2 і ринок за першим фактором оцінюється як неактивний, необхідно визнати неактивним і ринок у цілому. Якщо ж при R, що дорівнює 2, ринок за першим фактором класифікується як активний, то ринок даного цінного папера можна вважати активним.

ХРОНІКА

Презентації /

Свято на вулиці Юридичної науки

У Навчальному центрі НБУ відбулася презентація першого в Україні науково-освітнього посібника "Банківське право України", виданого за сприяння Національного банку України. Ця унікальна п'тирічна праця, освячена ідеєю патріарха вітчизняної банківської системи Вадима Гетьмана, створена колективом відомих науковців і практиків юридичної науки, очолюваним якій президент Асоціації юристів у галузі фінансового і банківського права А.О. Селіванов.

Справді, вихід у світ цієї книги — свято. Адже ще якийсь десяток років тому, коли Україна не мала свого законодавства, суспільні відносини регулювалися головним чином інструкціями. Та минув час, і в Конституції України вперше було визначено принципово новий статус центрального банку держави, який віднині наділений правом законодавчої ініціативи. А з прийняттям Закону "Про Національний банк України" центральний банк отримав міцну правову основу для реалізації важливих завдань, пов'язаних із забезпеченням стабільності національної грошової одиниці. Розширяється правове поле банківської науки. І якщо, як підкреслила у своєму виступі віце-президент Асоціації українських банків А.Б. Паламарчук, ще вчора ми не знали, як юридично грамотно будувати правові відносини банків і, скажімо, підприємств, то сьогодні ми маємо велику законодавчу нормативну базу. Банківське право як наука в системі галузевих знань утвердилося, і свідчення цьому — навчальний посібник.

У книзі ґрунтовно розглянуто конституційні засади банківського права України, роль банків у суспільстві та їх правовий статус, концепцію і структуру банківського права як комплексної галузі і правової дисципліни, договори в банківській справі, питання регулювання сучасної

системи банківської справи, новітні зміни в цій галузі тощо.

Перший заступник Голови Національного банку А.В. Шаповалов дав високу оцінку цій праці. Він підкреслив, що сучасний юрист, який працює у фінансовій установі, — чільна постать і провідний учасник функціонування складного банківського механізму, і тим більшою є його відповідальність за здійснення банківської діяльності в рамках правового поля. Сьогодні ж існує велика потреба у підготовці фахівців саме банківського права, підкреслив у своєму виступі директор Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України професор Ю.С. Шемшученко. І тому поява навчального посібника — це, без пе-ребільшення, як сказав на презентації книги завідувач кафедри економічної теорії та господарської практики Київського національного університету ім. Т.Г. Шевченка А.А. Чухно, прорив, який сприяє ринковому розвитку.

У своєму виступі директор юридичного департаменту Національного банку, кандидат юридичних наук В.Л. Кротюк подякував колективу авторів книги, особисто А.О. Селіванову, котрий об'єднав юристів, які працюють у банках, і очолив цей авторський колектив. Він також відзначив великий вклад у цю справу Конституційного та Арбітражного судів, Вищої ради юстиції, Інституту держави і права ім. Корецького, Видавничого дому "Ін Юр", рецензентам — доктору економічних наук, професору В.М. Пинзеніку, доктору юридичних наук, професору, завідувачу відділу Інституту держави і права ім. В.М. Корецького В.Б. Авер'янову.

Звичайно, посібник "Банківське право України" — це лише перша ластівка у галузі банківського права, а вона, як відомо, весни не робить. Тому від юристів — науковців і практиків — усі ми чекаємо нових посібників і підручників, словників і монографій.

 Л.Патрикац,
"Вісник НБУ".

Науковий пігхиг /

Однією з причин складного фінансового стану більшості проблемних банків є несвоєчасне виявлення негараздів у їх діяльності. На думку автора, поліпшенню становища сприяло б створення ефективної системи упередження кризових ситуацій, основаної на багатоваріантному прогнозуванні можливих змін фінансового стану банку.

**Лідія
Клюско**

Викладач Українського фінансово-економічного інституту (м. Ірпінь Київської області)

Регулювання фінансової стійкості комерційних банків на основі прогнозування тенденцій динаміки основних показників їх діяльності

Необхідною умовою прийняття ефективних управлінських рішень є не лише констатація існуючого рівня фінансової стійкості, а й узбереження від виникнення проблем у діяльності банків. Цьому сприятиме постійний моніторинг фінансового стану комерційного банку на підставі аналізу рядів динаміки та прогнозування тенденцій системи показників діяльності банку, які всебічно характеризують напрям та інтенсивність змін в його активах і пасивах.

Прогнозувати зміни фінансового стану повинні як сам банк, так і банківський нагляд НБУ. Такий прогноз сприятиме:

- обґрунтованому вибору оптимальних управлінських рішень на основі аналізу тенденцій змін основних показників діяльності банків, а також передбаченню таких змін у майбутньому;

- передбаченню кризових ситуацій і за часному запобіганню їм;
- об'єктивній оцінці проблем у діяльності банку.

Ефективність управлінських рішень залежить не лише від застосування системного прогнозування, а й від вчасного передбачення керівництвом банку та НБУ впливу управлінських рішень на фінансові показники діяльності установи. На жаль, на цей аспект роботи регулюючі органи сьогодні практично не зважають.

За системного, комплексного підходу до аналізу та прогнозування діяльності комерційного банку його належить розглядати як складний динамічний організм, функціонування і розвиток якого описують за допомогою системи параметрів-індикаторів. Для аналізу та прогнозування фінансового стану банку застосовують економіко-матема-

тичні методи й моделі, які найточніше відображають кредитну, інвестиційну, касово-розрахункову, валютну та іншу діяльність банку. Оскільки окремі напрями його роботи тісно взаємопов'язані, їх прогнозування відповідно до принципу системності і комплексності має становити єдине ціле.

Зважаючи на особливу роль стохастичної складової при прогнозуванні показників діяльності комерційних банків та непередбачуваність економічних процесів у попередній період (як з об'єктивних, так і з суб'єктивних причин), особливого значення нині слід надавати поточному, короткостроковому (щоденному, місячному, квартальному) прогнозуванню основних показників діяльності банку. Як свідчить практика розвинутих країн, саме короткострокове прогнозування є пріоритетним, оскільки на висновках місячних і квартальних прогнозів, на їх періодичному перегляді відповідно до кон'юнктурних змін ґрунтуються регулятивні заходи центрального банку — зупинення дії окремих пунктів ліцензії, відкликання ліцензії на здійснення всіх банківських операцій, нарахування штрафів, відсторонення керівництва та призначення тимчасової адміністрації тощо.

Спробуємо спрогнозувати тенденції діяльності одного з комерційних банків України за допомогою аналітичних трендів. Оскільки інформація щодо роботи банку носить конфіденційний характер, перетворимо всі його показники в умовні, що, втім, не позначиться на характеристиках динаміки, параметрах трендів та висновках щодо його фінансової стійкості.

Зазначимо, що досліджуваний банк має нестійке фінансове становище, зумовлене

ризиковою кредитною діяльністю, недостатністю капіталу (не виконується норматив Н1); його рейтинг за системою CAMEL дорівнює "3".

Структура активів і пасивів банку не є раціональною (оптимальною). У його загальних активах близько 80% становить кредитний портфель, 20% якого — проблемні кредити, тобто діяльність банку ризикова і недостатньо диверсифікована. Щодо пасивів, то має місце порушення рівноваги між власними коштами банку (капіталом) і зобов'язаннями, тобто він має недостатній власний капітал.

Зробимо оцінку фінансової стійкості комерційних банків на основі аналізу характеристик динаміки та аналітичних залежностей таких основних показників діяльності досліджуваного банку, як валюта балансу, кредитний портфель, робочі активи, прибуток за щомісячними даними.

Зауважимо, що ланцюгові і базисні характеристики динаміки (абсолютний приріст, темп зростання, темп приросту) зазначених показників мали в досліджуваний період тенденцію до зростання (див. графіки 1—4). Стосовно фінансової стійкості питання полягає в узгодженості характеристик динаміки щодо окремих показників.

Дані таблиці свідчать про певну невідповідність між темпами приросту загальних активів банку (валюти балансу) і робочих активів (відповідно 33.3% і 27.8%). З точки зору фінансової рівноваги і фінансової стійкості бажано, щоб темпи зростання робочих активів, які дають прибуток, перевищували темпи зростання валюти балансу.

Діяльність банку недостатньо ефективна, він має досить високий рівень проблемності. На це вказує те, що в загальних активах бан-

ку частка неробочих неприбуткових активів становить 15%.

Хоча для всіх показників характерна позитивна динаміка (тенденція до зростання), не можна стверджувати, що фінансове становище банку, про який іде мова, стійке і що в його діяльності немає серйозних проблем. Насторожує неспівмірність темпів зростання основних показників діяльності банку. Динаміка робочих активів, кредитного портфеля має відповідати (навіть перевищувати) темпам зростання валюти балансу, а в даному разі — все навпаки.

Темпи приросту деяких показників банку

Показник	Темпи приросту, відсотки
Валюта балансу	33.3
Кредитний портфель	22.8
Робочі активи	27.8

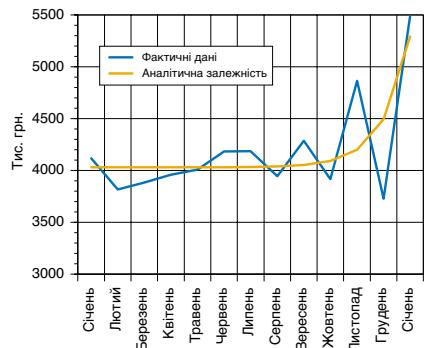
З усіх розглянутих нами аналітических трендів найточніше динаміка валюти балансу описується залежністю:

$$Y = 0.0028 \times e^t + 4028.82, \quad (1)$$

$$R = 0.737.$$

Відповідно до параметрів рівняння (1) найближчим часом збережеться тенденція до зростання валюти балансу.

Графік 1. Динаміка валюти балансу

Ta оськільки точність апроксимації динамічного ряду валюти балансу в ретроспективному періоді невисока ($R = 0.737$), цей тренд можна використовувати в основному для аналізу ситуації, а не для прогнозування.

Слід зазначити, що показник "робочі активи" має стійкішу тенденцію до зростання, ніж валюта балансу. Найточніше його щомісячна динаміка описується таким аналітичним трендом:

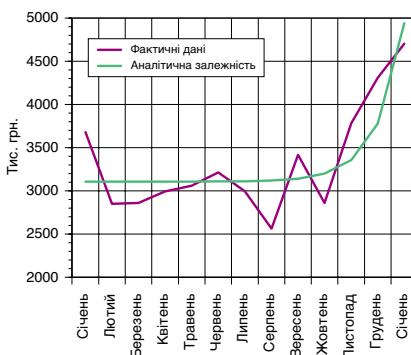
$$Y = 0.0041 \times e^t + 3107.32, \quad (2)$$

$$R = 0.825.$$

Параметри рівняння (2) та перша похідна дають підставу припустити, що в майбутньому абсолютні приrostи робочих активів можуть перевищувати абсолютні приrostи валюти балансу, що є однією з умов фінансової стійкості комерційних банків.

Відповідно до коефіцієнтів регресії рівнянь (1) і (2) валюта балансу і робочі активи змінюються за одними й тими ж закономірностями. Слід зауважити, що отримані параметри рівнянь регресії (1) і (2) суперечать висновкам, зробленим раніше на підставі характеристик динаміки. Це ще раз переконує у необхідності побудови аналітичних трендів для підтримки відповідних управлінських рішень.

Графік 2. Динаміка робочих активів

Одна з основних проблем, над вирішенням якої банк має зосередити зусилля, — зниження ризиковості операцій та диверсифікація діяльності. Про це свідчить аналіз динаміки і структури кредитного портфеля (він становить 80% від загальних активів банку, де близько 20%, як уже зазначалося, — просторочені, пролонговані та сумнівні кредити).

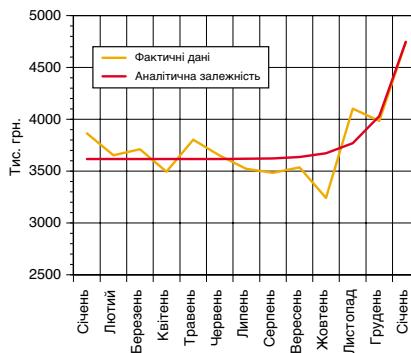
Серед досліджуваних трендів найточніше динаміку кредитного портфеля описує такий (див. графік 3):

$$Y = 0.0026 \times e^t + 3615.75, \quad (3)$$

$$R = 0.853.$$

Як свідчать параметри тренду (3), кредитний портфель має тенденцію до зростання з дещо нижчими темпами, ніж валюта балансу, що є позитивною ознакою в діяльності банку. Значний обсяг кредитного портфеля забезпечує банку високу прибутковість активів — 5%. (Згідно з Інструкцією "Про порядок регулювання та аналіз діяльності комерційних банків", затвердженою постановою Правління Національного банку України від 14.04.1998 р. № 141, орієнтовний рівень прибутковості активів визначається на рівні

Графік 3. Динаміка кредитного портфеля

1%). Проте, незважаючи на високий рівень прибутковості активів банку, внаслідок наявності капіталу, неадекватного обсягам активів з урахуванням їх ризиковості, фінансове становище банку нестійке. До того ж значну частку активів становлять просторочені, пролонговані та сумнівні щодо повернення кредити (20%), тоді як у стабільно працюючого банку проблемні кредити не перевищують 5%.

Як уже зазначалося, наявність прибутку є однією з необхідних умов фінансової рівноваги, стійкості комерційного банку. Оскільки розмір прибутку прямо залежить від рівня ризику і його зростання часто пов'язане зі зростанням ризикової діяльності банку, прийняття керівництвом ефективних управлінських рішень передбачає пошук оптимальної позиції на шкалі "прибуток-ризик-ліквідність".

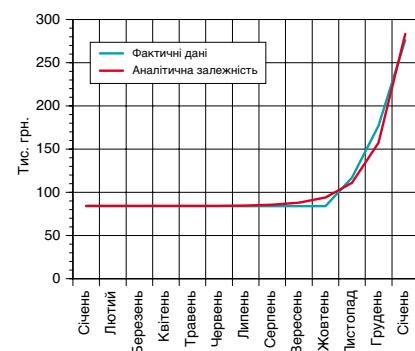
Динаміка прибутку банку описується таким аналітичним трендом (4):

$$Y = 0.0674 \times t^3 + 65.519, \quad (4)$$

$$R = 0.858.$$

Згідно з параметрами рівняння (4) найближчим часом очікується зростання прибутку банку.

Графік 4. Динаміка прибутку

Кількісний аналіз тенденцій динаміки основних показників діяльності банку, проведений за допомогою аналітичних трендів, свідчить, що установа потребує певних коригуючих заходів для підвищення її надійності і фінансової стійкості. Відзначаючи позитивну динаміку робочих активів, про що свідчать параметри аналітичного тренду (2), зауважимо, що банк працює з дещо підвищеним ризиком, і тому для нього особливого значення набуває управління ризиками, можливо, навіть за рахунок зниження прибутковості банківських операцій.

Крім того, проведене дослідження свідчить, що в управлінні фінансовою стійкістю комерційних банків можна і треба прогнозувати тенденції основних показників їх діяльності. При цьому не варто забувати, що метод екстраполяції ефективний лише на початковій стадії прогнозування, а потім слід застосовувати факторні, структурні, адаптивні та інші моделі.

Методологічний аспект проблеми /

Санаційний аудит — необхідна передумова фінансової санації підприємств

Переважна більшість вітчизняних підприємств і цілий ряд банків нині переживають фінансову кризу. Суб'єкт господарювання, який опинився у скруті, все ж має альтернативу: можна провести його санацію або ліквідувати, оголосивши банкротом. Водночас чимало підприємств потрапляють у скрутне становище тимчасово, вартість їх активів набагато вища, ніж кредиторська заборгованість. Після проведення санації чи реструктуризації вони можуть розрахуватися з боргами і продовжити діяльність. Проте через недосконале законодавство, брак належного теоретико-методичного забезпечення санації, дефіцит кваліфікованого фінансового менеджменту й інші суб'єктивні та об'єктивні причини, життєздатні підприємства часом стають потенційними банкрутами. Ось чому дослідження фінансового механізму проведення санації є надзвичайно актуальним.

Організація фінансової санації підприємств передбачає три основні функціональні блоки:

1. Розробку санаційної концепції.
2. Проведення санаційного аудиту.
3. Менеджмент санації.

Загальний успіх санації залежить від санаційного аудиту. У вітчизняній науково-практичній літературі поняття “санаційний аудит” приділяється дуже мало уваги. Причина в тому, що багато економістів не бачать істотної різниці між звичайним аудитом та аудитом на підприємствах, які переживають фінансову кризу. Із прийняттям Закону України “Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом”, яким передбачено досудову санацію, а також санацію підприємства чи укладення мирової угоди в ході провадження справи про банкрутство, питання щодо проведення санаційного аудиту підприємств набуває надзвичайної актуальності. Адже рішення санаторів, кредиторів, арбітражного суду про застосування процедури санації чи мирової угоди значною мірою залежить від висновків санаційного аудиту підприємства-боржника.

Санаційний аудит як окремий напрям діяльності аудиторських фірм провадиться з метою оцінки санаційної спроможності підприємства. Йому притаманні особливі методи, спрямованість на конкретні об'єкти.

Наголосимо, що, на відміну від звичайного аудиту, санаційний аудит зводиться не до перевірки достовірності звітності підприємства, а до підтвердження реальності та достовірності плану санації.

Необхідність проведення санаційного аудиту зумовлена потребою користувачів у інформації про фінансовий стан суб'єкта господарювання та реальність санаційної концепції.

Замовниками санаційного аудиту підприємства, яке переживає фінансову кризу, можуть бути:

- ✓ нинішні та потенційні власники корпоративних прав підприємства —

Санаційний аудит — це один із інструментів зменшення до прийнятного рівня інформаційного ризику для інвесторів, кредиторів та інших осіб, які беруть участь у фінансовій санації неспроможного підприємства

якщо приймається рішення про збільшення статутного капіталу;

✓ андеррайтери (фінансові посередники) — якщо вирішується питання про викуп ними корпоративних прав нової емісії;

✓ позикодавець (наприклад, банківський консорціум) — якщо вирішується питання про надання санаційного кредиту;

**Олег
Терещенко**

Доцент кафедри фінансів підприємств та страхової справи Київського національного економічного університету.
Кандидат економічних наук

✓ саме підприємство — якщо воно виходить із пропозицією про укладення мирової угоди та проведення санації в ході провадження справи про банкрутство;

✓ потенційний санатор — якщо вирішується питання про санацію підприємства шляхом його реорганізації (злиття, приєднання);

✓ державні органи — якщо вирішується питання про надання підприємству державної санаційної підтримки.

Замовники дають доручення аудитору провести економіко-правову експертизу санаційної концепції та зробити висновок щодо доцільності вкладення коштів у об'єкт санації. Санаційний аудит можна розглядати як один із інструментів зменшення до прийнятного рівня інформаційного ризику для інвесторів, кредиторів та інших осіб, які беруть участь у фінансовій санації неспроможного підприємства.

Головним критерієм для прийняття рішення стосовно санації чи ліквідації підприємства є його санаційна спроможність, яка визначається життєздатністю суб'єкта господарювання. **Санаційна спроможність** — це наявність у підприємства, що переживає фінансову кризу, фінансових, організаційно-технічних та правових можливостей, необхідних для успішного проведення його фінансової санації. Загальними передумовами санаційної спроможності є наявність у підприємства ефективної санаційної концепції та потенціалу для успішної діяльності в майбутньому.

Із правової точки зору санаційно спроможним є підприємство, яке в змозі підтримувати фінансову рівновагу в довгостроковому періоді, тобто має достатній потенціал для відновлення та збереження стабільної платоспроможності, щоб у кредиторів не було підстав звертатися із заявою до арбітражного суду щодо порушення справи про банкрутство. В ході проведення санаційного аудиту використовуються різноманітні **методи та інструменти**, а саме: опитування

(анкетування) співробітників; факторний аналіз відхилень; аналіз сильних та слабких ланок (СОФТ-аналіз); розробка сценаріїв; портфельний аналіз; метод ланцюгових підстановок; нуль-базис бюджетування (бюджетування на нульовій основі); вартісний аналіз; трендовий аналіз тощо.

Насамперед аудитор повинен скласти **програму санаційного аудиту**, вказавши процедури, необхідні для досягнення мети аудиту.

Першим, звичайно, є етап загального ознайомлення із санаційною концепцією підприємства та планом його фінансового оздоровлення. Крім того, збирають і систематизують досьє, необхідне в процесі аудиту, — аудитори надається доступ до відповідної комерційної інформації щодо оперативного та стратегічного становища підприємства. Перед проведенням аудиту керівник підприємства у **пояснювальній записці до плану санації** підтверджує повноту та достовірність плану санації (що вже пройшов експертизу), фактологічного матеріалу, на якому він базується, а також визначає повноваження аудитора.

Поряд зі звітними бухгалтерськими даними та іншою внутрішньою інформацією для оцінки санаційної спроможності підприємства слід також використовувати зовнішні джерела: статистичні дані, які характеризують діяльність тієї чи іншої галузі та народне господарство в цілому, матеріали засобів масової інформації, висновки незалежних експертів, нормативні документи.

Відображені у санаційній концепції вихідні дані про оперативне (фактичне) та стратегічне становище підприємства оцінюють за результатами по-глибленого аналізу його фінансово-господарського стану. При цьому послідовно аналізують виробничо-господарську діяльність, фінансовий стан підприємства, його роль і місце на ринку тощо.

Мета аналізу виробничо-господарської діяльності — перевірити, чи відповідає фактичний стан підприємства даним, відображеним у санаційній концепції. Аудитор вивчає загальну вироб-

ничу структуру підприємства, оцінює його технологічний рівень і показники праці, аналізує витрати на виробництво, рух основних фондів та амортизаційних відрахувань.

Аналіз фінансової сфери. Основним джерелом інформації при вивчені фінансового стану підприємств є типові форми річної бухгалтерської звітності. Оскільки розрахунок показників базується на певних статтях тієї чи іншої форми бухгалтерської звітності, стандартизація останніх є необхідною передумовою стандартизації фінансового аналізу. В цьому контексті зазначимо, що порядок складання фінансової звітності, яка містить інформацію про фінансовий стан підприємства і результати його діяльності, викладено у щойно прийнятих положеннях стандартів бухгалтерського обліку (ПСБО 2, ПСБО 3, ПСБО 4, ПСБО 5 та інших).

Аналіз фінансової сфери передбачає:

- ✓ оцінку динаміки і структури валюти балансу;
- ✓ аналіз власного капіталу;
- ✓ аналіз позичкового капіталу та кредиторської заборгованості;
- ✓ оцінку ліквідності активів підприємства та його платоспроможності;
- ✓ аналіз дебіторської заборгованості;
- ✓ аудит реальних і фінансових інвестицій;
- ✓ аналіз Cash-Flow;
- ✓ оцінку ділової активності підприємства.

1. Оцінка динаміки і структури валюти балансу

Досліджуючи динаміку валюти балансу та його структуру, використовують трендовий метод аналізу (кожна позиція балансу порівнюється з даними попередніх років) та бенчмаркінг (окремі статті порівнюються з аналогічними середньогалузевими показниками й показниками найкращих підприємств галузі). Відтак роблять висновок щодо основних тенденцій динаміки показників. Тенденція до зменшення валюти балансу свідчить про скорочення обсягів господарської діяльності підприємства, що, можливо, є головною причиною його неплатоспроможності.

Аналізуючи окрім статті балансу, слід зважати на те, що реальна ринкова вартість деяких відображеніх у ньому активів може бути значно нижчою від їх балансової вартості або взагалі дорівнювати нулю.

2. Аналіз власного капіталу

Зважаючи на важливість функцій та значення власного капіталу як джерела фінансових ресурсів підприємства, його аналізу надають особливої ваги. Аналізуючи фінансову сферу, акцентують увагу на таких питаннях, як склад і структура джерел власних фінансових ресурсів; структура сукупного капіталу підприємства; правильність формування статутного фонду і порядок оцінки вкладів; можливості щодо збільшення та реструктуризації статутного фонду; необхідність санації балансу; структура та джерела формування додаткового капіталу; наявність резервних (страхових) фондів і нерозподіленого прибутку (непокритих збитків).

До переходу на міжнародні стандарти бухгалтерського обліку в Україні діяла структура балансу, яка базувалася на принципах, сформованих у доринкові часи господарювання, а отже, не враховувала діючих у міжнародній практиці підходів до визначення капіталу підприємства і його складових — власного та позичкового капіталу.

Показники структури капіталу, розраховані на основі певних статей такого балансу, дають викривлену картину реального фінансового стану підприємства. Так, у більшості вітчизняних підприємств показники фінансової незалежності, фінансового лівериджу тощо є значно вищими, ніж у провідних зарубіжних. Скажімо, середнє значення коефіцієнта незалежності (автономії) на підприємствах хімічної промисловості країн Європейського Союзу становить 0.4; а на аналогічних вітчизняних — удвічі вище: 0.8. Ще більше вражає вітчизняний показник фінансового лівериджу (відношення позичкового капіталу до власного капіталу): на хімічних підприємствах країн ЄС — 1.5, а на українських — лише 0.25, тобто в шість разів вищий!

Таблиця 1. Показники, які характеризують структуру капіталу та фінансову незалежність підприємства

Показник	Формула розрахунку	Формула розрахунку з використанням статей балансу	Рекомендоване значення
1. Показник фінансового лівериджу	Довгострокові пасиви Власний капітал	Рядок 530 / Рядок 495 (форма № 1)* Рядок 480 / Рядок 380 (ПСБО 2)**	0.5 і менше
2. Коефіцієнт незалежності (автономії)	Власний капітал Валюта балансу	Рядок 495 / Рядок 760 (форма № 1) Рядок 380 / Рядок 640 (ПСБО 2)	0.5 і більше
3. Коефіцієнт фінансової стабільності	Власний капітал Позичковий капітал	Рядок 495 / (Рядок 530 + 750) (форма №1) Рядок 389 / (Рядок 430 + 480 + 620+ 640) (ПСБО 2)	1 і більше

* Показники балансу, складеного до переходу на міжнародні стандарти.

** Показники балансу, складеного згідно з міжнародними стандартами бухгалтерського обліку.

Таблиця 2. Показники ліквідності та платоспроможності підприємства

Показник	Формула розрахунку	Формула розрахунку з використанням статей балансу	Орієнтовне значення
1. Коефіцієнт покриття	Поточні активи Короткострокові пасиви	(Рядок 150 + рядок 320 – рядок 120) (форма 1) / Рядок 750 Рядок 260 / Рядок 620 (ПСБО 2)	1 і більше
2. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Грошові кошти + КФВ Короткострокові пасиви	(Рядок 250 + 260 + 270 + 280 + 290) (форма 1) / Рядок 750 Рядок 220 + 230 + 240 (ПСБО 2) / Рядок 620	0.2 і більше
3. Власні оборотні засоби	Власний капітал – – основні засоби – – запаси і затрати	Рядок 495 – рядок 070 – рядок 150 (форма 1) Рядок 380 – рядок 080 (ПСБО 2)	—

Складається враження, що фінансовий стан, кредитоспроможність наших підприємств є значно кращими, ніж провідних зарубіжних. Однак це не так. Причину слід шукати у відмінностях складу власного та позичкового капіталу вітчизняних і зарубіжних підприємств. Так, згідно з вимогами вітчизняного законодавства до складу першого розділу пасиву нині відносять ряд статей, які стосуються не власного капіталу, а радше інших розділів балансу: резерви наступних витрат і платежів, цільове фінансування, відстрочена податкова заборгованість, доходи майбутніх періодів, фінансування капітальних вкладень. Із запровадженням ПСБО дані щодо власного капіталу (і капіталу взагалі) стануть реальнішими та достовірнішими. Перший розділ пасиву (власний капітал) тепер міститиме позиції, які відносять до власного капіталу в усіх економічно розвинутих країнах: статутний капітал, додатковий капітал, резервний капітал, нерозподілений прибуток (непокритий збиток).

Аналізуючи власний капітал, розраховують ряд показників (див. таблицю 1), які характеризують рівень фінансової незалежності підприємства та структуру його сукупного капіталу. Оптимізація структури капіталу є надзвичайно важливим і водночас одним із найскладніших завдань фінансового менеджменту, оскільки не вироблено єдиних підходів до визначення оптимального співвідношення між власним та позичковим капіталом. Слід зважати на особливості фінансово-господарської діяльності конкретного підприємства, галузь, до якої воно належить, обсяги діяльності та ряд інших факторів. Подані в таблиці 1 рекомендовані значення показників є досить умовними — лише приблизним, узагальненим орієнтиром.

Щоб визначити оптимальну структуру капіталу, тобто з'ясувати граничну межу використання позичкового капіталу для конкретного підприємства, розраховують **ефект фінансового лівериджу**. Цей показник характеризує залежність рентабельності власного капіталу підприємства від рентабельності всіх активів, процентів за кредит і ко-

офіцієнта заборгованості. Ним вимірюється ефект фінансування діяльності та підвищення рентабельності власного капіталу за рахунок збільшення частки позичкового.

3. Аналіз позичкового капіталу та кредиторської заборгованості

Аналізуючи позичковий капітал та кредиторську заборгованість, визначають склад і структуру позичкових засобів; розшифровують поточну кредиторську заборгованість; визначають величину простроченої заборгованості, оцінюють можливості її пролонгації та реструктуризації; вивчають можливості емісії облігацій та залучення додаткових позик.

Аналізуючи довгострокову кредиторську заборгованість, звертають увагу на цільове використання довгострокових кредитів банків та інших позико- вих коштів, одержаних протягом останніх років, а також на розміри штрафних санкцій, відсотків, сплачених за порушення розрахунково-платіжної дисципліни (в тому числі за несвоєчасне повернення банківських кредитів). Аналізують відносини підприємства з банками, котрі його кредитують, та його головними виробничими партнерами. Оцінюють вірогідність платіжних поступок, розробляють пропозиції та заходи щодо стимулювання кредиторів до участі в санациї підприємства-боржника. Слід також оцінити можливості емісії та розміщення облігацій, якщо це передбачено санаційною концепцією підприємства, — проаналізувати його попередню діяльність щодо випуску облігацій, ефективність використання коштів, залучених у результаті емісії.

4. Оцінка ліквідності активів підприємства та його платоспроможності

Вивчаючи це питання, слід враховувати, що оцінка ліквідності активів значно полегшується з уведенням у дію ПСБО 2, оскільки в балансі, складеному за новою формою, статті активів розміщено за принципом зростання ліквідності.

Загалом на цьому етапі аналізують оборотні активи; визначають рівень ліквідності активів; оцінюють платоспро-

можність підприємства; з'ясовують, чи забезпечується фінансова рівновага.

Активи підприємства та їх структуру вивчають як на предмет їх використання у виробництві, так і з метою оцінки ліквідності. **Ліквідність активів — це здатність окремих елементів активів трансформуватися в грошові засоби.** Якщо ліквідних активів недостатньо для задоволення в установлений строк вимог кредиторів і виконання зобов'язань перед бюджетом, то підприємство вважається неплатоспроможним. Якщо підприємству не вдається виконати грошові зобов'язання протягом трьох місяців після настання терміну їх погашення, то згідно з новим законодавством про банкрутство кредитори можуть звернутися до арбітражного суду із заявою щодо оголошення боржника банкруттом.

У процесі аудиту фінансової сфери розраховують *групу показників ліквідності та платоспроможності*. Вона є пріоритетною при визначені глибини фінансової кризи та оцінці санаційної спроможності підприємства. Перелік цих показників та порядок їх розрахунку наведено в таблиці 2.

5. Аналіз дебіторської заборгованості

У ході фінансового аналізу за даними аналітичного обліку на останню звітну дату розшифровують дебіторську заборгованість, занотовуючи дати її виникнення та суми стосовно окремих контрагентів. Зростання дебіторської заборгованості свідчить про те, що підприємство надало споживачам своєї продукції товарні позики, тобто фактично поділилося з ними частиною свого прибутку. Водночас кредитор може брати кредити для забезпечення своєї діяльності, що призводить до збільшення власної кредиторської заборгованості. Вивчаючи дебіторську заборгованість, аналітик звертає увагу на можливості рефінансування дебіторської заборгованості, правильність списання заборгованості та відображення в балансі.

6. Аудит реальних і фінансових інвестицій (вкладень)

Згідно з міжнародними стандартами бухгалтерського обліку до інвестиційної

Таблиця 3. Показники прибутковості підприємства

Показник	Формула розрахунку	Формула розрахунку з використанням статей звітності
1. Коефіцієнт прибутковості власного капіталу	Прибуток після оподаткування Власний капітал	Форма 2. Рядок 100 – рядок 200 / Форма 1. Рядок 495 ПСБО 3. Рядок 220 / ПСБО 2. Рядок 380
2. Операційна рентабельність продажу	Прибуток після оподаткування Виручка від реалізації	Форма 2. Рядок 100 – рядок 200 Форма 2. Рядок 010 – рядок 015 – рядок 020 ПСБО 3. Рядок 220 / ПСБО 3. Рядок 010 – рядок 015 – рядок 020
3. Рентабельність основної діяльності	Прибуток від реалізації Собівартість продукції	Форма 2. Рядок 050 Форма 2. Рядок 040 + рядок 045 ПСБО 3. Рядок 100 / ПСБО 3. Рядок 040
4. Коефіцієнт прибутковості активів	Прибуток після оподаткування Сума активів	Форма 2. Рядок 100 – рядок 200 Форма 1. Рядок 330 ПСБО 3. Рядок 220 / ПСБО 2. Рядок 280

діяльності підприємства відносять операції з придбання (спорудження, виготовлення) і продажу майна, що амортизується, основних фондів, нематеріальних та інших необоротних активів, а також короткострокових фінансових інвестицій.

Аналізуючи інвестиційну діяльність підприємства, яке потрапило у фінансову кризу, зосереджують увагу на таких основних питаннях: склад, структура та доцільність реальних інвестицій; склад, структура та прибутковість фінансових вкладень; джерела фінансування інвестицій та правильність їх відображення в обліку.

7. Аналіз Cash-Flow¹

Попередній аналіз ґрутувався в основному на оцінці певних статей активу та пасиву балансу підприємства. Факторологічною базою аналізу Cash-Flow є дані форми 2 “Звіт про фінансові результати та їх використання” (ПСБО 3). Показник Cash-Flow характеризує величину чистих грошових потоків, які утворюються в результаті операційної та інвестиційної діяльності й залишаються у розпорядженні підприємства протягом певного періоду.

Цей показник можна розглядати з трьох позицій:

1. Як фінансово-економічний показник (індикатор спроможності фінансування за рахунок внутрішніх фінансових джерел).

2. Як показник результативності фінансово-господарської діяльності (індикатор нинішньої та майбутньої доходності підприємства).

3. Як загальний індикатор фінансового стану підприємства.

Залежно від цілей фінансового аналізу Cash-Flow розраховують по-різному. Найпоширеніший спосіб розрахунку полягає в тому, що до прибутку, який протягом певного періоду залишається в розпорядженні підприємства, додають амортизаційні відрахування, нараховані в цьому ж періоді. Cash-Flow показує, яку суму грошових коштів із загального обсягу виручки від реалізації можна спрямувати на погашення кредитів та відсотків за ними, на інвестиції чи на виплату дивідендів.

У процесі аналізу розраховують також показники оцінки прибутковості підприємства, яка характеризується

стання, зрілості та спаду); управлінню товарним асортиментом (розробці нових видів, модифікації існуючих, виученню з виробництва застарілих моделей); розрахунку прогнозних обсягів виробництва та визначення номенклатури продукції; розширенню інноваційної діяльності, спрямованої на розробку нових товарів з урахуванням ринкових вимог та стратегії підприємства.

Аналіз причин кризи та сильних і слабких ланок підприємства. На цьому етапі аудиту визначають, якою мірою в санаційній концепції враховано причини та фактори, що привели до кризової ситуації. Перевіряють, чи правильно використано методи ідентифікації причин кризи. З'ясовують, чи продовжують діяти причини кризи, чи вони вже подолані (або зникли самі собою). Визначають вид та fazу фінансової кризи; систематизують її причини; виявляють чинники позитивного чи негативного впливу на підсумкові показники діяльності підприємства; систематизують сильні та слабкі ланки у діяльності підприємства.

Щоб мати об'єктивну картину фактичного становища підприємства та перспектив його розвитку, в практиці санаційного аудиту доволі часто використовують так званий **СОФТ-аналіз** (SOFT-analysis), або аналіз сильних (Strength) та слабких (Failure) ланок, а також наявних шансів (Opportunity) та ризиків (Threat). В економічній літературі СОФТ-аналіз називають також СВОТ-аналізом (SWOT-analysis).

У ході санаційного аудиту сильні та слабкі ланки підприємства слід оцінити з урахуванням основних тенденцій змін у зовнішньому середовищі. Так, виробнича програма підприємства на актуальну дату може бути його сильною стороною, однак невдовзі під впливом зовнішніх факторів вона може втратити свої переваги і перетворитися на слабку ланку.

Оскільки сила та слабкість, як правило, є відносними величинами, в процесі аналізу їх слід порівнювати з аналогічними чинниками підприємств-

¹ Термін Cash-Flow уведено на початку 1950-х років в англо-американській економічній літературі для аналізу фінансового стану підприємства та оцінки привабливості цінних паперів. Неодноразово робилися спроби перекласти це англійське слово, та врешті-решт у більшості розвинутих країн відмовилися від власних тлумачень Cash-Flow і послуговуються у звітності та при розрахунках англійським варіантом. В українській літературі, характеризуючи Cash-Flow, нерідко використовують термін “грошовий потік”, що, на нашу думку, є не зовсім вдалим перекладом (виникає глуптанина при характеристиці вхідних та вихідних грошових потоків).

конкурентів. Під час такого аналізу визначають критичні сфери, які під дією специфічних зовнішніх та конкурентних факторів впливають на економічні результати підприємства, а потому визначають ключові параметри чинників, що впливають на ефективність господарської діяльності.

Експертна оцінка запланованих санційних заходів. У ході аудиту перевіряють повноту й правильність розрахунку цільових показників. Важливо з'ясувати, чи правильно розраховано потреби в капіталі, необхідному для проведення санції, і чи задовільняють ці потреби заплановані заходи мобілізації фінансових ресурсів. Оцінюють реальність мобілізації тих чи інших джерел фінансових ресурсів, запланованих підприємством, наприклад, вірогідність отримання санційних кредитів, державних гарантій, можливості щодо розміщення емітованих цінних паперів. Слід уточнити, чи враховано імовірність збитковості підприємства на початкових етапах санції, чи визначено джерела покриття збитків. У плані санції слід передбачити якомога

тіснішу інтеграцію та координацію окремих структурних сфер — таких як маркетинг, науково-дослідна робота, постачання, збут, персонал, фінансування, бухгалтерія.

Звіт аудиторської перевірки. Аудит завершується загальною оцінкою санційної спроможності підприємства, прийняттям рішення щодо доцільності санції чи ліквідації суб'єкта господарювання та складанням акта перевірки.

Звіт санційного аудитора може містити такі розділи.

1. *Основні відомості про аудитора та аудиторську фірму.*

2. *Підстави для проведення аудиту, його мета, методи та обсяг.*

3. *Оцінка достовірності інформації та наданих матеріалів.*

4. *Висновки про санційну спроможність чи неспроможність.*

Останнє засвідчує, чи задовільняють аудитора результати перевірки. Можливі три варіанти висновку:

✓ дозволяє однозначна оцінка: концепція санції відображає реальний стан справ, і підприємство є санційно спроможним;

✗ висловлюється думка про те, що план санції можна реалізувати за умови виконання певних рекомендацій, наданих у ході санційного аудиту;

✗ висловлюється сумнів щодо реальності плану санції і достовірності відображені у ньому даних та робиться висновок про недоцільність проведення санції.

Якщо аудитор стверджує, що санція підприємства можлива лише за умови виконання певних рекомендацій, зроблених у ході аудиту, він повинен розкрити зміст даних рекомендацій.

Якщо план санції визнано недосконалим, аудитор має обґрунтувати це відповідними доказами, зазначивши ті позиції плану, які є недостовірними або викликають сумнів. Якщо ж аудитор переконаний у тому, що підприємство не в змозі продовжувати фінансово-господарську діяльність у майбутньому, він повинен констатувати, що запропоновано хибну концепцію санції, а отже, доцільно прийняти рішення про ліквідацію суб'єкта господарювання.

ВАЛЮТНИЙ РИНОК

Офіційна інформація /

ОФІЦІЙНИЙ КУРС ГРИВНІ ЩОДО ІНОЗЕМНИХ ВАЛЮТ, ЯКИЙ ВСТАНОВЛЮЄТЬСЯ НАЦІОНАЛЬНИМ БАНКОМ УКРАЇНИ ОДИН РАЗ НА МІСЯЦЬ (за березень 2000 року)*

№ п/п	Код валюти	Назва валюти	Офіційний курс
1	100 BGL	100 болгарських левів	277.2734
2	986 BRL	100 бразильських реалів	309.6311
3	051 AMD	10000 вірменських драмів	104.1016
4	410 KRW	1000 вон Республіки Корея	4.8672
5	704 VND	10000 в'єтнамських донгів	3.9099
6	381 GEL	100 грузинських лари	278.3544
7	344 HKD	100 доларів Гонконгу	70.6547
8	818 EGP	100 єгипетських фунтів	160.5109
9	218 ECS	1000 еквадорських сукре	0.2199
10	376 ILS	100 ізраїльських шекелів	135.7005
11	356 INR	1000 індійських рупій	126.0533
12	364 IRR	1000 іранських ріалів	3.1369
13	368 IQD	100 іракських динарів	1768.2535
14	417 KGS	100 киргизьких сомів	11.6430
15	414 KWD	100 кувейтських динарів	1795.9817
16	422 LBP	1000 ліванських фунтів	3.6601
17	434 LYD	100 лівійських динарів	1167.9414

18	470 MTL	100 мальтійських лір	1314.2481
19	484 MXN	100 мексиканських нових песо	58.7214
20	496 MNT	10000 монгольських тугріків	51.3785
21	554 NZD	100 новозеландських доларів	270.0678
22	586 PKR	100 пакистанських рупій	10.5945
23	604 PEN	100 перуанських нових сол	159.8110
24	408 KPW	100 північнокорейських вон	249.8864
25	642 ROL	10000 румунських лейів	2.9258
26	682 SAR	100 саудівських ріялів	146.5805
27	760 SYP	100 сирійських фунтів	11.9511
28	705 SIT	100 словенських толарів	2.6902
29	901 TWD	100 нових тайванських доларів	17.8984
30	762 TJR	1000 таджицьких рублів	3.4532
31	952 XOF	1000 франків КФА	8.2560
32	152 CLP	1000 чилійських песо	10.7426
33	191 HRK	100 хорватських кун	69.9009
34	156 CNY	100 юанів Ренмінбі (Китай)	66.4174
35	255	100 доларів США за розр. із Індією	439.8000

* Курс встановлено з 01.03.2000 року.

На замовлення "Вісника НБУ" матеріал підготовлено співробітниками департаменту валютного регулювання Національного банку України.

Офіційний курс гривні щодо іноземної валюти

Національним банком України

№ п/п	Код валюти	Назва валюти					
			01.03.2000 р.	02.03.2000 р.	03.03.2000 р.	04.03.2000 р.	05.03.2000 р.
1	036 AUD	100 австралійських доларів	338.0866	333.3027	336.0648	335.2759	335.2759
2	040 ATS	100 австрійських шилінгів	38.8079	38.6826	38.9592	38.7727	38.7727
3	826 GBP	100 англійських фунтів стерлінгів	870.5701	869.3195	873.1118	872.1996	872.1996
4	031 AZM	10000 азербайджанських манатів	12.5052	12.5255	12.5398	12.5422	12.5422
5	056 BEF	1000 бельгійських франків	132.3771	131.9498	132.8934	132.2573	132.2573
6	974 BYR	10 білоруських рублів	0.0590	0.0591	0.0591	0.0591	0.0591
7	300 GRD	1000 грецьких драхм	15.9930	15.9519	16.0675	15.9905	15.9905
8	208 DKK	100 данських крон	71.7030	71.4725	71.9788	71.6294	71.6294
9	840 USD	100 доларів США	549.7300	550.6200	551.2500	552.3600	552.3600
10	233 EEK	100 естонських крон	34.1293	34.0192	34.2624	34.0984	34.0984
11	352 ISK	100 ісландських крон	7.4852	7.5153	7.5556	7.5213	7.5213
12	372 IEP	100 ірландських фунтів	678.0499	675.8617	680.6947	677.4364	677.4364
13	724 ESP	1000 іспанських песет	32.0945	31.9909	32.2197	32.0655	32.0655
14	380 ITL	10000 італійських лір	27.5792	27.4902	27.6868	27.5542	27.5542
15	124 CAD	100 канадських доларів	378.8095	381.0741	379.5869	379.7057	379.7057
16	398 KZT	100 казахстанських тенге	3.9127	3.9190	3.9235	3.9314	3.9314
17	428 LVL	100 латвійських латів	928.5980	930.1014	931.1655	933.0405	933.0405
18	440 LTL	100 литовських літів	137.4325	137.6550	137.8125	138.0900	138.0900
19	498 MDL	100 молдовських лейів	43.8896	43.9378	43.9990	43.9693	43.9693
20	528 NLG	100 нідерландських гульденів	242.3221	241.5401	243.2673	242.1029	242.1029
21	280 DEM	100 німецьких марок	273.0338	272.1527	274.0988	272.7868	272.7868
22	578 NOK	100 норвезьких крон	66.0860	65.8564	66.4301	65.9976	65.9976
23	985 PLN	100 польських злотих	132.5449	132.7595	132.9114	133.1790	133.1790
24	620 PTE	100 португальських ескудо	2.6636	2.6550	2.6740	2.6612	2.6612
25	810 RUR	10 російських рублів	1.9188	1.9226	1.9274	1.9320	1.9320
26	702 SGD	100 сінгапурських доларів	321.3480	321.8682	322.2365	322.8854	322.8854
27	703 SKK	100 словацьких крон	12.7875	12.8082	12.8229	12.8487	12.8487
28	792 TRL	10000 турецьких лір	0.0964	0.0966	0.0967	0.0969	0.0969
29	795 TMM	10000 туркменських манатів	10.5717	10.5888	10.6010	10.6223	10.6223
30	348 HUF	1000 угорських форинтів	20.9457	20.9796	21.0036	21.0459	21.0459
31	860 UZS	100 узбецьких сумів	3.8125	3.8187	3.8231	3.8308	3.8308
32	246 FIM	100 фінських марок	89.8137	89.5238	90.1640	89.7324	89.7324
33	250 FRF	100 французьких франків	81.4090	81.1462	81.7265	81.3353	81.3353
34	203 CZK	100 чеських крон	15.1503	15.1749	15.1922	15.2228	15.2228
35	752 SEK	100 шведських крон	63.3311	63.1792	63.5066	62.9899	62.9899
36	756 CHF	100 швейцарських франків	332.3631	331.3111	333.4934	332.1450	332.1450
37	392 JPY	1000 японських єн	49.9960	50.8633	51.3595	51.2167	51.2167
38	978 EUR	100 євро	534.0077	532.2844	536.0906	533.5245	533.5245
39	960 XDR	100 СПЗ	741.8330	733.8665	742.6405	737.4848	737.4848
			16.03.2000 р.	17.03.2000 р.	18.03.2000 р.	19.03.2000 р.	20.03.2000 р.
1	036 AUD	100 австралійських доларів	334.5953	334.3436	331.9821	331.9821	330.1937
2	040 ATS	100 австрійських шилінгів	38.2661	38.2762	38.3146	38.3146	38.4850
3	826 GBP	100 англійських фунтів стерлінгів	857.5774	855.7132	857.8274	857.8274	853.9988
4	031 AZM	10000 азербайджанських манатів	12.3937	12.3765	12.3802	12.3802	12.3802
5	056 BEF	1000 бельгійських франків	130.5290	130.5634	130.6946	130.6946	131.2756
6	974 BYR	10 білоруських рублів	0.0584	0.0583	0.0583	0.0583	0.0584
7	300 GRD	1000 грецьких драхм	15.7863	15.7857	15.7992	15.7992	15.8609
8	208 DKK	100 данських крон	70.7019	70.7301	70.8088	70.8088	71.1140
9	840 USD	100 доларів США	545.8200	545.0600	545.1000	545.1000	545.1000
10	233 EEK	100 естонських крон	33.6528	33.6617	33.6955	33.6955	33.8453
11	352 ISK	100 ісландських крон	7.4163	7.4119	7.4215	7.4215	7.4210
12	372 IEP	100 ірландських фунтів	668.5838	668.7602	669.4322	669.4322	672.4084
13	724 ESP	1000 іспанських песет	31.6464	31.6548	31.6866	31.6866	31.8275
14	380 ITL	10000 італійських лір	27.1942	27.2013	27.2287	27.2287	27.3497
15	124 CAD	100 канадських доларів	372.3325	371.6948	369.2798	369.2798	370.7917
16	398 KZT	100 казахстанських тенге	3.8686	3.8632	3.8577	3.8577	3.8523
17	428 LVL	100 латвійських латів	918.8889	917.6094	917.6768	917.6768	917.6768
18	440 LTL	100 литовських літів	136.4550	136.2650	136.2750	136.2750	136.2750
19	498 MDL	100 молдовських лейів	43.3824	43.3406	43.3438	43.3438	43.3500
20	528 NLG	100 нідерландських гульденів	238.9391	239.0022	239.2423	239.2423	240.3060
21	280 DEM	100 німецьких марок	269.2220	269.2931	269.5637	269.5637	270.7621
22	578 NOK	100 норвезьких крон	64.6870	64.5574	64.6579	64.6579	64.8142
23	985 PLN	100 польських злотих	133.1106	132.9253	132.9350	132.9350	132.9350
24	620 PTE	100 португальських ескудо	2.6264	2.6271	2.6298	2.6298	2.6415
25	810 RUR	10 російських рублів	1.9178	1.9172	1.9187	1.9187	1.9200
26	702 SGD	100 сінгапурських доларів	320.3545	319.9084	319.9319	319.9319	319.9319
27	703 SKK	100 словацьких крон	12.6514	12.6338	12.6347	12.6347	12.6347
28	792 TRL	10000 турецьких лір	0.0943	0.0941	0.0941	0.0941	0.0941
29	795 TMM	10000 туркменських манатів	10.4965	10.4819	10.4827	10.4827	10.4827
30	348 HUF	1000 угорських форинтів	20.4649	20.4364	20.4379	20.4379	20.4379
31	860 UZS	100 узбецьких сумів	3.7470	3.7417	3.7420	3.7420	3.7234
32	246 FIM	100 фінських марок	88.5598	88.5831	88.6722	88.6722	89.0664
33	250 FRF	100 французьких франків	80.2724	80.2936	80.3743	80.3743	80.7316
34	203 CZK	100 чеських крон	14.8045	14.7839	14.7850	14.7850	14.7850
35	752 SEK	100 шведських крон	62.5731	62.4597	62.6376	62.6376	62.8750
36	756 CHF	100 швейцарських франків	326.7469	326.8939	326.9383	326.9383	328.3918
37	392 JPY	1000 японських єн	51.7547	51.7735	51.5317	51.5317	51.0621
38	978 EUR	100 євро	526.5526	526.6915	527.2207	527.2207	529.5647
39	960 XDR	100 СПЗ	736.0614	734.0658	734.5260	734.5260	736.3154

МНІХ ВАЛЮТ, ЯКИЙ ВСТАНОВЛЮЄТЬСЯ ЩОДЕННО (за березень 2000 року)

Офіційний курс

06.03.2000 р.	07.03.2000 р.	08.03.2000 р.	09.03.2000 р.	10.03.2000 р.	11.03.2000 р.	12.03.2000 р.	13.03.2000 р.	14.03.2000 р.	15.03.2000 р.
335.2759	333.2807	332.2661	332.2661	336.1129	335.9454	335.9454	335.9454	335.7145	336.2169
38.7727	38.6558	38.3426	38.3426	38.3541	38.2276	38.2276	38.2276	38.5941	38.1925
872.1996	870.4237	865.4944	865.4944	867.1780	863.0408	863.0408	863.0408	864.0853	858.3057
12.5422	12.5291	12.4884	12.4884	12.4623	12.4251	12.4251	12.4251	12.4112	12.4046
132.2573	131.8585	130.7900	130.7900	130.8294	130.3978	130.3978	130.3978	131.6480	130.2781
0.0591	0.0591	0.0589	0.0589	0.0588	0.0586	0.0586	0.0586	0.0585	0.0585
15.9905	15.9423	15.8179	15.8179	15.8227	15.7634	15.7634	15.7634	15.9193	15.7546
71.6294	71.4230	70.8461	70.8461	70.8589	70.6176	70.6176	70.6176	71.2803	70.5414
552.3600	551.7800	549.9900	549.9900	548.8400	547.2000	547.2000	547.2000	546.5900	546.3000
34.0984	33.9956	33.7201	33.7201	33.7303	33.6190	33.6190	33.6190	33.9414	33.5882
7.5213	7.4793	7.4417	7.4417	7.4141	7.4547	7.4547	7.4547	7.4317	7.4169
677.4364	675.3939	669.9207	669.9207	670.1227	667.9119	667.9119	667.9119	674.3158	667.2989
32.0655	31.9688	31.7097	31.7097	31.7193	31.6146	31.6146	31.6146	31.9178	31.5856
27.5542	27.4712	27.2485	27.2485	27.2568	27.1668	27.1668	27.1668	27.4273	27.1419
379.7057	380.5924	378.5102	378.5102	376.4369	376.2416	376.2416	376.2416	374.8884	373.9438
3.9314	3.9273	3.9145	3.9145	3.9063	3.8784	3.8784	3.8784	3.8741	3.8720
933.0405	932.0608	929.0372	929.0372	919.3300	916.5829	916.5829	916.5829	915.5611	915.0754
138.0900	137.9450	137.4975	137.4975	137.2100	136.8000	136.8000	136.8000	136.6475	136.5750
43.9693	43.7962	43.6542	43.6542	43.4171	43.3869	43.3869	43.3869	43.3957	43.3726
242.1029	241.3729	239.4169	239.4169	239.4891	238.6990	238.6990	238.6990	240.9876	238.4799
272.7868	271.9643	269.7604	269.7604	269.8417	268.9515	268.9515	268.9515	271.5302	268.7046
65.9976	65.8597	65.2654	65.2654	65.0157	64.9452	64.9452	64.9452	65.3983	64.7138
133.1790	133.0392	133.4118	133.4118	133.1328	132.7350	132.7350	132.7350	132.5870	133.2277
2.6612	2.6532	2.6317	2.6317	2.6325	2.6238	2.6238	2.6238	2.6490	2.6214
1.9320	1.9307	1.9264	1.9264	1.9237	1.9193	1.9193	1.9193	1.9179	1.9175
322.8854	322.5463	318.8718	318.8718	318.2050	317.2542	317.2542	317.2542	316.9005	320.6362
12.8487	12.8352	12.6565	12.6565	12.6301	12.5923	12.5923	12.5923	12.5783	12.6625
0.0969	0.0968	0.0953	0.0953	0.0951	0.0948	0.0948	0.0948	0.0943	0.0943
10.6223	10.6112	10.5767	10.5767	10.5546	10.5231	10.5231	10.5231	10.5113	10.5058
21.0459	21.0238	20.6895	20.6895	20.6463	20.5846	20.5846	20.5846	20.5616	20.4829
3.8308	3.8072	3.7949	3.7949	3.7869	3.7756	3.7756	3.7756	3.7522	3.7503
89.7324	89.4618	88.7369	88.7369	88.7636	88.4708	88.4708	88.4708	89.3190	88.3896
81.3353	81.0901	80.4329	80.4329	80.4572	80.1917	80.1917	80.1917	80.9606	80.1181
15.2228	15.2068	14.8542	14.8542	14.8231	14.7788	14.7788	14.7788	14.7623	14.8175
62.9899	63.0046	62.5533	62.5533	62.4721	62.3140	62.3140	62.3140	63.0646	62.5793
332.1450	330.9581	328.0516	328.0516	328.6001	327.1696	327.1696	327.1696	329.6914	326.1391
51.2167	51.4077	51.2238	51.2238	51.5194	51.4348	51.4348	51.4348	51.9482	52.0698
533.5245	531.9159	527.6054	527.6054	527.7645	526.0234	526.0234	526.0234	531.0668	525.5406
737.4848	737.9501	733.7289	733.7289	740.0169	734.1845	734.1845	734.1845	741.2838	729.0012
22.03.2000 р.	23.03.2000 р.	24.03.2000 р.	25.03.2000 р.	26.03.2000 р.	27.03.2000 р.	28.03.2000 р.	29.03.2000 р.	30.03.2000 р.	31.03.2000 р.
331.8340	330.6499	329.1554	329.9276	329.9276	333.4302	333.0581	329.9820	332.2063	
38.4133	38.0071	38.1965	38.3748	38.3748	38.3291	38.0515	37.7337	37.6887	
855.8588	853.8596	861.0672	863.5308	863.5308	866.4693	860.0535	860.7869	862.9071	
12.3750	12.3691	12.3625	12.3448	12.3448	12.3339	12.3270	12.3250	12.3270	
131.0312	129.6456	130.2917	130.9000	130.9000	130.7440	129.7972	128.7129	128.5594	
0.0584	0.0583	0.0583	0.0577	0.0577	0.0577	0.0578	0.0578	0.0578	0.0575
15.8304	15.6607	15.7270	15.8004	15.8004	15.7792	15.6603	15.5234	15.5063	
70.9797	70.2291	70.5791	70.9086	70.9086	70.8269	70.3140	69.7285	69.6472	
544.8700	544.6100	544.3200	543.5400	543.5400	543.0600	542.7600	542.6700	542.7600	
33.7823	33.4251	33.5917	33.7485	33.7485	33.7083	33.4642	33.1846	33.1450	
7.4224	7.3626	7.3716	7.3924	7.3924	7.4352	7.3960	7.3751	7.3576	
671.1561	664.0590	667.3685	670.4841	670.4841	669.6851	664.8356	659.2819	658.4953	
31.7682	31.4323	31.5889	31.7364	31.7364	31.6986	31.4690	31.2062	31.1689	
27.2988	27.0101	27.1447	27.2715	27.2715	27.2390	27.0417	26.8158	26.7838	
370.6981	370.7564	370.0594	370.8731	370.8731	371.2394	372.4044	372.6061	372.5091	
3.8507	3.8502	3.8481	3.8426	3.8426	3.8352	3.8331	3.8324	3.8331	
917.2896	916.8519	916.3636	915.0505	915.0505	914.2424	913.7374	912.0504	912.2017	
136.2175	136.1525	136.0800	135.8850	135.8850	135.7650	135.6900	135.6675	135.6900	
43.3124	43.2477	43.1733	43.1114	43.1114	43.0170	42.9732	43.0759	43.1817	
239.8584	237.3221	238.5048	239.6182	239.6182	239.3327	237.5996	235.6148	235.3337	
270.2578	267.4000	268.7327	269.9872	269.9872	269.6655	267.7127	265.4764	265.1596	
64.7292	64.1901	64.8403	64.9507	64.9507	64.8972	64.7940	64.4002	64.1721	
133.7597	133.6958	133.6246	133.4332	133.4332	133.3153	134.4464	134.4241	134.4464	
2.6365	2.6087	2.6217	2.6339	2.6339	2.6308	2.6117	2.5899	2.5868	
1.9199	1.9203	1.9207	1.9186	1.9186	1.9183	1.9186	1.9196	1.9071	
317.5233	317.3718	317.2028	316.7483	316.7483	316.4685	316.3490	316.2966	316.3490	
12.6637	12.6577	12.6510	12.6328	12.6328	12.6217	12.6621	12.6600	12.6621	
0.0942	0.0941	0.0941	0.0939	0.0939	0.0939	0.0932	0.0932	0.0932	
10.4783	10.4733	10.4677	10.4527	10.4527	10.4435	10.4377	10.4360	10.4377	
20.5270	20.5173	20.5063	20.4769	20.4769	20.4589	20.4850	20.4816	20.4850	
3.7218	3.7200	3.7180	3.7127	3.7127	3.6905	3.6885	3.6879	3.6885	
88.9005	87.9604	88.3988	88.8115	88.8115	88.7057	88.0633	87.3277	87.2235	
80.5813	79.7292	80.1265	80.5006	80.5006	80.4046	79.8224	79.1556	79.0612	
14.8361	14.8290	14.8211	14.7999	14.7999	14.7868	14.7589	14.7589	14.7589	
62.9822	62.5286	62.7764	63.0506	63.0506	63.2398	63.3056	62.9709	62.8615	
327.9836	324.9388	327.5758	331.3561	331.3561	331.5438	329.2257	326.6398	325.9835	
51.0901	50.8349	50.5964	50.7301	50.7301	50.8259	51.0382	51.5259	51.6798	
528.5784	522.9890	525.5954	528.0491	528.0491	527.4199	523.6006	519.2267	518.6072	
730.3994	724.5150	732.6495	732.3935	732.3935	729.8081	726.1026	723.4027	728.0792	

На замовлення "Вісник НБУ" матеріал підготовлено співробітниками департаменту валютного регулювання Національного банку України.

Про введення в обіг ювілейної монети “Іван Козловський”

Національний банк України 15 березня 2000 р. ввів у обіг ювілейну монету номінальною вартістю 2 гривні, присвячену 100-річчю від дня народження видатного українського та російського оперного співака, лауреата Державної премії України імені Т.Г.Шевченка і Державної премії СРСР, народного артиста України та народного артиста СРСР Івана Семеновича Козловського (1900—1993).

Монету виготовлено з нейзильберу, вага — 12.8 г. Діаметр монети — 31.0 мм, якість виготовлення — поліпщена, тираж — 20 000 штук.

На лицьовому боці монети (аверсі) — зображене ліру на тлі рослинного орнаменту, малий Державний герб України і написи: **2000, УКРАЇНА, 2, ГРИВНІ.**

На зворотному боці монети (реверсі) розміщено портрет митця у профіль та напис по колу: **1900 ІВАН КОЗЛОВСЬКИЙ 1993.**

Гурт монети — рифлений.

Художники — Микола Кочубей (аверс), Микола Кочубей і Микола Зноба (реверс). Скульптор — Святослав Іваненко.

Ювілейна монета “Іван Козловський” номінальною вартістю 2 гривні є дійсним платіжним засобом України й обов’язкова до приймання за її номінальною вартістю без будь-яких обмежень до всіх видів платежів, а також для зарахування на розрахункові рахунки, вклади, акредитиви та для переказів.

Монета реалізується в Україні і за кордоном за колекційною ціною.

Про введення в обіг ювілейної монети “Вікентій Хвойка”

Національний банк України 29 березня 2000 р. ввів у обіг ювілейну монету номінальною вартістю 2 гривні, присвячену 150-річчю від дня народження Вікентія В'ячеславовича Хвойки (1850—1914) — видатного українського археолога, першовідкривача пам’яток трипільської (IV—II тис. до н. е.), зарубинецької (III ст. до н. е. — IV ст. н. е.) та черняхівської (II—VII ст. н. е.) культур, а також скіфських та східнослов’янських пам’яток історії та культури. Один із засновників Київського міського музею (нині — Національний музей історії України).

Монету виготовлено з нейзильберу, вага — 12.8 г. Діаметр монети — 31.0 мм, якість виготовлення — поліпщена, тираж — 20 000 штук.

На лицьовому боці монети (аверс) всередині концентричних кіл, розділених солярними знаками, зображене малий Державний герб України в обрам-

ленні зображень керамічних виробів трипільської культури, знайдених В.Хвойкою під час археологічних досліджень. Розміщено стилізовані написи у три рядки: **УКРАЇНА, 2000, ДВІ ГРИВНІ.**

На зворотному боці монети (реверсі) розміщено погрудний портрет ученого та кругові стилізовані написи: **ВІКЕНТИЙ ХВОЙКА і 1850—1914.**

Гурт монети — рифлений.

Художник — Олександр Івахненко. Скульптор — Володимир Атаманчук.

Ювілейна монета “Вікентій Хвойка” номінальною вартістю 2 гривні є дійсним платіжним засобом України й обов’язкова до приймання за її номінальною вартістю без будь-яких обмежень до всіх видів платежів, а також для зарахування на розрахункові рахунки, вклади, акредитиви та для переказів.

Монета реалізується в Україні і за кордоном за колекційною ціною.